
Lietuvos Aukščiausiasis Teismas

**METINIS INFORMACINIS
PRANEŠIMAS**

2022

TURINYS

IŽANGOS ŽODIS.....	3
BAUDŽIAMŪJŲ BYLŲ SKYRIAUS PRAKTIKA.....	7
NUSIKALTIMŲ ŽMONIŠKUMUI IR KARO NUSIKALTIMŲ IR BAUDŽIAMOJO PROCESO KALTINAMAJAM NEDALYVAUJANT ASPEKTAI: SAUSIO 13-OSIOS BYLA	7
SAVIRAIŠKOS LAISVĖS IR KITŲ TEISINIŲ GĖRIŲ APSAUGOS PUSIAUSVYRA POLITIKŲ KRITIKOS KONTEKSTE....	12
NEFORMALI APKLAUSA KAIP DRAUDIMO VERSTI DUOTI PARODYMUS PRIEŠ SAVE PAŽEIDIMAS	16
MAŽAREIKŠMIŠKUMAS (BK 37 STRAIPSNIS), KAIP ATLEIDIMO NUO BAUDŽIAMOSIOS ATSAKOMYBĖS PAGRINDAS, KASACINIO TEISMO PRAKTIKOJE	19
BŪTINASIS REIKALINGUMAS ADMINISTRACINIŲ NUSIŽENGIMŲ BYLOSE.....	23
<i>NON BIS IN IDEM</i> (NEGALIMA DUKART BAUSTI UŽ TĄ PATĮ TEISĖS PAŽEIDIMĄ) PRINCIPO ASPEKTAI TRANSPORTO PRIEMONIŲ VAIRAVIMO, KAI VAIRUOJA NEBLAIVUS ASMUO (BK 281 ¹ STRAIPSNIS), BAUDŽIAMOSIOSE BYLOSE	27
BYLOS NAGRINĖJIMO APELIACINE TVARKA RIBOS IŠSAMUS BYLOS IŠNAGRINĖJIMO KONTEKSTE	30
CIVILINIŲ BYLŲ SKYRIAUS PRAKTIKA.....	35
SAVININKO TEISIŲ ĮGYVENDINIMO UŽTIKRINIMAS.....	35
NUOMOS TEISINIAI SANTYKIAI	40
STATYBŲ TEISĖ.....	44
ATSAKOMYBĖS TAIKYMAS NUTRŪKUS IKISUTARTINIAMS SANTYKIAMS.....	50
CIVILINĖ ATSAKOMYBĖ	54
STATISTIKA	61
BAUDŽIAMŪJŲ BYLŲ STATISTIKA	61
ADMINISTRACINIŲ NUSIŽENGIMŲ BYLŲ STATISTIKA.....	63
CIVILINIŲ BYLŲ STATISTIKA	65
PILIETINIŲ TEISIŲ ATKŪRIMO KLAUSIMŲ STATISTIKA.....	67
KITA STATISTIKA.....	68
LIETUVOS AUKŠČIAUSIOJO TEISMO SUDĖTIS IR VEIKLA	69
LIETUVOS AUKŠČIAUSIOJO TEISMO KREIPIMAIŠI Į EUROPOS SĄJUNGOS TEISINGUMO TEISMĄ	73
METŲ ĮVYKIAI IR RENGINIAI	84
TEISĖJŲ KORPUSAS	84
RENGINIAI	85
DALYVAVIMAS TEISMŲ SAVIVALDOJE.....	89
TEISĖJŲ TARYBA.....	89
TEISĖJŲ GARBĖS TEISMAS	90

TEISĖJŲ ETIKOS IR DRAUSMĖS KOMISIJA	90
NUOLATINĖS TEISĖJŲ VEIKLOS VERTINIMO KOMISIJA	91
PRETENDENTŲ Į TEISĖJUS EGZAMINO KOMISIJA	91
TEISMINĖS MEDIACIJOS KOMISIJA	92
TEISĖJŲ ASOCIACIJA.....	92

Daug kalbama apie šiuolaikinės visuomenės ir mito sąlytį, apie mitus, kuriais gyvename. „Mitų griovimas“ tapo įprasta kliše siekiant aiškumo, tikrumo.

Ir mes Lietuvos Aukščiausiojo Teismo (LAT) veiklos 2022 metais apžvalgą siūlome pradėti nuo mitų apie šį Teismą. Tačiau pažvelkime į juos kitaip, kiek neįprastai, nusigręždami nuo mito kasdienio supratimo kaip nepatikimo, melagingo, sugalvoto, tendencingo pasakojimo ir rasdami atramą graikiškos kilmės žodžio mitas (gr. μύθος) pirmojoje reikšmėje. Jos šerdis – kalbėjimas apie tikrus dalykus.

Negriausime, o tiesiog pabrėšime, parodysime kai kuriuos tikrovės, tikslios ir apskaičiuotos, faktus. Nepaneigiamus, gerai pamatuotus, įvertintus visur kur ieškant darnos. Tikėtina, kad išskirti akcentai suteiks aiškumo, vertinant Aukščiausiojo Teismo veiklą, kai kam gal pateiks naujų įžvalgų ar net taps atradimu.

Pirmoji tikrovė – apie Aukščiausiojo Teismo darbo krūvį. Koks jis? Kitaip tariant, ką kasacinis teismas daro, kodėl ir kaip jis tai daro. Ar vien kiekybė gali atspindėti tikrąjį darbų apimtį?

Aukščiausiajam Teismui, kaip teisminei institucijai, patikėta kiekvienam teismui būdinga funkcija – spręsti konfliktus, kai nesutariama dėl teisių ir pareigų apimčių ar jų pobūdžio civiliniuose santykiuose, kai keliamas baudžiamosios, administracinės atsakomybės klausimas. Tačiau, kitaip nei bet kuris kitas teismas, Aukščiausiasis Teismas turi atlikti dar vieną svarbų uždavinį – formuoti vienodą bendrosios kompetencijos teismų praktiką aiškinant ir taikant įstatymus, kitus teisės aktus. Aukščiausiasis Teismas, kaip ir dauguma kitų valstybių kasacinių teismų, yra tapęs svarbiu teisės politikos veikėju – vystytoju. Šiandien visuotinai priimta, kad kasacinio teismo veikla pirmenybiškai turi būti nukreipta į teisės raidą, siekiant jos taikymo vienodumo, nuspėjamumo, taip užtikrinant teisinį tikrumą ir kartu tampant asmens teisių apsaugos garantu. Uždavinys išskirtinis, nes reikalauja ir išvelgti kasacijos vertą teisės problemą, ir ją išspręsti taip, kad pateiktas teisės aiškinimas būtų teisingas ir pagrįstas, išsamus ir motyvuotas, įtikinamas ir logiškai nuoseklus, aiškus ir suprantamas, atliepiantis visuomenės ir konkretaus individo reikmes.

2022 metais išnagrinėtos 369 baudžiamosios ir administracinės, 4 reabilitavimo bei 297 civilinės bylos, iš viso – 670 bylų, t. y. 5 proc. daugiau nei praėjusiais metais. 2022 metais vienas Teismo teisėjas vidutiniškai išnagrinėjo 76 bylas (vidutiniškai 23 bylose buvo pranešėjas, 53 bylose – kolegijos narys). Tačiau išnagrinėtų bylų skaičiai nėra vienintelis ir absoliutus teisėjų darbo krūvio rodmuo, nes visą darbo krūvį atspindi tik iš dalies. Šiuo atžvilgiu svarbi dedamoji yra teisėjų darbas kasacinių skundų atrankos

kolegijose. Būtent atrankoje nustatomi kasacijoje nagrinėtini teisės taikymo prioritetai, kurie pagal įstatymais įtvirtintą reguliavimą – Baudžiamojo ir Civilinio proceso kodeksuose, taigi atitinkamai ir skirtinguose Teismo skyriuose traktuojami kiek skirtingai: antai baudžiamasis procesas reikalauja dėmesio ne tik išskirtinėms teisės problemoms, teisės taikymo klaidoms, baudžiamojo proceso pažeidimams, bet ir užtikrinti instancinės teismų sistemos uždavinį, kad bet kuri nuosprendį galima būtų skusti bent vienos aukštesnės pakopos bendrosios kompetencijos teismui. Tačiau, aišku, visais atvejais pirmiausia akcentuojami teisės klausimai, dalis kurių gali turėti esminį poveikį teisės raidai.

2022 m. Aukščiausiasis Teismas sprendė dėl 2931 kasacinio skundo ir prašymo dėl proceso atnaujinimo priimtino. O tai reiškia, kad kiekvienam teisėjui kaip pranešėjui teko spręsti vidutiniškai dėl 98 ir kaip kolegijos nariui – dar dėl 195 vadinamųjų bazinių dokumentų priimtino, jau nekalbant apie kitų, susijusių su baziniais dokumentais, priimtino nagrinėjimą.

Taigi 2022 metais kiekvienas LAT teisėjas vidutiniškai buvo pranešėju 121 kolegijoje (atrankos ir nagrinėjant bylą iš esmės) ir 248 kolegijose – jų narys, t. y. iš viso išnagrinėjo po 369 kasacinio teismo kompetencijai priskirtas bylas, kitus tam prilygintinus klausimus.

Tačiau, kad ir kokie išpūdingi būtų, bylų statistiniai duomenys nerodo darbo turinio, jo sudėtingumo. Dėl sparčios visuomeninių santykių ir jų teisinio reguliavimo plėtros, šių santykių ir reguliavimo įvairiapusiškumo, gilėjančios specifikos tiek baudžiamosios, tiek civilinės kasacinės bylos sudėtingėja, ir tai reikalauja vis didesnio indėlio jas tiek atrenkant, tiek nagrinėjant. Byla, kuri pasiekia Aukščiausiąjį Teismą, paprastai yra sudėtinga – dažnai be iš anksto numanomo rezultato ir turinti erdvės interpretacijai.

Pirmiau nurodytą teisėjo darbo krūvį svariai papildo ir krūvis vykdant kitą ne mažiau svarbią Teismo jurisdikcinę ir nejurisdikcinę teisės taikymo vienodinimo veiklą: Teismas vykdo asmenų, represuotų už pasipriešinimą okupaciniams režimams, pilietinių teisių atkūrimą, nagrinėja skundus dėl Teisėjų garbės teismo sprendimų ir skundus dėl procedūrinių pažeidimų teisėjų atrankos procese, dalyvauja sprendžiant rūšinio bylų teisingumo klausimus, kurie kyla tarp administracinių ir bendrosios kompetencijos civilines bylas nagrinėjančių teismų; rengia teismų praktikos apibendrinimus, apžvalgas. Aukščiausiojo Teismo teisėjai reikšmingai dalyvauja teismų savivaldoje: šios pareigos nėra garbės pareigos, jos reiškia realų darbą specializuotose savivaldos struktūrose.

Sudėjus visas Aukščiausiojo Teismo veiklas, įvertinus išskirtinį jų savitumą, šio Teismo teisėjo darbo krūvis tampa išpūdingai turiningu rodmeniu.

Antroji tikrovė – apie bylų šabloniškumą, šabloninius sprendimus.

Taip, tokių yra, ir pati tendencija nėra vienareikšmė, be to, ji objektyviai paaiškinama. Kasacinių skundų atrankoje, kurioje byla nenagrinėjama iš esmės, šabloninės nutartys daugiausia tapo standartu. Tai nėra Lietuvos savitumas, o bendra tendencija, būdinga tiek viršnacionaliniams teismams, tiek kitiems kasaciniams teismams. Greičiau Lietuvos savitumas – platesnis nei kitose valstybėse atrankos nutarčių

motyvavimas. Žymiai rečiau šabloniškumo pasitaiko kasacinėse nutartyse. Sudėtingėjant visuomeniniams santykiams, sudėtingėja bylos, jos reikalauja aiškintis viršnacionalinį reguliavimą, ieškoti tarpšakinės dermės. Tai iš dalies rodo nemažėjantis kreipimusi į Europos Sąjungos Teisingumo Teismą skaičius, taip pat tai, kad daugmaž stabilus išlieka skaičius bylų, kurias išnagrino išplėstinė septynių teisėjų ar tokia mišri Civilinių ir Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegija (2022 metais Civilinių bylų skyriuje buvo 8 bylos, išnagrintos išplėstinės septynių teisėjų kolegijos, Baudžiamųjų bylų skyriuje – 7 bylos, iš jų 3 išnagrintos mišrios Civilinių ir Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos). Taigi, dažniausiai šablonui vietos nebelieka, nors ir tenka pakartoti ankstesnę, išplėtotą teismo poziciją, kaskart galbūt ir nesuteikiant žymesnės pridėtinės vertės. Pakartojimas sietinas ir su precedentų taikymo standartais, juo pabrėžtinai patvirtinamas jurisprudencijos nuoseklumas, tęstinumas, vienodumas, beje, ir suteikiama proga visiems skaitantiems nutartis dar kartą pasitikrinti savo įgūdžius, kaip mokė romėnai, *repetitio est mater studiorum*. Kuo tvirčiau bet kuris taikantis teisę išmano kasacinę praktiką, tuo geriau užtikrinamas vienodas teisės taikymas.

Trečioji tikrovė – apie Aukščiausiojo Teismo praktikos vienodumą, jo užtikrinimo galimybes. Tai įmanoma, realu ar vis dėlto išlieka nuolatinė siekiamybė?

Užtikrinti Aukščiausiojo Teismo praktikos vienodumą, neprieštaringumą siekiama su kiekviena nagrinėjama kasacine byla. Tobulas tikslumas, teisinių samprotavimų nuoseklumas kasacinėje praktikoje yra puikūs ir vertingi uždaviniai, visų teisinių sistemų siekiamybė. Tačiau tai idealas, kurį pasiekti realiame gyvenime nepaprasta, greičiausiai – neįmanoma. Yra nemažai trikdžių. Vidinius žinome, matome rezervą ir turime įrankių jiems valdyti. Kiti, išorės, deja, mums nepaveikūs ir iš dalies leidžia kalbėti ne tik apie praktikos prieštaringumą, bet ir apie natūralią jos kaitą, dinamišką plėtotę.

Sparti vis sudėtingesnių, susipynusių visuomeninių santykių kaita, sudėtingos teisinės situacijos, lemiančios sudėtingus teisės klausimus, neaiškus teisinis reguliavimas, teisėkūros kokybė (teisės spragos, kolizijos) nėra tai, kas prisidėtų prie praktikos stabilumo, o kalbant plačiau – ir prie jos kokybės.

Ketvirtoji tikrovė – apie Aukščiausiojo Teismo veiklos efektyvumą.

Bylų nagrinėjimo trukmė, kaip žinoma, yra vienas pagrindinių teisingumo kokybės rodiklių. LAT visos bylos nagrinėjamos teismo proceso nustatytais ir vis dar vienais greičiausių Europoje terminais. Kasacinė civilinė byla nagrinėta vidutiniškai 223 dienas (neįskaitant bylų sustabdymo laikotarpį), baudžiamoji – 215 dienų. Nežymiai pailgėję bylų išnagrėjimo terminai sietini su objektyviais veiksniais, kurie negalėjo neturėti įtakos bylų nagrinėjimo trukmei: 2022 metais nebuvo užimti visi LAT teisėjų etatai (2022 m. pradžioje trūko trijų teisėjų, visa Teismo sudėtis suformuota tik gruodį), trys teisėjai trims mėnesiams buvo perkelti į Lietuvos vyriausiąją administracinį teismą, kad būtų užtikrintas tinkamas šio teismo funkcionavimas. Tiesa, terminai ne visada priklauso nuo teismo ir teisėjų. Teismams netinka šūkis, kad reikia orientuotis į rezultatą, ne į procesą. Teismo patikimumas reikalauja profesionalaus ir kokybiško teisingumo, teisingumas, jo kokybė – atitinkamų veiksmų, kurie nors ir sulėtina bylos nagrinėjimą, bet leidžia tikėtis svarių ir ilgalaikę vertę turinčių sprendimų. Taikyti šias procedūras – teismo pareiga, ne

pasirinkimas. Nors ir nedažnai kreipiamės į Konstitucinį Teismą, Europos Sąjungos Teisingumo Teismą, net ir kelių bylų sustabdymas ilgesniam nei metų laikotarpiui laukiant išvados dėl konstitucingumo ar prejudicinio sprendimo, bylų perdavimas išplėstinėms kolegijoms ar įsiterpanti mediacija esmingai koreguoja bendrąją bylų nagrinėjimo trukmės statistiką.

Visada laikėmės nuomonės, kad sparta dėl spartos – prastas ir nepateisinamas požiūris. Sparta negali nusverti bylos nagrinėjimo, sprendimų kokybės ir atsirasti šios sąskaita.

Penktoji tikrovė – apie Aukščiausiojo Teismo įvaizdį bendrojoje teismų sistemoje.

Ar mes „diktuojame madas“? Jei toks diktavimas suprantamas kaip, pirma, teisės plėtotė, teisės taikymo vienodinimas per aukščiausios galios precedentus, antra, per išorinę administracinę priežiūrą, trečia, per LAT teisėjų aktyvų dalyvavimą savivaldoje, teisėjų asociacijoje, viršnacionalinėse teismų ir teisėjų tarybų organizacijose, ketvirta, per tarpžinybinius (susisiekiančios kompetencijos) institucijų susitikimus, seminarus ir konferencijas, tuomet – taip – LAT vaidmuo ryškus. Esame teismų sistemos lyderiai. To iš mūsų reikalauja sistemos sąranga, to reikalauja kasacinio teismo kompetencija, savivaldos institucijų formavimo ir veiklos standartai.

Mūsų darbus, puoselėjamas vertybes rodo tai, ką turiningo, atliepiančio visuomenės raidą savo sprendimais sukūrėme, išsaugojome ar koregavome. Itin greitai kintančiame pasaulyje teismų praktikos, taip pat ir kasacinės, nuoseklumas, neprieštaringumas, kaita, kai tai neišvengiamai būtina, tampa ypatinga vertybe – investicija į teisės vienovę, nuspėjumą, pagrįstų lūkesčių, kartu ir asmens teisių apsaugos garantija.

Gabrielė Juodkaitė-Granskienė

Baudžiamųjų bylų skyriaus pirmininkė,
laikintai einanti Teismo pirmininko pareigas

Danguolė Bublienė

Civilinių bylų skyriaus pirmininkė

NUSIKALTIMŲ ŽMONIŠKUMUI IR KARO NUSIKALTIMŲ IR BAUDŽIAMOJO PROCESO KALTINAMAJAM NEDALYVAUJANT ASPEKTAI:

SAUSIO 13-OSIOS BYLA

Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėja Gabrielė Juodkaitė-Granskienė

Tarptautiniai nusikaltimai – nusikaltimai žmoniškumui, karo nusikaltimai, agresija – yra itin pavojingas kėsinamasis į pagrindines žmonių bei jų grupių teises, paprastai padarant labai didelę žalą ne tik atskiriems nukentėjusiesiems, bet ir tam tikros teritorijos ar valstybės gyventojams, jų grupėms ir daugeliui jų narių, viešam ir privačiam turtui ir kt., todėl veiksmingas baudžiamosios atsakomybės už tokius nusikaltimus taikymas yra itin svarbus tiek daugelio nukentėjusiųjų teisių ir interesų gynimo, tiek bendro visuomenės ir valstybės, dažnai net reikšmingos pasaulio bendruomenės dalies intereso požiūriu. Tačiau tarptautinių nusikaltimų specifika – sąsajos su tam tikros valstybės ar valstybių ir (ar) organizacijos (organizacijų) politika, mechanizmo sudėtingumas, daugelio organizuotų struktūrų panaudojimas, nusikaltimų mastas kaltininkų, nukentėjusiųjų, padarytų veikų skaičiaus, geografijos aspektais, taip pat susijusio teisinio reguliavimo sudėtingumas – paprastai lemia daugelį iššūkių teisėsaugos institucijoms įgyvendinant baudžiamąją atsakomybę dėl tokių nusikaltimų, todėl neretai nuo jų padarymo iki teisingumo įvykdymo praeina itin daug laiko.

Pagal visuotinai pripažįstamus tarptautinės teisės principus, įtvirtintus ir Lietuvos teisėje, daugeliui tarptautinių nusikaltimų netaikoma senatis, kaltininkai atsako už karo nusikaltimus ir nusikaltimus žmoniškumui nepriklausomai nuo to, ar veikos padarymo metu ji buvo laikoma tokiu nusikaltimu pagal valstybės, kurioje padaryta, teisę. Laikantis principo, kad niekas negali būti pripažintas kaltu ir nubaustas, jeigu nėra įstatymo, baudžiamoji atsakomybė už nusikaltimus žmoniškumui ir karo nusikaltimus dėl veikų, padarytų iki atsakomybės už šiuos nusikaltimus įtvirtinimo nacionalinėje teisėje, grindžiama veikos padarymo metu galiojusiomis visuotinai pripažintomis tarptautinės teisės normomis ar civilizuotų tautų pripažintais bendraisiais teisės principais. Dažna procesinė problema byloje dėl tarptautinių nusikaltimų – kaltinamųjų paieška ir jų dalyvavimo procese užtikrinimas, tai aiškiai atskleidė Sausio 13-osios bylos pavyzdys. Teismų praktika rodo, kad ji sprendžiama tiek tarptautinėje, tiek Lietuvos teisėje pripažįstant proceso kaltinamajam nedalyvaujant (lot. in absentia) galimybę, tačiau toks procesas grindžiamas aukštesniais kaltinamojo teisių apsaugos standartais.

Lietuvos teismų praktikoje bylos dėl tarptautinių nusikaltimų iki šiol daugiausia susijusios su nusikaltimais, padarytais Lietuvos Respublikos gyventojams užsienio valstybių vykdytos Lietuvos okupacijos ir agresijos prieš ją kontekste. 2022 metais kasacinio teismo mišri išplėstinė septynių teisėjų kolegija išnagrinėjo itin reikšmingą tokio pobūdžio bylą dėl nusikaltimų žmoniškumui ir karo nusikaltimų, padarytų 1991 metų sausį sovietinės agresijos prieš nepriklausomybę atkūrusią Lietuvos

Respubliką metu. Šis išskirtinis, daugiau kaip trisdešimt metų trukęs, baudžiamasis procesas iki šiol yra kone didžiausios apimties ir sudėtingumo aptariamos kategorijos bylose.

Kai vykdomos karinės užduotys neišvengiamai lemia tiesioginę konfrontaciją su civiliais asmenimis, represinių priemonių panaudojimą (t. y. tarptautinės humanitarinės teisės saugomų asmenų žudymas, nežmoniškas elgesys, bauginimo ir teroro priemonių, taip pat draudžiamų karo priemonių prieš juos naudojimas) ir aiškiai turi nusikalstamų veikų – tarptautinių nusikaltimų – požymių, asmens sąmoningas prisidėjimas prie tokių veiksmų šiuos plėtojant reiškia tiek žinojimą, kad dalyvaujama bendrininkų grupėje, tiek sutikimą joje dalyvauti.

Baudžiamoji byla Nr. [2K-7-39-1073/2022](#) (aktyvi nuoroda)

Šioje byloje 67 užsienio valstybės piliečiai dėl nusikalstamų veiksmų prieš Lietuvos valstybę ir jos gyventojus rengimo, karinės operacijos planavimo ir jos įvykdymo 1991 metų sausį, užimant Spaudos rūmus, Vilniaus televizijos bokštą, Lietuvos radijo ir televizijos pastatą bei kitus objektus, įvedant komendanto valandą, buvo nuteisti dėl nusikaltimų žmoniškumui (tarptautinės teisės draudžiamo elgesio su žmonėmis) ir karo nusikaltimų, padarytų agresijos ir tarptautinio ginkluoto konflikto metu (tarptautinės humanitarinės teisės saugomų asmenų žudymo, žalojimo, kitokio nežmoniško elgesio su jais, draudžiamos karo atakos, uždraustų karo priemonių naudojimo).

Dalyje paduotų kasacinių skundų buvo ginčijama nuteistiesiems taikytų Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso (toliau – BK, baudžiamasis įstatymas) 100, 101, 103, 111 ir 112 straipsnių normų, kuriose įtvirtinti minėti nusikaltimai, atitiktis tarptautinėms sutartims, apibrėžiančioms karo nusikaltimus ir nusikaltimus žmoniškumui, savaip interpretuojant sąvokų „agresija“, „agresijos aktas“, „agresijos nusikaltimas“, „karas“, „jėga“, „ginkluotas konfliktas“ turinį, taip pat nurodant, kad nagrinėjamu laikotarpiu nebuvo sovietinės agresijos, ginkluoto konflikto, paskelbto karo situacijos, todėl nebuvo pagrindo juos kvalifikuoti kaip karo nusikaltimus ir nusikaltimus žmoniškumui.

Kasacinis teismas, atsakydamas į pirmiau nurodytus kasatorių argumentus, pažymėjo, kad 1945 m. Jungtinių Tautų Chartijoje susitariančiosios valstybės įsipareigojo „susilaikyti nuo grasinimo jėga ir jos panaudojimo tiek prieš kurios nors valstybės teritorinį vientisumą arba politinę nepriklausomybę, tiek bet kuriuo kitu būdu, nesuderinamu su Jungtinių Tautų tikslais“. Kasacinis teismas pabrėžė, kad jėgos panaudojimo draudimo principas yra universalus tarptautinės teisės principas. Šiuolaikinėje tarptautinėje teisėje agresija (agresijos aktas) suprantama kaip vienos valstybės ginkluotųjų pajėgų panaudojimas prieš kitos valstybės suverenitetą, teritorinį vientisumą ar politinę nepriklausomybę arba bet kokių kitų Jungtinių Tautų Chartijai prieštaraujančiu būdu. Baudžiamoji atsakomybė už agresijos nusikaltimą nustatyta tik asmenims, galintiems veiksmingai kontroliuoti valstybės politinius ar karinius veiksmus arba jiems vadovauti. Kasacinis teismas akcentavo, kad agresija nagrinėjamoje byloje yra vertinama kaip požymis, apibūdinantis karo nusikaltimų padarymo laiką, kuriuo žemesnio karinio rango asmenys padarė karo nusikaltimus ir nusikaltimus žmoniškumui. Šie asmenys už tokius nusikaltimus gali atsakyti pagal baudžiamąjį įstatymą nepriklausomai nuo to, ar aukštesnes pareigas ėję asmenys

buvo patraukti baudžiamojon atsakomybèn už agresiją. Kasacinis teismas taip pat nurodè, kad tarptautinis ginkluotas konfliktas (kuris apima ir agresijos situacijà) – tai bet koks valstybių nesutarimas, kuris sprendžiamas pasitelkiant ginkluotąsias pajėgas, nepriklausomai nuo priešasčių ir intensyvumo, taip pat nuo to, ar buvo oficialiai paskelbtas karas. Vos atsiradus karinės jėgos panaudojimo situacijai, įsigalioja tarptautinėje humanitarinėje teisėje nustatytos civilių asmenų ir civilinių objektų apsaugos garantijos bei kitos karo aukų apsaugos ir kariavimo taisyklės. Dėl šių taisyklių pažeidimo taikoma atsakomybė už karo nusikaltimus – ginkluotojo konflikto metu padarytus ir susijusius su juo esminius tarptautinės humanitarinės teisės pažeidimus, kurie sukėlė pavojų saugomiems asmenims ar objektams ar pažeidžia svarbias vertybes. Tam, kad būtų taikoma baudžiamoji atsakomybė už karo nusikaltimus, nėra būtina, kad karas būtų oficialiai paskelbtas ar pripažintas konflikto dalyvių ar kitų valstybių arba tarptautinių organizacijų.

Kasacinis teismas padarė išvadą, kad TSRS reguliariųjų ginkluotųjų pajėgų 1991 metais vykdyti neteisėti veiksmai prieš 1990 m. kovo 11 d. suverenių galių vykdymą bei tarptautinių teisių ir įsipareigojimų vykdymą atkūrusią Lietuvos valstybę, kuri niekada nebuvo TSRS dalis ir tarptautiniu teisės požiūriu nebuvo praradusi savo kaip tarptautinio teisės subjekto statuso, neabejotinai laikomi tarptautiniu ginkluotu konfliktu ir agresija, todėl atitinkamos nuteistųjų veikos (karo nusikaltimai) tinkamai kvalifikuotos kaip padarytos ginkluoto konflikto ir agresijos metu. Kartu kasacinis teismas priminė, kad 1991 m. sausio 11–13 d. Lietuvoje vykdyta atvira karinė agresija prieš civilius gyventojus buvo dalis TSRS ir jos partinės organizacijos – TSKP bauginimo ir teroro politikos, daugiausia nukreiptos prieš civilius gyventojus, kuria buvo siekiama destabilizuoti padėtį, tęsti okupaciją ir grąžinti nepriklausomybę atkūrusias Lietuvos ir Latvijos valstybes į TSRS sudėtį. Prieš civilius gyventojus nukreiptos sunkios nežmoniškos veikos, be kita ko, jų žudymas, kitoks nežmoniškas elgesys su jais (tai apima ir sunkų sveikatos sutrikdymą), persekiojimas dėl tarptautinės teisės draudžiamų motyvų, kurios yra didelio masto ir sistemingo civilių gyventojų užpuolimo vykdant ar remiant šią politiką dalis, yra nusikaltimai žmoniškumui.

Taigi kasacinis teismas pritarė apeliacinės instancijos teismo išvadai, kad baudžiamojoje byloje nagrinėjamų Lietuvos baudžiamajame įstatyme įtvirtintų nusikalstamų veikų požymiai atitinka karo nusikaltimų ir nusikaltimų žmoniškumui sampratą bei požymius pagal tarptautinę teisę.

Kasacinis teismas, atmesdamas kasatorių argumentus, kuriais buvo ginčijama Lietuvos teismų jurisdikcija nagrinėti šią baudžiamąją bylą, nurodė, kad tarptautinėje teisėje pripažįstama, jog bet kuris nacionalinis teismas yra kompetentingas persekioti asmenį už padarytus karo nusikaltimus ir nusikaltimus žmoniškumui nepriklausomai nuo jų padarymo vietos, asmens, padariusio juos, pilietybės, jų draudimo nacionaliniu lygmeniu egzistavimo. Šis principas įtvirtintas ir Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekse (toliau – BPK, baudžiamojo proceso įstatymas). Nagrinėjamos veikos patenka į Lietuvos teismų jurisdikciją ir dėl to, kad buvo padarytos Lietuvos teritorijoje. Kasacinis teismas taip pat konstatavo, kad nuteistiesiems – buvusiems TSRS kombatantams pagrįstai netaikytas funkcinis imunitetas, pasak kai kurių kasatorių, neva užkirtęs kelią vykdyti prieš juos baudžiamąjį procesą Lietuvoje. Teismas nurodė, kad civilizuočių tautų pripažįstami bendrieji teisės principai ir baudžiamoji atsakomybė už tarptautinius nusikaltimus negali būti paneigiami dėl tokios formalios

kliūtis baudžiamajam procesui. Juolab kai nusikaltimai buvo padaryti Lietuvoje, kuri nebuvo davusi sutikimo atitinkamų užsienio valstybės pareigūnų buvimui ir veiklai jos teritorijoje. Kasacinis teismas taip pat nurodė, kad, skirtingai negu įrodinėjo kasatoriai, valstybės ar tam tikros jos organizuotos struktūros, pavyzdžiui, ginkluotųjų pajėgų, atsakomybės nustatymas ar pripažinimas nusikalstama nėra būtinas tam, kad konkretūs valstybės pareigūnai, dalyvavę darant tarptautinius nusikaltimus, būtų patraukti už juos baudžiamojon atsakomybėn.

Kasacinis teismas, atsakydamas į įvairius kasatorių argumentus, kuriais buvo siekiama atskirų nuteistųjų veiksmus vertinti izoliuotai nuo bendro konteksto, pabrėžė, kad nuteistųjų veiką sudarė sistema veiksmų, sudarančių idealiąją sutaptį: nusikalstamų veiksmų prieš Lietuvos valstybę rengimas, karinės operacijos planavimas, Spaudos rūmų, TV bokšto, LRT užgrobimas, komendanto valandos įvedimas. Šiuos veiksmus skirtingomis apimtimis realizavo ir nuteistieji, dėl kurių paduoti kasaciniai skundai. Įgyvendindami kariams ir karininkams iškeltas užduotis, minėtų objektų užėmimo metu šie prieš civilius naudojo tiek garsinius, tiek kovinius šaudmenis bei artimos kovos veiksmus, taip pat komendanto valandos metu vykdė asmenų judėjimo teisių suvaržymus. Šių veiksmų metu nužudyta 14 asmenų, o 837 asmenims padaryta įvairaus sunkumo laipsnio sveikatos sutrikdymų. Kasacinis teismas atkreipė dėmesį į tai, kad vien iš šių dvylikos nuteistųjų, dėl kurių paduoti kasaciniai skundai, plataus veiksmų pobūdžio ir šiems keltų uždavinių matyti nusikalstamų veikų prieš Lietuvos valstybę pavojingumas, karinės operacijos dydis ir tikslinis šios panaudojimas TSRS represinei politikai prieš civilius įgyvendinti, – nuteistųjų veiksmai apima tiek visos karinės operacijos, tiek atskirų jos etapų detalų ir nuoseklų planavimą, komunikacijos ir koordinacijos tarp kovinių padalinių užtikrinimą, karinės sunkiosios technikos, propagandinių priemonių panaudojimą, laisvo judėjimo ir kitų asmenų laisvių ribojimą.

Kasacinis teismas, pasisakydamas dėl bendrininkavimo instituto taikymo, nurodė, kad visa karinė operacija buvo suplanuota taip, kad nukreipiančiaisiais karinės technikos ir kariškių veiksmais, demonstruojant jėgą ir ginkluotę, nuo objektų prieigų turėjo būti atitraukti civiliai, o puolantieji padaliniai turėjo tankiais pralaužti ir pravalyti privažiavimą prie minėtų užimtų objektų. Atitinkamai po svarbių objektų užėmimo nenumatyti Vilniaus įgulos kariškiai vykdė asmenų judėjimo kontrolę, transporto priemonių apžiūrą ir dokumentų patikrą, prieš sulaikytus asmenis buvo naudojamas smurtas, taip siekiant persekioti dėl politinių ir nacionalinių motyvų civilius, juos bauginti ir terorizuoti. Kasacinio teismo vertinimu, tokia karinė operacija neabejotinai reikalauja detalios veiksmų koordinacijos, skirtingų uždavinių paskirstymo, kad sistema veiksmų būtų pasiektas galutinis norimas rezultatas. Dėl to nuteistųjų, dėl kurių paduoti kasaciniai skundai, veiksmai, tokie kaip civilių gąsdinimas ir atkirtimas nuo puolamų objektų, sudarė sąlygas į šiuos patekti šturmo grupėms. Savo ruožtu vadovavimas kariniams daliniams sudarė sąlygas šiems sklandžiai veikti vykdant jiems iškeltus uždavinius. Komendanto valandos, propagandinių įrašų skleidimas, šturmo daliniams apribojus informacijos sklaidos priemonės, taip pat skirti civiliams įbauginti ir gąsdinti, kad būtų išlaikyti karinės operacijos metu užimti objektai. Taigi nuteistųjų veiksmai buvo būtini kitų bendrininkų veiksmams realizuoti. Kartu kasacinis teismas pažymėjo, kad nuteistieji, dėl kurių paduoti kasaciniai skundai, buvo karininkai, ėjo aukštas vadovaujamas pareigas, ir nurodė, kad kai vykdomos karinės užduotys neišvengiamai lemia tiesioginę konfrontaciją su civiliais asmenimis, represinių priemonių panaudojimą

(t. y. tarptautinės humanitarinės teisės saugomų asmenų žudymas, nežmoniškas elgesys, bauginimo ir teroro priemonių, taip pat draudžiamų karo priemonių prieš juos naudojimas) ir aiškiai turi nusikalstamų veikų – tarptautinių nusikaltimų – požymių, asmens sąmoningas prisidėjimas prie tokių veiksmų šiuos plėtojant reiškia tiek žinojimą, kad dalyvaujama bendrininkų grupėje, tiek sutikimą joje dalyvauti. Taigi, atsižvelgdamas į tai, kas išdėstyta, kasacinis teismas konstatavo, kad nuteistieji tinkamai pripažinti veikę bendrininkų grupę, vadinasi, atskiriems nuteistiesiems, kaip tokios grupės dalyviams (vykdytojams), pagrįstai ir tinkamai inkriminuoti minėtų nusikalstamų veikų požymiai, nes jie žinojo, kad, vykdydami TSRS ir jos partinės organizacijos TSKP politiką dideliu mastu ir sistemingai užpuldinėti civilius, daro prieš juos nežmoniškas veikas (žudo, žaloja, persekioja), kurios dėl savo pobūdžio ir padarinių objektyviai yra minėto civilių užpuolimo dalis, taip pat, vykstant tarptautiniam ginkluotam konfliktui ir TSRS agresijai, žudo ir žaloja tarptautinės humanitarinės teisės saugomus asmenis, daro kitas karo įstatymų ir papročių draudžiamas veikas prieš juos, vykdo draudžiamą karo ataką ir naudoja draudžiamas karo priemones, o šios veikos jų padarymo metu buvo laikomos nusikalstamomis pagal tarptautinę teisę. Kartu kasacinis teismas, vadovaudamasis tarptautine teise ir tarptautinių tribunolų praktika, pabrėžė, kad nuteistųjų baudžiamosios atsakomybės už nurodytus nusikaltimus negali pašalinti vado įsakymo vykdymas.

Kasacinis teismas, atsakydamas į kai kurių kasatorių skundų argumentą dėl to, kad baudžiamoji byla buvo nepagrįstai išnagrinėta nedalyvaujant daugeliui kaltinamųjų, kurie nebuvo tinkamai informuoti apie baudžiamąjį procesą, pabrėžė esminę kaltinamojo teisės dalyvauti baudžiamosios bylos nagrinėjime reikšmę gynybos teisėms ir teisingam procesui ir kartu nurodė, kad galimybės surengti bylos nagrinėjimą nedalyvaujant kaltinamajam nebuvimas gali paralyžiuoti baudžiamąjį procesą, tai juolab aktualu tarptautinių nusikaltimų bylose. Kasacinis teismas, vadovaudamasis Europos Žmogaus Teisių Teismo (toliau – EŽTT) praktika ir Europos Sąjungos teisės nuostatomis, nurodė, kad baudžiamoji byla nedalyvaujant kaltinamajam gali būti nagrinėjama tik kai to primygtinai reikalauja teisingumo interesai ir yra įvykdyti procesiniai reikalavimai jo teisėms ir proceso teisingumui apsaugoti. Tokio proceso in absentia teisėtumo sąlygos yra tinkamas kaltinamojo informavimas apie prieš jį vykstantį procesą, būtinas gynėjo dalyvavimas ir neribojama bylos peržiūrėjimo galimybė. Vertindamas proceso kaltinamiesiems nedalyvaujant teisėtumą ir teisingumą nagrinėjamoje byloje, teismas atsižvelgė į jos aplinkybes ir ypatumus, susijusius su nagrinėjamų tarptautinių nusikaltimų pobūdžiu, mastu ir sunkumu, kurie nulėmė, viena vertus, objektyvius sunkumus Lietuvos Respublikos institucijoms organizuojant bylos procesą, be kita ko, ir įtariamųjų (kaltinamųjų) paiešką bei jų informavimo apie procesą ir dalyvavimo jame užtikrinimą, kita vertus – itin svarius ir jautrius viešojo ir konkrečių didelio skaičiaus nukentėjusiųjų interesus, kad šioje byloje būtų įvykdytas teisingumas. Kasacinis teismas nurodė, kad pareiga tinkamai informuoti kaltinamąjį procese in absentia iš esmės reiškia pozityviąją valstybės pareigą imtis pagrįstų ir būtinų priemonių jo buvimo vietai nustatyti ir pranešti apie vykdomą baudžiamąjį persekiojimą. Valstybė turi ribotas galimybes aktyviai veikti kitų valstybių teritorijose, todėl bylose, kuriose yra kaltinami ar teisiami kitų valstybių piliečiai, valstybės informavimo pareiga įvykdoma informavus kitos valstybės kompetentingas pagal tarptautinius ar dvišalius susitarimus institucijas, perduodant joms įgaliojimus informuoti apie vykdomą baudžiamąjį procesą prieš jų piliečius. Kasacinis teismas nusprendė, kad nagrinėjamoje byloje Lietuvos teisėsaugos

institucijos panaudojo visas pagrįstas galimybes informuoti kaltinamuosius apie procesą – buvo nustatyti jų asmens duomenys, galima gyvenamoji vieta, panaudojant tinkamus tarptautinius kanalus kreiptasi į kompetentingas užsienio valstybių institucijas, kad būtų perduota informacija apie vykdomą tų asmenų baudžiamąjį persekiojimą, įskaitant prašymus perduoti procesinius dokumentus, tačiau daugeliu atvejų to nepavyko padaryti dėl Rusijos Federacijos institucijų atsisakymo vykdyti tokius prašymus, taip pat dėl to, kad siųsti dokumentai (šaukimai) grįžo neįteikti. Kasacinis teismas atsižvelgė ir į informacijos apie procesą ir kaltinamuosius paskelbimą Rusijos ir Baltarusijos visuomenės informavimo priemonėse. Teismas taip pat nurodė, kad visi nuteistieji viso proceso metu turėjo gynėjus, kurie tinkamai vykdė savo pareigas. Nuteistieji, nedalyvavę nagrinėjant bylą, pagal baudžiamojo proceso įstatymą turi besąlygišką teisę į bylos peržiūrėjimą apeliacinės instancijos teisme. Šioje byloje vienas iš jų, sulaukytas jau po apeliacinės instancijos teismo nuosprendžio paskelbimo, pasinaudojo šia teise, ir jo apeliacinis skundas buvo pradėtas nagrinėti Lietuvos apeliaciniame teisme (jau išnagrinėtas). Taigi kasacinis teismas konstatavo, kad nagrinėjamoje byloje procesas in absentia atitiko tokiems procesams keliamus reikalavimus.

SAVIRAIŠKOS LAISVĖS IR KITŲ TEISINIŲ GĖRIŲ APSAUGOS PUSIAUSVYRA POLITIKŲ KRITIKOS KONTEKSTE

Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjas Alvydas Pikelis

Saviraiškos laisvė, įtvirtinta Lietuvos Respublikos Konstitucijoje, kituose įstatymuose, taip pat tarptautinės teisės aktuose, be kita ko, Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijoje, yra vienas esminių demokratinės visuomenės pagrindų ir viena svarbiausių jos progreso bei kiekvieno individo raidos sąlygų. Vadovaujantis tarptautiniais žmogaus teisių apsaugos standartais, ši laisvė taikoma ne tik informacijai ar idėjoms, kurios priimamos palankiai arba laikomos nekaltomis ar nereikšmingomis, bet ir toms, kurios žeidžia, šokiruoja ar trikdo. Tokie yra pliuralizmo, tolerancijos ir pažiūrų platumo, be kurių nėra demokratinės visuomenės, reikalavimai. Kita vertus, saviraiškos laisvė galioja su apribojimais, kuriais siekiama apsaugoti ir kitus demokratinėje visuomenėje svarbius viešus ir privačius interesus bei teises. Saviraiškos laisvė taikant teisinę atsakomybę už netinkamą jos įgyvendinimą peržengiant įstatyme nustatytas ribas gali būti ribojama tik laikantis įstatymų nustatytų sąlygų ir tikslų, kai tai būtina ir proporcinga konkrečioje situacijoje. Griežčiausia, didžiausią atgrasomąjį poveikį saviraiškos laisvės įgyvendinimui turinti ribojimo forma – baudžiamoji atsakomybė – paprastai turėtų būti taikoma tik kraštutiniais saviraiškos laisvės ribų peržengimo atvejais, kai kyla didelis pavojus kitiems įstatymo saugomiems teisiniams gėriams. Tai atitinka ir konstitucinės jurisprudencijos bei teismų praktikos nuostatas, kad nusikalstama veika turi ne tik formaliai atitikti baudžiamajame įstatyme įtvirtintos nusikaltimo sudėties požymius, bet ir būti pavojinga ir kad baudžiamoji atsakomybė demokratinėje visuomenėje turi būti suvokiama kaip kraštutinė, paskutinė priemonė (lot. ultima ratio),

naudojama saugomų teisinių gėrių, vertybių apsaugai tais atvejais, kai švelnesnėmis priemonėmis tų pačių tikslų negalima pasiekti.

2022 metais kasacinis teismas, be kita ko, nagrinėjo saviraiškos laisvės apribojimą demokratinei visuomenei itin aktualiame politinės diskusijos kontekste, kuriame kilo šios laisvės santykio su asmens garbės ir orumo, taip pat viešosios tvarkos apsauga klausimai.

Politikai ir kiti viešieji asmenys, dėl savo einamų pareigų, veiklos ar visuomeninės padėties nuolat sulaukiantys visuomenės dėmesio ir pagrįstai ją dominantys, neišvengiamai ir sąmoningai atsiveria žurnalistų ir plačiosios visuomenės atliekamam kiekvieno jų žodžio ir poelgio atidžiam vertinimui. Tačiau pakantumo ir tolerancijos skelbiamai informacijai pareiga nepaneigia duomenis skleidžiančio asmens pareigos veikti sąžiningai ir nepiktnaudžiauti saviraiškos laisve.

Baudžiamoji byla Nr. [2K-223-697/2022](#) (aktyvi nuoroda)

Šioje byloje asmuo, purškiamaisiais dažais užrašęs ant automobilių kelio asfaltuotos dangos aukšto rango Lietuvos Respublikos politiko pavardę ir žodžius „1 km vagies namai“ bei rodyklės ženklą, nurodantį kryptį, buvo kaltinamas politiko šmeižimu ir viešosios tvarkos pažeidimu. Pirmosios ir apeliacinės instancijos teismai asmenį išteisino kaip nepadariusį veikų, turinčių pirmiau nurodytų nusikaltimų požymių. Kasacinis teismas, pritardamas tokiam pirmosios ir apeliacinės instancijos teismų sprendimui, nukentėjusiojo atstovo ir prokuroro paduotus kasacinius skundus tenkino tik dėl vieno aspekto.

Kasacinis teismas priminė, kad baudžiamoji atsakomybė už šmeižimą nustatyta tam, kas paskleidė apie kitą žmogų tikrovės neatitinkančią informaciją, galinčią paniekinti ar pažeminti tą asmenį ar pakirsti pasitikėjimą juo. Teismas pabrėžė, kad šios BK normos taikymas dažnai yra susijęs su saviraiškos, laisvės reikšti įsitikinimus, skleisti informaciją, kritikuoti valstybės įstaigų ir pareigūnų darbą apsauga. Šios teisės koreliuoja su kitų teisinių gėrių – žmogaus teisės į garbę ir orumą, gerą reputaciją, privataus gyvenimo neliečiamumą bei kitų pamatinių asmens subjektinių vertybių apsauga. Nagrinėjant tokio pobūdžio bylas, būtina nustatyti konkuruojančių teisinių gėrių tarpusavio pusiausvyrą. Saviraiškos laisvė ar valdžios pareigūnų veiklos kritika negali būti įgyvendinama skleidžiant apie asmenį netikras jį žeminančias ir niekinančias žinias. Kasacinis teismas, vadovaudamasis Europos Žmogaus Teisių Teismo praktika, nurodė, kad saviraiškos laisvės principai taikomi įvertinus individualias bylos aplinkybes ir kontekstą. Sprendžiant dėl saviraiškos laisvės ribojimo, turi būti vertinamas paskleistos informacijos prisidėjimas prie diskusijos dėl bendrojo intereso; asmens žinomumas ir publikacijos tema (dalykas); ankstesnis asmens elgesys; atitinkamos informacijos gavimo būdas ir jos tikrumas (patikimumas); publikacijos turinys, forma ir padariniai; sankcijos griežtumas. Politikai ir kiti viešieji asmenys, dėl savo einamų pareigų, veiklos ar visuomeninės padėties nuolat sulaukiantys visuomenės dėmesio ir pagrįstai ją dominantys, neišvengiamai ir sąmoningai atsiveria žurnalistų ir plačiosios visuomenės atliekamam kiekvieno jų žodžio ir poelgio atidžiam vertinimui; atitinkamai jie

turi rodyti didesnę toleranciją. Tačiau tokių asmenų pakantumo ir tolerancijos skelbiamai informacijai pareiga nepaneigia duomenis skleidžiančio asmens pareigos veikti sąžiningai ir nepiktnaudžiauti saviraiškos laisve.

Kasacinis teismas nurodė, kad byloje nagrinėjamos veikos padarymo metu nukentėjusysis buvo aukšto rango Lietuvos Respublikos politikas, todėl turėjo didelius įgaliojimus ir įtaką sprendžiant valstybės ūkinės veiklos klausimus. Eidamas šias pareigas jis suprato, kad yra viešas asmuo, ir žinojo apie pareigą derinti viešuosius ir privačius interesus, atitinkamai ir labiau toleruoti neigiamus pasisakymus apie jį. Vyriausioji tarnybinės etikos komisija dar iki užrašo atsiradimo nutraukė tyrimą dėl nukentėjusiojo nenustačiusi, kad jis, vykdydamas savo pareigas Vyriausybei sprendžiant dėl lėšų kelių priežiūrai ir plėtrai finansuoti paskirstymo, objektyviai ir neginčytinai žinojo apie tai, kad valstybės asignavimai kelių asfaltavimui bus skirti ir gatvei, kurioje jis gyveno, asfaltuoti. Tačiau apie šią istoriją buvo toliau plačiai diskutuojama. Kasacinis teismas sutiko su kasacinių skundų argumentais, kad išteisintojo užrašyta frazė „S. 1 km vagies namai“ yra konstatuojamojo pobūdžio teiginys. Tai patvirtino ir Vilniaus universiteto Lietuvių kalbos katedros docento išvada dėl teksto suvokimo. Be to, pagal kasacinio teismo praktiką sąvoka „vagystė“ turi kriminalinės veikos turinį, nes asmens pavadinimas vagimi sudaro prielaidas manyti, kad toks asmuo buvo atlikęs veiksmus, atitinkančius baudžiamajame įstatyme nurodytos nusikalstamos veikos (vagystės) sudėtį. Žodis „vagis“ turi neigiamą konotaciją. Kasacinis teismas nesutiko su žemesniųjų instancijų teismų išvada, kad, atsižvelgiant į gatvės asfaltavimo istorijos kontekstą, šis žodis nagrinėjamu atveju buvo pavartotas perkeltine prasme ir yra išteisintojo nuomonė. Kasacinis teismas nurodė, kad išteisintasis užrašą ant kelio parašė naktį, slapta, nepalikdamas nei tiesiogiai, nei netiesiogiai paaiškinimo ar aiškių užuominų, kodėl nukentėjusįjį pavadino vagimi. Taigi asmenys, iš karto po įvykio perskaitę šį užrašą arba sužinoję informaciją apie jį, užrašytą žinią suprato ar galėjo suprasti tiesiogiai, nesusiedami jos su konkrečiu kelio asfaltavimo istorijos kontekstu. Juolab kad ir pats išteisintasis tokią sąsają nurodė ne iš karto po sulaikymo, o vėliau. Tad kasacinis teismas pripažino, kad išteisintojo užrašytas ant kelio tekstas žemino nukentėjusiojo kaip valstybės politiko garbę ir orumą. Teismas atkreipė dėmesį į tai, kad išteisintasis iš viešojoje erdvėje paskelbtos informacijos apie kelio asfaltavimo istorijos finansavimo užkulisius, ypač iš politinės opozicijos skleidžiamo turinio apie šios istorijos neskaidrumą ir neteisėtumą bei iš asmeninės informacijos, įgytos dirbant Lietuvos Respublikos susisiekimo ministerijoje, turėjo pagrindą susiformuoti manymui, kad valstybės asignavimų skyrimas gatvei asfaltuoti buvo nesuderinamas su viešaisiais interesais, tenkino asmeninius nukentėjusiojo poreikius. Taigi išteisintasis galėjo subjektyviai vertinti minėtą lėšų skyrimą kaip gautą neteisėtais ar netgi nusikalstamais veiksmais. Tačiau kasacinis teismas nenustatė išteisintojo sąžiningos klaidos, nes jis pagal savo aukštąjį išsilavinimą, gyvenimišką ir tarnybinę patirtį suprato, ką reiškia žodis „vagis“ ir kokia žinia siunčiama visuomenei pavadinus žmogų vagimi, nepaaiškinus šio žodžio vartojimo konteksto ar aplinkybių, su kuriomis siejama šio žodžio reikšmė. Taigi kasacinis teismas konstatavo, kad išteisintojo veiksmuose įžvelgtini šmeižimo objektyvieji požymiai, tačiau, atsižvelgdamas į tai, kad tokią veiką jis padarė dėl neteisėtai suprastos pilietinės teisės kritikuoti valdžios atstovus, viešosios nuomonės ir jo asmeninės nuomonės dėl kelio asfaltavimo finansavimo neskaidrumo, nusprendė, kad išteisintojo veiksmai, nors ir peržengiantys

saviraiškos laisvės ribas ir neteisėti, nėra tokio pavojingumo laipsnio, kuris sudarytų pagrindą taikyti baudžiamąją atsakomybę.

Atsižvelgdamas į išdėstytus argumentus, kasacinis teismas pritarė žemesniųjų instancijų teismų išvadai, kad savo asmeninę teisę į garbę ir orumą nukentėjusysis gali ginti pareikšdamas civilinį ieškinį teisme, ir kartu ištaisė žemesniųjų instancijų teismų sprendimų nenuoseklumą, pašalindamas iš jų aplinkybę, kad išteisintojo padarytas užrašas ant kelio yra jo nuomonė.

Pasisakydamas dėl viešosios tvarkos pažeidimo, kasacinis teismas priminė, kad pagal baudžiamąjį įstatymą už šią nusikalstamą veiką atsako tas, kas viešoje vietoje įžūliu elgesiu, grasinimais, piktybiškai tyčiodamasis arba vandališkais veiksmais demonstravo nepagarbą aplinkiniams ar aplinkai ir sutrikdė visuomenės rimtį ar tvarką. Taigi šiuo atveju įžūliu elgesiu ir vandališkais veiksmais, kuriais buvo kaltinamas išteisintasis, turi būti akivaizdžiai sutrikdoma visuomenės rimtis ir teisės aktais saugoma bei moralės normomis visuotinai pripažįstama tinkamo elgesio viešoje vietoje tvarka. Kasacinis teismas nurodė, kad to, jog nagrinėjamas užrašas buvo užrašytas viešoje vietoje, savaime nepakanka, kad būtų įrodyta, jog kilo tokie baudžiamajame įstatyme nustatyti padariniai. Tokios išvados nepagrindžia ir tai, kad, pasak kasatorių, išteisintojo veiksmai sukėlė neigiamą kaimo, kuriame buvo atitinkamas kelias, gyventojų reakciją, suprantant tai kaip į juos nukreiptą įžeidimą, bei vėlesnis platus šio įrašo aptarimas bendruomenėje. Kasacinis teismas pažymėjo, kad nukentėjusysis tuo metu ėjo labai aukštas pareigas Lietuvos valstybėje, todėl bet kokia vieša ar privati šokiruojanti informacija, įvykiai, susiję su juo, natūraliai sukėlė reakciją kaimynų ir pažįstamų aplinkoje, tačiau ji susijusi ne su veikos pobūdžiu, pavojingumu ir padariniais kaimo gyventojams, o su nukentėjusiojo asmenybės statusu visuomenėje. Taip pat paskelbus ir išplatinus informaciją apie padarytą užrašą jis sukėlė visuomenės susidomėjimą ir buvo aptarinėjamas viešojoje erdvėje ne dėl pačios veikos neteisėto pobūdžio, o dėl nukentėjusiojo asmeninio statuso visuomenėje ir todėl, kad tai buvo susieta su išasfaltuoto kelio priešistore, jo finansavimo teisėtumas buvo plačiai aptarinėjamas įvairiuose visuomenės sluoksniuose. Kasacinis teismas konstatavo, kad tai buvo tęsinys visuomeninės ir politinės diskusijos, kurios centrinė figūra buvo nukentėjusysis. Teismas sutiko su apeliacinės instancijos teismo išvada, kad byloje nėra jokių objektyvių duomenų, kad dėl viešoje vietoje užrašyto užrašo, kuris nenuvalytas išbuvo vos para, būtų gauta aplinkinių asmenų nusiskundimų, kad jie būtų pasijutę šiurkščiai pažeminti ar šokiruoti, padaryta didelė materialinė žala dėl užrašo pašalinimo ar kad užrašas aplinkiniams būtų sukėlęs didelį išgąstį, būtų nutrauktas jų poilsis, darbas, kilusi sumaištis. Nukentėjusiojo šeimos narių neigiamos emocijos dėl išteisintojo veiksmų ir padaryto užrašo yra susijusios ne su viešosios tvarkos pažeidimu, o su įrašo turiniu, žeidžiančiu jų jausmus dėl šeimos nario garbės ir orumo pažeminimo. Kasacinis teismas atkreipė dėmesį ir į tai, kad šioje byloje realus pavojus gyvybei, sveikatai ar kitokios grėsmės nukentėjusiajam nebuvo tiriami, todėl Lietuvos Respublikos vadovybės apsaugos tarnybos pareigūnų reakcija į užrašą negali patvirtinti visuomenės tvarkos ir rimties sutrikdymo, be to, nukentėjusiojo apsaugos sustiprinimas po užrašo atsiradimo nebuvo susijęs su užrašu.

Taigi kasacinis teismas pritarė teismų išvadai, kad šioje byloje objektyviai nėra įrodytas viešosios rimties ir tvarkos sutrikdymo požymis. Sutikdamas ir su teismų pateiktu baudžiamosios atsakomybės kaip kraštutinės priemonės (lot. *ultima ratio*) aiškinimu, kasacinis teismas nurodė, kad nagrinėjami

išteisintojo veiksmai, kuriais, atsižvelgiant į užrašo nuo kelio valymo darbų kainą, buvo padaryta 54,45 Eur turtinė žala (civilinis ieškinys dėl jos baudžiamojoje byloje nepareikštas), nėra tiek pavojingi, kad juos būtų galima kvalifikuoti kaip viešosios tvarkos pažeidimą pagal baudžiamąjį įstatymą. Jie atitinka administracinio nusižengimo (tvarkymo ir švaros taisyklių pažeidimo ir (ar) tyčinio turto sunaikinimo ar sugadinimo) požymius.

NEFORMALI APKLAUSA KAIP DRAUDIMO VERSTI DUOTI PARODYMUS PRIEŠ SAVE PAŽEIDIMAS

Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėja Rima Ažubalytė

Draudimo versti duoti parodymus prieš save principas (lot. nemo tenetur se ipsum accusare) yra įtvirtintas Konstitucijos 31 straipsnio 3 dalyje, BPK 80 straipsnio 1 punkte ir laikomas viena iš teisės į teisingą procesą garantijų. BPK 80 straipsnio 1 punkte nustatyta, kad kaip liudytojas negali būti apklausiamas asmuo, kuris gali duoti parodymus apie savo paties galimai padarytą nusikalstamą veiką, išskyrus atvejus, kai jis sutinka duoti tokius parodymus, taikant BPK 82 straipsnio 3 dalyje nustatytus liudijimo ypatumus.

Draudimas versti duoti parodymus prieš save pažeidžiamas, jei kaip liudytojas apklausiamas asmuo, kuris faktiškai yra įtariamas nusikalstamos veikos padarymu, tačiau dėl vieno ar kitų priežasčių apklausos metu nėra pripažintas įtariamuoju BPK nustatyta tvarka.

Įtariamojo teisė tylėti ir neduoti parodymų prieš save skirta tam, kad asmuo būtų apsaugotas nuo pareigūnų prievartos (vertimo) ir įrodymų gavimo pareigūnams naudojant įvairius spaudimo metodus, nepaisant įtariamojo apsisprendimo kalbėti arba tylėti. Tokia pasirinkimo laisvė pažeidžiama, kai, įtariamajam apklausos metu pasirinkus tylėti, institucijos imasi gudrybių siekdamos išgauti prisipažinimą ar kitus kaltinamojo pobūdžio parodymus, kurie negalėjo būti gauti apklausos metu.

Asmens, faktiškai įtariamo nusikalstamos veikos padarymu, apklausa nesuteikus jam BPK nustatyta tvarka įtariamojo statuso ir neužtikrinus įtariamojo teisių yra esminis BPK pažeidimas.

2022 metais kasacinės instancijos teismas nagrinėtose bylose ne kartą vertino ikiteisminio tyrimo pareigūnų atliktų apklausų teisėtumą.

Pristatomose bylose, pirma, tęsiama jau pirmiau suformuota praktika, kad faktiškai sulaikyto ar faktiškai įtariamo padarius nusikaltimą asmens parodymai, be kita ko, ir „atviri prisipažinimai“ arba tokio asmens „neformalių pokalbių“ su pareigūnais įrašai, kurie buvo gauti pažeidžiant draudimą versti duoti parodymus prieš save, nepripažįstami įrodymais ir jais negalima remtis priimant apkaltinamąjį nuosprendį. Antra, buvo sprendžiama dėl klausimų uždavimo asmeniui jo sulaikymo metu arba kitų pirminių tyrimo veiksmų atlikimo metu (paprastai – įvykio vietos apžiūros metu).

Kai asmenys sulaikomi nusikaltimo vietoje, paprastai jiems užduodami pirminiai klausimai. Vertinimas, kad visais atvejais tai yra faktinė įtariamojo apklausa, nėra teisingas. Kiekvienu atveju svarbu išsamiai išanalizuoti visą susidariusią situaciją, klausimų pobūdį, bendravimo trukmę ir apimtį, pareigūnų elgesį sulaikymo metu ir kitus kiekvienoje konkrečioje situacijoje reikšmingus veiksnius. Svarbu nustatyti, ar asmuo nebuvo koku nors būdu verčiamas duoti parodymų, ar nebuvo klaidinamas dėl savo teisinės padėties ir pan.

Baudžiamoji byla Nr. [2K-170-628/2022](#) (aktyvi nuoroda)

Šioje byloje vieno iš nuteistųjų gynėjas savo kasaciniame skunde nurodė, kad teismų priimti nuosprendžiai yra pagrįsti sulaikant asmenis atliktos neformalios apklausos metu gauta informacija. Tokia informacija negalėjo būti pripažinta įrodymu, ir ja negalėjo būti grindžiama nuteistųjų kaltė, nes ši informacija gauta pažeidžiant BPK nustatytą tvarką.

Teisėjų kolegija pažymėjo, kad, tirdami nusikalstamas veikas, policijos pareigūnai privalo aiškintis pirmines įvykio aplinkybes, rinkti pirminę bylai reikšmingą informaciją. Kai asmenys sulaikomi nusikaltimo vietoje, paprastai jiems užduodami pirminiai klausimai. Vertinimas, kad visais atvejais tai yra faktinė įtariamojo apklausa, nėra teisingas. Kiekvienu atveju svarbu išsamiai išanalizuoti visą susidariusią situaciją, klausimų pobūdį, bendravimo trukmę ir apimtį, pareigūnų elgesį sulaikymo metu ir kitus kiekvienoje konkrečioje situacijoje reikšmingus veiksnius. Svarbu nustatyti, ar asmuo nebuvo koku nors būdu verčiamas duoti parodymų, ar nebuvo klaidinamas dėl savo teisinės padėties ir pan.

Šioje byloje, kasacinio teismo vertinimu, nėra pagrindo teigti, kad nuteistųjų sulaikymą vykdę pareigūnai atliko sulaikytų ir įtariamų nusikalstamos veikos padarymu asmenų apklausą. Iš bylos medžiagos matyti, kad vieno iš pareigūnų bendravimas buvo epizodiškas, jis tik paklausė, kam priklauso automobilyje esantis krovinys. Vienas iš sulaikytųjų į šį klausimą išvis neatsakė, o kitas atsakė tik neverbaliniu judesiu. Šiame kontekste teisėjų kolegija pažymėjo, kad byloje nėra jokių duomenų apie tai, jog nuteistiesiems sulaikymo metu buvo daromas koks nors neteisėtas poveikis, jie buvo verčiami kalbėti, atsakinėti į klausimus. Taigi teismai, pripažindami pareigūnų teismo posėdyje duotus parodymus apie nuteistųjų sulaikymo ir automobilio apžiūros aplinkybes įrodymais ir remdamiesi šiais parodymais priimtuose nuosprendžiuose, BPK 20 straipsnio 4 ir 5 dalių nuostatų nepažeidė.

Priešingas išvadas kasacinis teismas padarė dėl pareigūno, nedalyvavusio sulaikant nuteistuosius ir į įvykio vietą atvykusio jau po nuteistųjų sulaikymo, atliktų veiksmų ir teisme duotų parodymų. Kasacinis teismas vertino tai, kad pareigūnas su vienu iš įtariamųjų bendravo vėliau nei sulaikyme dalyvavę pareigūnai, pokalbis buvo pakankamai išsamus, informatyvus, nes įtariamasis nurodė pakankamai daug informacijos, kurią jis (pareigūnas) atpasakojo apklausos teisme metu. Aplinkybė, kad pats pareigūnas, apklausiamas teisme, įvardijo savo bendravimą su įtariamuoju kaip „neformalų pokalbį“, to pokalbio trukmė, apimtis, teisėjų kolegijos vertinimu, neleidžia daryti išvados, kad tai buvo tik pirminių klausimų uždavimas sulaikytiems asmenims. Pareigūno parodymų analizė leidžia daryti išvadą, kad jis vykdė neformalią sulaikyto ir įtariamo nusikalstamos veikos padarymu asmens apklausą.

Atsižvelgdama į tai, kas išdėstyta, teisėjų kolegija konstatavo, kad teismai nepagrįstai, pažeisdami BPK 20 straipsnio 4 ir 5 dalių reikalavimus, rėmėsi pirmiau nurodyto liudytojo parodymais, todėl šiuos parodymus kaip įrodymą pašalino iš byloje surinktų ir įvertintų įrodymų viseto.

Policijos pareigūnai, atvykę į įvykio vietą, turi ne tik teisę, bet ir pareigą gauti informaciją apie tai, kas įvyko, kad galėtų spręsti dėl tolesnių veiksmų, susijusių tiek su galima asmenų, esančių įvykio vietoje, ar kitų asmenų teisine atsakomybe, tiek su būtinybe suteikti pagalbą galimai nukentėjusiesiems dėl įvykio. Jei užduoti klausimai yra atviri, nėra duomenų, kad pareigūnai skatino prisipažinti asmenį ar kokiais nors kitais neteisėtais veiksmais siekė jo prisipažinimo, provokavo, paprastai tokie duomenys pripažįstami gautais teisėtais, nepažeidžiant draudimo versti duoti parodymus prieš save.

Baudžiamoji byla Nr. [2K-6-976/2022](#) (aktyvi nuoroda)

Kasaciniame skunde, be kita ko, buvo nurodyta, kad į įvykio vietą iškviešti pareigūnai faktiškai atliko kasatoriaus, kaip įtariamojo, apklausą, taip pažeidė BPK 80 straipsnio 1 dalies reikalavimus, todėl teismai negalėjo remtis pareigūnų darytais garso įrašais.

Kasacinis teismas pirmiausia pažymėjo tai, kad faktiškai sulaikyto ar faktiškai įtariamo padarius nusikaltimą asmens parodymai, be kita ko, ir „atviri prisipažinimai“ arba tokio asmens „neformalių pokalbių“ su pareigūnais įrašai, kurie buvo gauti pažeidžiant draudimą versti duoti parodymus prieš save, nepripažįstami įrodymais ir jais negalima remtis priimant apkaltinamąjį nuosprendį.

Teisėjų kolegija nurodė, kad apžvelgiamoje baudžiamojoje byloje nustatyta, jog gavę pranešimą, kad bute vyksta konfliktas, pareigūnai atvyko į įvykio vietą ir, aiškindamiesi konflikto aplinkybes, bute, kuriame gyveno nuteistasis, koridoriuje ant spintelės, pastebėjo suktinę su galimai augalinės kilmės narkotine medžiaga; nuteistasis pareigūnams nurodė, kad tai yra jo suktinė. Įvykio aplinkybės, kartu ir nuteistojo paaiškinimai dėl konflikto, kilusio su pas jį atvykusiais asmenimis, taip pat dėl pas jį rastos galimai narkotinės medžiagos, jos įgijimo aplinkybių ir kt., buvo fiksuojamos policijos pareigūnams darant garso įrašus tarnybiniais diktofonais; įvykio vieta buvo apžiūreta, nufotografuota, surašytas įvykio vietos ir patalpų apžiūros protokolas; rasta galimai narkotinė medžiaga paimta ir pristatyta į policijos komisariatą; tą pačią dieną pareigūnas surašė tarnybinį pranešimą, ir pradėtas ikiteisminis tyrimas pagal nusikalstamos veikos požymius, nustatytus BK 259 straipsnio 2 dalyje. Specialisto išvadoje nurodyta, kad atlikus įvykio vietos apžiūros metu bute paimtos medžiagos tyrimą nustatyta, jog tai yra narkotinė medžiaga – kanapių derva.

Šiame kontekste teisėjų kolegija pažymėjo, kad policijos pareigūnai, atvykę į įvykio vietą, turi ne tik teisę, bet ir pareigą gauti informaciją apie tai, kas įvyko, kad galėtų spręsti dėl tolesnių veiksmų, susijusių tiek su galima asmenų, esančių įvykio vietoje, ar kitų asmenų teisine atsakomybe, tiek su būtinybe suteikti pagalbą galimai nukentėjusiesiems dėl įvykio. Jei užduoti klausimai yra atviri, nėra duomenų, kad pareigūnai skatino prisipažinti asmenį ar kokiais nors kitais neteisėtais veiksmais siekė jo prisipažinimo, provokavo, paprastai tokie duomenys pripažįstami gautais teisėtais, nepažeidžiant

draudimo versti duoti parodymus prieš save. Apžvelgiamoje byloje į įvykio vietą atvykę pareigūnai visų pirma ėmėsi priemonių konfliktuojantiems asmenims atskirti, o vėliau, aiškindamiesi su įvykio dalyviais jo aplinkybes, buvo informuoti, kad bute galimai yra narkotinių medžiagų. Iš garso įrašo, kuris darytas įvykio vietoje tarnybiniu diktofonu, taip pat jo išklotinės matyti, kad pareigūnai, pastebėję suktinę, paklausė bute gyvenančio nuteistojo, kieno ji, ir nuteistasis nurodė, jog suktinė yra jo, ir pasakė, iš kur ją gavo. Duomenų, kad pareigūnai neleistinai skatino ar vertė prisipažinti nuteistąjį, byloje nėra, tokie duomenys nenurodomi ir kasaciniame skunde.

Atsižvelgdama į išdėstytas aplinkybes, teisėjų kolegija nusprendė, kad duomenys iš nuteistojo gauti teisėtai, nepažeidžiant draudimo versti duoti parodymus prieš save.

MAŽAREIKŠMIŠKUMAS (BK 37 STRAIPSNIS), KAIP ATLEIDIMO NUO BAUDŽIAMOSIOS ATSAKOMYBĖS PAGRINDAS, KASACINIO TEISMO PRAKTIKOJE

Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjas Olegas Fedosiukas

Nusikaltimo mažareikšmiškumas, kaip asmens atleidimo nuo baudžiamosios atsakomybės pagrindas, yra įtvirtintas BK 37 straipsnyje. Pagal šį BK straipsnį asmuo, padaręs nusikaltimą, gali būti teismo atleistas nuo baudžiamosios atsakomybės, jeigu dėl padarytos žalos dydžio, nusikaltimo dalyko ar kitų nusikaltimo požymių ypatumų veika pripažįstama mažareikšme. Taigi teismas, priimdamas sprendimą dėl asmens atleidimo nuo baudžiamosios atsakomybės dėl mažareikšmiškumo, atsižvelgia į įvairias padaryto nusikaltimo aplinkybes.

Kasacinio teismo praktikoje pripažįstama, kad nusikaltimą galima pripažinti mažareikšmiu tada, kai padaryta veika atitinka visus baudžiamajame įstatyme nurodytus nusikaltimo sudėties požymius, tačiau dėl kažkurių iš jų ypatumo teismas padaro išvadą, kad veikos pavojingumas nėra didelis ir nėra tokio laipsnio, dėl kurio būtų tikslinga kaltininką už padarytą nusikaltimą traukti baudžiamojon atsakomybėn ir bausti įstatymo sankcijoje nustatyta bausme. Kasacinio teismo praktikoje taip pat pripažįstama, kad atleisti asmenį nuo baudžiamosios atsakomybės dėl nusikaltimo mažareikšmiškumo yra teismo teisė, bet ne pareiga. Pažymėtina, kad abiem atvejais – ir taikant atleidimą nuo baudžiamosios atsakomybės dėl mažareikšmiškumo, ir atsisakant jį taikyti – teismų sprendimai turi būti motyvuoti ir pagrįsti byloje nustatytais aplinkybėmis.

Kasacinio teismo 2022 metų praktikoje spręsta nemažai atleidimo nuo baudžiamosios atsakomybės dėl mažareikšmiškumo klausimų. Pažymėtina, kad kasacinis teismas ir toliau, vadovaudamasis BK nuostatomis, nuosekliai plėtojo savo ankstesnę praktiką (kasacinės nutartys baudžiamosiose bylose Nr. 2K-86-628/2020, 2K-186-689/2020, 2K-36-788/2021, 2K-56-511/2021, 2K-219-303/2021 ir kt.), spręsdamas dėl nusikaltimo mažareikšmiškumo nustatymo kriterijų ir asmens atleidimo nuo baudžiamosios atsakomybės dėl mažareikšmiškumo pagrįstumo.

Iš 2022 metais kasacinio teismo praktikoje nagrinėtų baudžiamųjų bylų, kuriose buvo sprendžiamas klausimas dėl asmens atleidimo nuo baudžiamosios atsakomybės dėl mažareikšmiškumo, matyti, kad yra nuosekliai laikomasi pozicijos, jog šis įstatymų leidėjo įtvirtintas institutas turi būti taikomas neformaliai, kiekvienu atveju individualiai pagal byloje nustatytas aplinkybes įvertinant nusikalstamos veikos pavojingumą.

BK 37 straipsnis gali būti taikomas tik nusikaltimą padariusiam asmeniui. Jei BK specialiosios dalies straipsnis, be nusikaltimo sudėties, nustato ir baudžiamojo nusižengimo sudėtį, atleisti nuo baudžiamosios atsakomybės dėl nusikaltimo mažareikšmiškumo negalima. Taigi, įstatymų leidėjas nenustatė formalių pagrindų ir sąlygų, kurioms esant baudžiamąjį nusižengimą padaręs asmuo galėtų būti atleidžiamas nuo baudžiamosios atsakomybės dėl mažesnio tokios veikos pavojingumo ar mažareikšmiškumo (BK 37 straipsnis).

Baudžiamosios bylos Nr. [2K-35-719/2022](#), [2K-191-489/2022](#) (aktyvios nuorodos)

Vienoje iš apžvelgiamų baudžiamųjų bylų paduotame kasaciniame skunde nuteistosios gynėjas teigė, kad nuteistosios (gydytojos) padaryti aštuoni baudžiamieji nusižengimai (kyšių paėmimas iš pacientų) nėra itin pavojingi, reikalaujantys jų traukti baudžiamojon atsakomybėn.

Teisėjų kolegija, pabrėždama nusikalstamos veikos pavojingumą lemiančius kriterijus, t. y. objektyvius (padarytos veikos pobūdį, padarinius, vietą, laiką ir kt. aplinkybes) ir subjektyvius (kalbę, tikslą, motyvus) nusikalstamos veikos požymius, pirmiau nurodytus kasatoriaus argumentus pripažino nepagrįstais.

Kasacinis teismas, vertindamas nusikalstamos veikos pavojingumo pobūdį, pabrėžė, kad BK 37 straipsnis gali būti taikomas tik nusikaltimą padariusiam asmeniui. Tuo tarpu nuteistoji padarė BK 225 straipsnio 4 dalyje nurodytus baudžiamuosius nusižengimus. BK nenurodo galimybės baudžiamąjį nusižengimą pripažinti mažareikšmiu, t. y. nenustato formalių pagrindų ir sąlygų, kurioms esant baudžiamąjį nusižengimą padaręs asmuo galėtų būti atleidžiamas nuo baudžiamosios atsakomybės dėl mažesnio tokios veikos pavojingumo ar mažareikšmiškumo.

Kasacinis teismas nurodė, kad nuteistosios padarytų nusikalstamų veikų skaičius (aštuonios) ir laiko tarpas (keletas mėnesių), kurio metu buvo padarytos šios nusikalstamos veikos, rodo sistemingą nuteistosios neteisėtą veikimą, susiformavusias nuostatas veikti priešingai baudžiamojo įstatymo normoms. Nuteistosios veiksmų pavojingumo nešalina ir tai, kad kyšio sumos nesiekė 1 MGL dydžio, nes įstatymų leidėjas kyšininkavimo nusikaltimą nuo baudžiamojo nusižengimo atskyrė būtent pagal kyšio dalyko vertę – veikos dėl mažesnės nei 1 MGL vertės kyšio už teisėtą ar neteisėtą veikimą (neveikimą) kvalifikuojamos pagal BK 225 straipsnio 4 dalį, kurioje nustatyta sankcija yra daug švelnesnė. Kartu tai parodo, kad kyšininkavimo veikos, kurių kyšio vertė nesiekia 1 MGL, nėra savaime nepavojingos. Kyšininkavimo pavojingumas, net jei ir yra pažadama ar susitariama priimti (priimamas) mažesnės nei 1 MGL vertės kyšį, pasireiškia tuo, kad tokiomis veikomis žala padaroma normaliam

valstybės tarnybos funkcionavimui, institucijų veiklai bei jų prestižui, o šiuo atveju sveikatos apsaugos srityje sukuriama privalomo asmeninio atlygio regimybė, skatinanti pacientus, bijančius dėl jiems suteikiamos sveikatos priežiūros paslaugos kokybės, duoti kyšį ir taip siekti užsitikrinti gaunamų paslaugų kokybę.

Kitoje iš apžvelgiamų baudžiamųjų bylų, kurioje kasatorius buvo nuteistas už baudžiamojo nusižengimo padarymą, t. y. už neteisėtą nedidelio kiekio narkotinių medžiagų, neturint tikslo jų parduoti ar kitaip platinti, laikymą, teisėjų kolegija pritarė pirmosios ir apeliacinės instancijos teismų sprendimams ir išvadai, kad asmeniui, padariusiam baudžiamąjį nusižengimą, BK 37 straipsnio nuostatos negali būti taikomos.

Be to, teisėjų kolegija paneigė ir kasatoriaus argumentus dėl mažesnio šios veikos pavojingumo, palyginti su įprastu tokių baudžiamųjų nusižengimų rūšiniu pavojingumu. Teisėjų kolegija nurodė, kad iš baudžiamojoje byloje nustatytų aplinkybių matyti, jog narkotinės medžiagos buvo laikomos metalinėje dėžutėje, specialiai slepiamos nuomojamame garaže, į kurį policijos pareigūnams nuteistasis iš pradžių neleido patekti, o apžiūros metu garaže, be minėtų narkotinių medžiagų, taip pat buvo rasta kitų kvaišalams vartoti rūkant reikalingų daiktų – sukamasis popierius tabakui, aliuminio folijos rutuliukai. Teisėjų kolegija, vertindama nuteistojo asmenybę, atkreipė dėmesį į tai, kad nuteistasis ne iš karto pripažino, jog metalinė dėžutė su narkotinėmis medžiagomis priklauso jam, kad jis nėra atsitiktinis kanapių žolės rūkytojas, vartoja įvairius kvaišalus, o kartą, t. y. prieš mažiau nei du mėnesius iki šioje byloje jam inkriminuotos nusikalstamos veikos padarymo, jis jau buvo atleistas nuo baudžiamosios atsakomybės už viešosios tvarkos pažeidimą.

Teisėjų kolegija, konstatavusi, kad pagal šias byloje nustatytas aplinkybes negalima išskirti jokių objekto, dalyko, veikos, pavojingų padarinių ypatumų, rodančių, kad kasatoriaus veika yra mažareikšmė, jo kasacinį skundą atmetė kaip nepagrįstą.

Konkreto nusikaltimo faktinių aplinkybių vertinimo svarba, sprendžiant dėl asmens atleidimo nuo baudžiamosios atsakomybės dėl mažareikšmiškumo, pabrėžiama ir kitose kasacinio teismo 2022 metais priimtose nutartyse.

Nusikaltimą galima pripažinti mažareikšmiu tada, kai padaryta veika atitinka visus baudžiamajame įstatyme nurodytus nusikaltimo sudėties požymius, tačiau dėl kažkurių iš jų ypatumo teismas padaro išvadą, kad veikos pavojingumas nėra didelis ir nėra tokio laipsnio, dėl kurio būtų tikslinga kaltininką už padarytą nusikaltimą traukti baudžiamojon atsakomybėn ir bausti įstatymo sankcijoje nustatyta bausme).

Baudžiamoji byla Nr. [2K-143-788/2022](#) (aktyvi nuoroda)

Baudžiamojoje byloje Nr. 2K-143-788/2022 toliau plėtojamas kasacinio teismo išaiškinimas, kad, sprendžiant klausimą dėl nusikaltimo mažareikšmiškumo, atsižvelgiama tiek į objektyvias, tiek į subjektyvias padarytos veikos aplinkybes, o nusikaltimą galima pripažinti mažareikšmiu tada, kai padaryta veika atitinka visus baudžiamajame įstatyme nurodytus nusikaltimo sudėties požymius, tačiau

dėl kažkurių iš jų ypatumo teismas padaro išvadą, kad veikos pavojingumas nėra didelis ir nėra tokio laipsnio, dėl kurio būtų tikslinga kaltininką už padarytą nusikaltimą traukti baudžiamojon atsakomybėn ir bausti įstatymo sankcijoje nustatyta bausme.

Šioje baudžiamojoje byloje nustatyta, kad nuteistasis kartu su kitais asmenimis, nesilaikydami įstatymų nustatytos tvarkos, savavališkai, panaudodami fizinę ir psichinę prievartą, vykdė pripažįstamą, bet nerealizuotą nuteistojo tariamą teisę ir padarė didelę žalą nukentėjusiojo teisėms ir teisėtiems interesams, t. y. nuteistasis, siekdamas grąžinti anksčiau iš nukentėjusiojo įmonės pirktą automobilio detalę ir už ją atgauti pinigus, su nukentėjusiuoju žodžiu konfliktavo, pasitelkęs kitus asmenis pareikalavo, kad nukentėjusysis sėstų į jų automobilį, grąžintų pinigus, keletą kartų jam trenkė, jį laikė ir neleido jam pabėgti, grasino susidoroti, o nukentėjusiajam pavykus ištrūkti ir atbulam patekus į parduotuvės vidų, bandė jį ištempti, tačiau nepavykus to padaryti nuteistasis su kitais asmenimis pabėgo.

Teisėjų kolegija, spręsdama dėl tokios nuteistojo veikos pripažinimo mažareikšme, konstatavo, kad tokios byloje nustatytos aplinkybės nesudaro pagrindo teigti, jog egzistuoja objektyvusis ir subjektyvusis veikos mažareikšmiškumo kriterijai. Šią išvadą teismas padarė įvertinęs grupinį ir smurtinį nusikalstamos veikos pobūdį, taip pat tai, kad nuteistasis nusikaltimą padarė siekdamas patenkinti savo asmeninį turtinį interesą ir demonstruodamas nepagarbą teisei tvarkai, padarydamas didelę žalą nukentėjusiojo teisėms ir teisėtiems interesams. Konstatuota, kad byloje nenustatyta jokių aplinkybių, iš kurių galima būtų spręsti, kad padarytos veikos pavojingumas yra nedidelis ir nuteistąjį būtų galima atleisti nuo baudžiamosios atsakomybės dėl veikos mažareikšmiškumo.

Tokiais atvejais, kai veika yra formalus pobūdžio, nes realiai negali pažeisti fizinių ar juridinių asmenų teisių arba sukelti minėtiems asmenims ar valstybei teisiškai reikšmingų padarinių, gali būti konstatuota, kad veika nėra pavojinga baudžiamųjų įstatymų požiūriu ir neužtraukia baudžiamosios atsakomybės arba yra mažareikšmė).

Baudžiamoji byla Nr. [2K-90-788/2022](#) (aktyvi nuoroda)

Kitoje kasacinio teismo išnagrinėtoje baudžiamojoje byloje, kurioje nuteistųjų gynėjas kasaciniu skundu prašė nuteistuosius atleisti nuo baudžiamosios atsakomybės dėl veikos mažareikšmiškumo, toks kasatoriaus prašymas buvo pripažintas pagrįstu ir konstatuota, kad, atsižvelgiant į nuteistųjų tyčios kryptingumą, jų tikslus ir motyvus, yra pagrindas pripažinti jų padarytas veikas mažareikšmėmis.

Tokią išvadą kasacinis teismas padarė įvertinęs byloje nustatytas aplinkybes: nuteistiesiems inkriminuotų melagingų parodymų, duotų ikiteisminio tyrimo metu, apimtis yra minimali, t. y. patvirtinant tik vieną aplinkybę – kad jie patys pasirašė protokoluose; nuteistieji buvo įsitikinę, jog neautentiški parašai prie jų pavardžių profesinės sąjungos narių protokoluose niekaip nepažeidžia jų teisių ir atitinka jų valią balsuojant, taigi iš esmės išreiškė savo sutikimą su protokolų turiniu, manydami, kad tik jie patys turi teisę spręsti dėl savo parašų – autentiški jie ar ne; pasiteiravus proceso dalyvių, ar pasirašymas už kitus buvo susijęs su kokiu nors konfliktu su profesinės sąjungos nariais, už kuriuos buvo

pasirašyta, bandymu juos apgauti ir pan., nei nuteistieji, nei prokuroras tokių aplinkybių nepatvirtino; nuteistieji netikrą faktą dėl savo parašų patvirtino įsitikinę, jog jų kolegė (profesinės sąjungos aktyvistė) nepagrįstai persekiojama dėl formalaus pažeidimo, t. y. už pasirašymą už juos, nors jie patys dėl to jai pretenzijų neturi ir visiškai su tuo sutinka.

Teisėjų kolegijos vertinimu, toks bylos kontekstas leidžia daryti išvadą, kad melagingo fakto patvirtinimas per apklausą buvo nulemtas ne piktavališko tikslo trukdyti teisingumui, t. y. kad kitas asmuo išvengtų pelnytą atsakomybę ar kad nekaltas asmuo būtų nepagrįstai nuteistas, bet siekio, kad istorija su jų parašais nepakenktų, jų manymu, nieko blogo nepadariusiai kolegei; taigi nuteistųjų padarytos veikos nėra pasiekusios tokio pavojingumo laipsnio, kad, vertinant pagal protingumo, proporcingumo, teisingumo ir kitų bendrųjų teisės principų nuostatas, būtų pagrįstas baudžiamojo pobūdžio priemonių taikymas.

Atsižvelgdama į tai, teisėjų kolegija konstatavo, kad pirmosios ir apeliacinės instancijos teismai netinkamai pritaikė baudžiamąjį įstatymą – BK 37 straipsnio nuostatas, ir dėl to jų sprendimus panaikino, o nuteistuosius atleido nuo baudžiamosios atsakomybės dėl jų padarytų veikų mažareikšmiškumo ir baudžiamąją bylą jiems nutraukė.

BŪTINASIS REIKALINGUMAS ADMINISTRACINIŲ NUSIŽENGIMŲ BYLOSE

Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėja Sigita Jokimaitė

Lietuvos Respublikos administracinių nusižengimų kodekso (toliau – ANK) 16 straipsnio 1 dalyje nustatyta, kad asmuo neatsako pagal šį kodeksą už veiką, kurią jis padarė siekdamas pašalinti jam pačiam, kitiems asmenims ar jų teisėms, visuomenės ar valstybės interesams gresiantį pavojų, jeigu šis pavojus negalėjo būti pašalintas kitomis priemonėmis ir padaryta žala yra mažesnė už tą, kurios siekta išvengti. Taigi taikant būtinojo reikalingumo nuostatas turi būti nustatyta, kad veika padaryta esant visoms šioms sąlygoms: valstybinei ar viešajai tvarkai, nuosavybei, piliečių teisėms ir laisvėms bei nustatytai valdymo tvarkai turi grėsti pavojus; gresiantis pavojus turi būti realus; gresiantis pavojus turi būti akivaizdus; pavojus negali būti pašalintas kitomis priemonėmis; padaryta žala turi būti mažiau reikšminga negu išvengta žala.

Savo veiksmis pavojingą situaciją sudaręs asmuo gali pasiremti būtinojo reikalingumo nuostatomis tik tuo atveju, kai pavojinga situacija sudaryta dėl neatsargumo (ANK 16 straipsnio 2 dalis). Veikti ANK 16 straipsnyje nurodytomis administracinę atsakomybę šalinančiomis aplinkybėmis yra kiekvieno asmens teisė. Tačiau įstatymai nustato asmenis, kuriems veikimas ir tokiomis aplinkybėmis yra profesinė pareiga (pavyzdžiui, policijos pareigūnai). Asmuo, kuris dėl profesijos, pareigų ar kitų aplinkybių privalo veikti didesnio, negu įprasta, pavojaus sąlygomis, negali pareigos neatlikimo pateisinti būtinojo reikalingumo nuostatomis (ANK 16 straipsnio 3 dalis).

Teismų praktikoje ir teisės doktrinoje būtinas reikalingumas suprantamas kaip situacija, kuriai esant padaroma žala kokiems nors teisės saugomiems kolektyviniams ar individualiems interesams, siekiant išvengti gresiančios reikšmingesnės žalos valstybės ar visuomenės interesams, tam tikro asmens ar kitų piliečių asmenybei ar teisėms, jeigu, esant tokioms aplinkybėms, grėsmė negalėjo būti pašalinta kitomis priemonėmis. Būtiną reikalingumo situacija atsiranda susidūrus dviem teisės saugomiems interesams, kurių vieną galima apginti tik padarant tam tikrą žalą antram. Būtiną reikalingumo atveju susidaro tokia padėtis, kai tam tikram teisės saugomam interesui (vertybei) gresia žala, o išgelbėti šį interesą nuo jos galima tik padarant žalą kitam, taip pat teisės saugomam, interesui. Jeigu padarytoji žala yra mažiau reikšminga, palyginti su išvengtąja, pripažįstama, kad veika padaryta būtiną reikalingumo sąlygomis.

2022 metais Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nagrinėtose atnaujintose administracinių nusižengimų bylose pareiškėjai ne kartą prašė pripažinti, kad veika buvo padaryta esant būtiną reikalingumo situacijai.

Pareiškėjas, įvertinęs žinomas įvykio, į kurį reaguojama, aplinkybes, pasirinkdamas važiavimo taktiką ir greitį, privalėjo laikytis Kelių eismo taisyklių (toliau – KET) reikalavimų, neviršyti nustatyto leistino greičio ir prioritetu laikyti tiek savo, tiek ir kitų eismo dalyvių gyvybę ir sveikatą, o ne atvykimą į įvykio vietą per įmanomai trumpiausią laiką.

Administracinio nusižengimo byla Nr. [2AT-61-495/2022](#) (aktyvi nuoroda)

Šioje administracinio nusižengimo byloje asmuo (policijos pareigūnas) prašė panaikinti sprendimą nubausti jį pagal ANK 416 straipsnio 2 dalį už greičio viršijimą 16 km/val., kadangi jis leistiną greitį viršijo vykdamas į įvykio vietą pagal pranešimą, t. y. veikė esant būtiną reikalingumo sąlygomis.

Byloje nustatyta, kad asmuo tarnybos metu vyko į įvykio vietą, reaguodamas į gautą tokio turinio pranešimą: Pranešėja ką tik rado išimtą langą ir mato pavogtą dujų balioną iš savo sodybos. Vagystė galėjo būti įvykdyta kelių mėnesių laikotarpiu, nes niekas sodyboje negyvena. Lietuvos Aukščiausiasis Teismas nurodė, kad aptariamam atveju pranešėjos turtui negrėsė realus pavojus, vagystė galimai buvo įvykusi gerokai anksčiau iki pranešimo apie šį įvykį, užkirsti kelią nusikalstamai veikai, kitaip apsaugoti asmens turtą ar sulaikyti įtariamus asmenis, pagal pranešimo turinį, akivaizdu, taip pat nebuvo jokios galimybės. Vadinasi, nebuvo nustatyta išimtinų aplinkybių, kurios leistų policijos pareigūnui reaguoti į pranešimą apie įvykį nepaisant KET reikalavimų. Taigi teisėjų kolegija konstatavo, kad pareiškėjas, įvertinęs žinomas įvykio, į kurį reaguojama, aplinkybes, pasirinkdamas važiavimo taktiką ir greitį, privalėjo laikytis KET reikalavimų, neviršyti nustatyto leistino greičio ir prioritetu laikyti tiek savo, tiek ir kitų eismo dalyvių gyvybę ir sveikatą, o ne atvykimą į įvykio vietą per įmanomai trumpiausią laiką. Aplinkybių, kad pareiškėjas, vykdydamas savo tiesiogines pareigas, veikė esant būtiną reikalingumo sąlygomis, nenustatyta.

Atsižvelgdamas į išdėstytus argumentus, Lietuvos Aukščiausiasis Teismas paliko galioti nepakeistą apygardos teismo nutartį, kuria, panaikinus apylinkės teismo nutarimą, paliktas galioti Lietuvos kelių policijos tarnybos nutarimas dėl pareiškėjo nubaudimo už greičio viršijimą.

Siekiant vienintelio tikslo – įvykdyti atvesdinimo nutartį, greičio viršijimas pristatant asmenį laiku į teismo posėdį, taip sukeliant grėsmę eismo dalyvių saugumui, nėra pateisinamas, nes, viena vertus, teisingumo interesų vykdymui joks realus ir akivaizdus pavojus nekyla, nes proceso reikalavimai nustato, kokie sprendimai turėtų būti priimami, neatvykus į teismo posėdį kaltinamajam (taip pat ir neįvykdant atvesdinimo nutarties laiku), antra vertus, dviejų visuomenės ir valstybės interesų susidūrimo šioje situacijoje – užtikrinti sklandesnį teisingumo vykdymą ir eismo dalyvių saugumą – taip pat nėra.

Administracinio nusižengimo byla Nr. [2AT-65-719/2022](#) (aktyvi nuoroda)

Apžvelgiamoje administracinio nusižengimo byloje asmuo Lietuvos kelių policijos tarnybos nutarimu buvo nubaustas pagal ANK 416 straipsnio 6 dalį už greičio viršijimą 54 km/val. Apylinkės teismo nutartimi asmeniui administracinio nusižengimo teiseną pagal ANK 416 straipsnio 6 dalį nutraukta, konstatavus, kad administracinė atsakomybėn patrauktas asmuo (policijos pareigūnas), atlikdamas savo tiesiogines pareigas ir vykdydamas teismo nutartį dėl kaltinamojo atvesdinimo į teismo posėdį, veikė esant būtinojo reikalingumo sąlygoms. Apygardos teismas savo nutartimi pritarė apylinkės teismo argumentams dėl administracinio nusižengimo bylos nutraukimo, esant būtinojo reikalingumo situacijai. Lietuvos kelių policijos tarnyba nesutiko su teismų sprendimu asmenį, kuris vairavo transporto priemonę viršydamas KET nustatytą greitį, atleisti nuo administracinės atsakomybės esant būtinojo reikalingumo situacijai ir pateikė prašymą atnaujinti administracinio nusižengimo bylą.

Teisėjų kolegija, išnagrinėjusi pareiškėjo prašymą, nurodė, kad būtinas reikalingumas suprantamas kaip situacija, kuriai esant padaroma žala kokiems nors teisės saugomiems kolektyviniams ar individualiems interesams, siekiant išvengti gresiančios reikšmingesnės žalos valstybės ar visuomenės interesams, tam tikro asmens ar kitų piliečių asmenybei ar teisėms, jeigu, esant tokioms aplinkybėms, grėsmė negalėjo būti pašalinta kitomis priemonėmis. Teisėjų kolegijos vertinimu, gresiantis pavojus valstybinei ar viešajai tvarkai, nuosavybei, piliečių teisėms ir laisvėms bei nustatytai valdymo tvarkai šiuo atveju neegzistavo. Asmuo greičio viršijimą, kuris nustatytas byloje ir kurio faktas viso proceso metu nebuvo ginčijamas, motyvavo kito teisinio gėrio – tinkamos, operatyvios teisingumo vykdymo baudžiamojoje byloje tvarkos užtikrinimu, jam, policijos pareigūnui, vykdamas teismo nutartį. Teisėjų kolegija išaiškino, kad, siekiant vienintelio tikslo – įvykdyti atvesdinimo nutartį, greičio viršijimas pristatant asmenį laiku į teismo posėdį, taip sukeliant grėsmę eismo dalyvių saugumui, nėra pateisinamas, nes, viena vertus, teisingumo interesų vykdymui joks realus ir akivaizdus pavojus nekyla, nes proceso reikalavimai nustato, kokie sprendimai turėtų būti priimami, neatvykus į teismo posėdį kaltinamajam (taip pat ir neįvykdant atvesdinimo nutarties laiku), antra vertus, dviejų visuomenės ir valstybės interesų susidūrimo šioje situacijoje – užtikrinti sklandesnį teisingumo vykdymą ir eismo dalyvių saugumą – taip pat nėra.

Atsižvelgdama į tai, kas išdėstyta, taip pat į tai, kad nei apylinkės, nei apygardos teismai ANK 16 straipsnio taikymo sąlygų nuosekliai, logiškai ir įtikinamai nenurodė, teisėjų kolegija apylinkės bei apygardos teismų nutartis panaikino ir paliko galioti Lietuvos kelių policijos tarnybos nutarimą.

Sveikatai gresiantis pavojus galėjo būti pašalintas kitomis priemonėmis. Turto (automobilio) apsauga, kurią nurodė pareiškėja, neabejotinai vertintina kaip mažiau reikšminga negu pavojus, kurį ji, vairuodama automobilį neblaivi, kėlė tiek savo, tiek kito asmens, tiek kitų eismo dalyvių sveikatai ir gyvybei.

Administracinio nusižengimo byla Nr. [2AT-63-976/2022](#) (aktyvi nuoroda)

Aptariamoje administracinio nusižengimo byloje pareiškėja policijos komisariato nutarimu buvo nubausta pagal ANK 422 straipsnio 5 dalį už tai, kad vairavo automobilį būdama neblaivi, jai buvo nustatytas 1,06 promilės girtumas. Prašymu atnaujinti administracinio nusižengimo bylą pareiškėja neginčijo fakto, kad padarė ANK 422 straipsnio 5 dalyje nurodytą administracinį nusižengimą, tačiau teigė, kad egzistavo jos atsakomybę šalinanti aplinkybė – būtinojo reikalingumo situacija, dėl to administracinio nusižengimo byla jai turėtų būti nutraukta.

Byloje nustatyta, kad pareiškėja dėl galimai jos ir kito asmens sveikatai kilusio pavojaus nekviėtė pagalbos – policijos pareigūnų, neprašė to padaryti kitų asmenų, neišvyko su į konflikto vietą atvykusiu asmeniu, neišėjo pėsčiomis, o pasirinko netinkamą elgesio variantą – neblaivi vairavo transporto priemonę, be to, išvykusi iš sodybos teritorijos, t. y. pasišalinusi iš konflikto vietos, nesustojo artimiausioje vietoje, kurioje buvo galimybė sustoti, tačiau važiavo toliau. Įvertinusi pirmiau nurodytas aplinkybes, teisėjų kolegija padarė išvadą, kad šiuo atveju pareiškėjos ir kito asmens sveikatai gresiantis pavojus galėjo būti pašalintas kitomis priemonėmis. Kartu pažymėta, kad turto (automobilio) apsauga, kurią nurodė pareiškėja, neabejotinai vertintina kaip mažiau reikšminga negu pavojus, kurį ji, vairuodama automobilį neblaivi, kėlė tiek savo, tiek kito asmens, tiek kitų eismo dalyvių sveikatai ir gyvybei.

Taigi, nenustačiusi būtinojo reikalingumo situacijos, Lietuvos Aukščiausiojo Teismo teisėjų kolegija paliko policijos komisariato nutarimą nepakeistą.

NON BIS IN IDEM (NEGALIMA DUKART BAUSTI UŽ TĄ PATĮ TEISĖS PAŽEIDIMĄ) PRINCIPO ASPEKTAI TRANSPORTO PRIEMONIŲ VAIRAVIMO, KAI VAIRUOJA NEBLAIVUS ASMUO (BK 281¹ STRAIPSNIS), BAUDŽIAMOSIOSE BYLOSE

Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjas Eligijus Gladutis

Draudimo antrą kartą bausti už tą patį teisės pažeidimą (lot. *non bis in idem*) principas yra įtvirtintas tiek tarptautiniu, tiek nacionaliniu lygmeniu – Konstitucijos 31 straipsnio 5 dalyje, BK 2 straipsnio 6 dalyje, taip pat Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos Protokolo Nr. 7 4 straipsnyje, kuriame nurodyta, kad niekas negali būti tos pačios valstybės institucijų vėl persekiojamas ar baudžiamas už nusikaltimą, dėl kurio jis jau buvo išteisintas arba nuteistas nuosprendžiu pagal tos valstybės įstatymus ir baudžiamąjį procesą. BPK 3 straipsnio 1 dalies 6 punkte nustatyta, kad baudžiamasis procesas negali būti pradedamas, o pradėtas turi būti nutrauktas asmeniui, kuriam įsiteisėjo teismo nuosprendis dėl to paties kaltinimo arba teismo nutartis ar prokuroro nutarimas nutraukti procesą tuo pačiu pagrindu.

Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo praktikoje, siekiant atskleisti *non bis in idem* principo turinį, išaiškinta, kad šis principas reiškia draudimą bausti antrą kartą už tą pačią teisei priešingą veiką – už tą patį nusikaltimą, taip pat už tą patį teisės pažeidimą, kuris nėra nusikaltimas (Konstitucinio Teismo 2001 m. gegužės 7 d., 2001 m. spalio 2 d. nutarimai). Šis principas siejamas tiek su draudimu vykdyti pakartotinį baudžiamąjį persekiojimą už nusikalstamą veiką vadovaujantis identiškais arba iš esmės tais pačiais teisiškai reikšmingais faktais, tiek su reikalavimu laikytis formalios procedūros pradedant, vykdam, taip pat atnaujinant baudžiamąjį procesą.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2022 metų praktikoje, atsižvelgiant į žmogaus teisių apsaugos kontekstą, pasisakyta *non bis in idem* principo aiškinimo ir taikymo aspektais transporto priemonių vairavimo, kai vairuoja neblaivus asmuo, taip pat vengimo atlikti teismo paskirtą baudžiamojo poveikio priemonę – draudimą naudotis specialiąja teise – vairuoti kelių transporto priemones baudžiamosiose bylose. Pažymėtina, kad kasacinis teismas ir toliau nuosekliai plėtojo šio teismo praktikoje (kasacinės nutartys baudžiamosiose bylose Nr. 2K-64-511/2021, 2K-171-976/2021) suformuotą *non bis in idem* principo doktriną ir šio principo taikymo kriterijus būtent baudžiamosiose bylose, susijusiose su transporto priemonių vairavimu, kai vairuoja neblaivus asmuo, ir vengimu atlikti baudžiamojo poveikio priemonę.

Non bis in idem principo pažeidimas konstatuojamas ne tik tada, kai asmuo antrą kartą nubaudžiamas, bet ir kai antrą kartą persekiojamas už identiškus arba iš esmės tuos pačius teisiškai reikšmingus faktus. Administraciniai nusižengimai savo prigimtimi yra baudžiamojo pobūdžio, šio principo pažeidimui konstatuoti pakanka, kad sutaptų bent vienas esminis veikų požymis (jį atitinkantys teisiškai reikšmingi faktai).

Baudžiamoji byla Nr. [2K-42-511/2022](#) (aktyvi nuoroda)

Šioje baudžiamojoje byloje nuteistasis kasaciniame skunde teigė, kad apeliacinės instancijos teismas, nuteisdamas jį pagal BK 243 straipsnį už vengimą atlikti jam paskirtą baudžiamojo poveikio priemonę – draudimą naudotis teise vairuoti kelių transporto priemones dvejus metus – po to, kai jis jau buvo nubaustas administracine tvarka, pažeidė *non bis in idem* principą.

Teisėjų kolegija, išnagrinėjusi nuteistojo kasacinio skundo argumentus dėl *non bis in idem* principo taikymo, pripažino juos pagrįstais. Kasacinis teismas nurodė, kad kasacinio teismo praktikoje ne kartą išaiškinta, jog *non bis in idem* principo įtvirtinimo tikslas yra uždrausti ne tik nubaudimą už tą pačią veiką, dėl kurios baudžiamasis procesas buvo pabaigtas galutiniu sprendimu, bet ir baudžiamojo proceso dėl tokios veikos pakartojimą, kad administraciniai nusižengimai savo prigimtimi yra baudžiamojo pobūdžio, o pažeidimui konstatuoti pakanka, kad sutaptų bent vienas esminių veikos požymių.

Kasacinis teismas, be kita ko, atkreipė dėmesį į EŽTT bylose pateiktus išaiškinimus, kad draudimo antrą kartą bausti už tą patį teisės pažeidimą principo pažeidimas konstatuojamas ne tik tada, kai asmuo antrą kartą nubaudžiamas, bet ir kai antrą kartą persekiojamas už identiškus arba iš esmės tuos pačius teisiškai reikšmingus faktus. Šio principo pažeidimui konstatuoti pakanka, kad sutaptų bent vienas esminis veikų požymis (jį atitinkantys teisiškai reikšmingi faktai). Vertinant veikų tapatumą, neprivaloma atsižvelgti į jų teisinį kvalifikavimą, nes reikšmės turi tik *idem factum* (pati faktinė veika), o ne *idem crimen* (veikos kvalifikavimo arba teisinio vertinimo tapatumas).

Kasacinis teismas nustatė, kad kasatorius pirmosios instancijos teismo 2018 m. sausio 12 d. nuosprendžiu buvo pripažintas kaltu pagal BK 281 straipsnio 7 dalį, jam paskirtas areštas ir baudžiamojo poveikio priemonė – teisės vairuoti transporto priemones atėmimas dvejiems metams. Teismo nuosprendžiui įsiteisėjus, kasatorius, nepaisydamas to, kad jam buvo paskirtas teisės vairuoti transporto priemones atėmimas, automobilį vairavo 2019 m. vasario 27 d., 2019 m. gegužės 10 d., o 2020 m. kovo 28 d. vairavo dar ir būdamas neblaivus. Už tai, kad 2019 m. vasario 27 d. ir 2019 m. gegužės 10 d. vairavo transporto priemonę, nors tokia teisė jam buvo atimta, kasatorius pirmosios instancijos teismo 2019 m. spalio 17 d. ir 2019 m. gegužės 10 d. nutarimais buvo nubaustas pagal ANK 424 straipsnio 3 dalį baudomis. Dėl 2020 m. kovo 28 d. vairavimo neblaiviam fakto kasatorius pirmosios instancijos teismo 2020 m. spalio 2 d. nutarimu buvo nubaustas pagal ANK 427 straipsnio 1 dalį bauda su teisės vairuoti transporto priemones atėmimu ketveriems metams. Teismas nustatė ir tai, kad dėl šių trijų vairavimo faktų kasatorius buvo nuteistas ir baudžiamojoje byloje pagal BK 243 straipsnį.

Taigi, kasacinio teismo vertinimu, kasatoriaus nubaudimą administracinių nusižengimų bylose pagal ANK 424 straipsnio 3 dalį (2019 m. vasario 27 d., 2019 m. gegužės 10 d. atvejai), 427 straipsnio 1 dalį (2020 m. kovo 28 d. atvejis) ir jo nuteisimą baudžiamojoje byloje pagal BK 243 straipsnį nulėmė tie patys vairavimo neturint tam teisės ir esant neblaiviam (2020 m. kovo 28 d. atvejis) faktai, t. y. kasatoriui inkriminuotos esminės ir teisiškai reikšmingos faktinės veikų aplinkybės – padarymo vieta, būdas ir laikas – buvo tos pačios. Dėl to teisėjų kolegija, vadovaudamasi pirmiau nurodyta EŽTT ir kasacinio teismo praktika, konstatavo, kad esant tokiai situacijai kasatorius, nuteistas dar ir pagal BK 243 straipsnį, buvo antrą kartą nubaustas už veikas, kurių esminės faktinės aplinkybės sutampa, ir taip buvo pažeistas *non bis in idem* principas. Šiame kontekste kasacinis teismas pažymėjo ir tai, kad dėl to

paties 2020 m. kovo 28 d. įvykio, esant idealiajai veikų sutapčiai, – vairavimo esant neblaiviam ir neturint tam teisės (vengiant atlikti teismo paskirtą baudžiamojo poveikio priemonę) buvo dirbtinai išskirti, pradėti ir lygiagrečiai vykdomi du atskiri procesai – administracinio nusižengimo ir baudžiamasis. Tai rodo, kad *non bis in idem* principo laikymosi požiūriu susiklostė neleistina situacija, kai, esant iš esmės tapatiems reikšmingiems teisiniams faktams, dviem atskirais procesais siekta asmens atsakomybės pagal ANK ir BK.

Atsižvelgdama į išdėstytus argumentus, teisėjų kolegija baudžiamąją bylą kasatoriui nutraukė.

---

*Asmens veika gali būti kvalifikuojama kaip idealioji kelių skirtingų nusikalstamų veikų (BK 2811 straipsnio 1 dalis ir 243 straipsnis) sutaptis, t. y. būtina vengti faktiškai tapačius veiksmus vertinti skirtinguose procesuose (nesvarbu, ar keliuose baudžiamuosiuose procesuose, ar baudžiamajame ir administracinio nusižengimo procese), nes kyla grėsmė pažeisti **non bis in idem** principą.*

Baudžiamoji byla Nr. [2K-72-976/2022](#) (aktyvi nuoroda)

Kitoje kasacinio teismo nagrinėtoje baudžiamojoje byloje asmuo pirmosios instancijos teismo nuosprendžiu buvo nuteistas pagal BK 2811 straipsnio 1 dalį ir 243 straipsnį atitinkamai už transporto priemonės vairavimą neblaiviam, kai nustatytas 1,51 ir daugiau promilių neblaivumas, ir vengimą atlikti jam paskirtą baudžiamojo poveikio priemonę – draudimą naudotis teise vairuoti kelių transporto priemones trejiems metams, o apeliacinės instancijos teismo nuosprendžiu jis pagal BK 243 straipsnį už vengimą atlikti pirmiau nurodytą baudžiamojo poveikio priemonę buvo išteisintas. Kasaciniame skunde prokurorė teigė, kad toks apeliacinės instancijos teismo nuosprendis nepagrįstas, nes asmens veiksmuose yra visi BK 243 straipsnyje nurodytos nusikalstamos veikos sudėties požymiai.

Teisėjų kolegija, išnagrinėjusi baudžiamąją bylą, sutiko su prokurorės kasacinio skundo argumentais ir padarė išvadą, kad *non bis in idem* principas, nuteisiant asmenį vienoje baudžiamojoje byloje už dvi nusikalstamas veikas, nepažeistas.

Kasacinis teismas pažymėjo, kad šiuo atveju nuteistojo padarytos veikos (vengimo atlikti teismo paskirtą baudžiamojo poveikio priemonę) pavojingumo nepaneigia tai, jog nuteistasis yra patrauktas baudžiamojon atsakomybėn pagal BK 2811 straipsnio 1 dalį. Sprendžiant dėl nusikalstamos veikos, nurodytos BK 2811 straipsnio 1 dalyje, sudėties, toks požymis kaip vairavimas neturint teisės (kai teisė vairuoti buvo atimta) yra teisiškai nereikšmingas; šio požymio BK 2811 straipsnio 1 dalyje nurodyta nusikalstama veika neapima. Dėl to kvalifikuojant tokius veiksmus vienoje byloje (viename procese) asmeniui (nustačius ir kitus nusikalstamų veikų sudėties požymius) kaip idealioji sutaptis gali būti inkriminuojamos kelios nusikalstamos veikos – vengimas atlikti baudžiamojo poveikio priemones (BK 243 straipsnis) ir transporto priemonės vairavimas, kai vairuoja neblaivus asmuo (BK 2811 straipsnio 1 dalis).

Teisėjų kolegija taip pat atkreipė dėmesį ir į tuos atvejus, kai asmens veika gali būti kvalifikuojama kaip idealioji kelių skirtingų nusikalstamų veikų sutaptis, t. y. būtina vengti faktiškai tapačius veiksmus

vertinti skirtinguose procesuose (nesvarbu, ar keliuose baudžiamuosiuose procesuose, ar baudžiamajame ir administracinio nusižengimo procese), nes kyla grėsmė pažeisti *non bis in idem* principą.

Kasacinis teismas, įvertinęs tai, kad nuteistojo veiksmai pirmosios instancijos teismo buvo tinkamai kvalifikuoti kaip idealioji sutaptis pagal BK 243 straipsnį ir 2811 straipsnio 1 dalį, apeliacinės instancijos teismo nuosprendį panaikino, palikdamas galioti pirmosios instancijos teismo nuosprendį.

BYLOS NAGRINĖJIMO APELIACINE TVARKA RIBOS IŠSAMAUŠ BYLOS IŠNAGRINĖJIMO KONTEKSTE

Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėja Daiva Pranytė-Zalieckienė

Pagal BPK 320 straipsnio 3 dalį apeliacinės instancijos teismas privalo bylą patikrinti tiek, kiek to prašoma apeliaciniuose skunduose, ir tik dėl tų asmenų, kurie padavė apeliacinius skundus ar dėl kurių tokie skundai buvo paduoti. Apeliacinio skundo nagrinėjimo ribas apibrėžia apelianto prašymai (jų apimtis, pobūdis, konkretumas, tikslumas), pirmosios instancijos teismo sprendimo apskundimo pagrindai ir motyvai.

Kai apeliacinis skundas paduotas dėl BPK pažeidimų, padarytų vertinant bylos įrodymus, netinkamo faktinių aplinkybių nustatymo, apeliacinės instancijos teismas privalo patikrinti pirmosios instancijos teismo atliktą įrodymų vertinimą, faktinių aplinkybių nustatymą ir konstatuoti, ar skundžiamame sprendime padarytos išvados yra teisingos ir pagrįstos.

Tuo atveju, kai apeliaciniame skunde prašoma panaikinti pirmosios instancijos teismo sprendimą, nagrinėjimo apeliacine tvarka ribos yra plačiausios ir apeliacinės instancijos teismas pagal nurodytus apskundimo pagrindus turi įvertinti viso skundžiamo teismo sprendimo teisėtumą ir pagrįstumą.

Nagrinėdamas apeliacinius skundus, apeliacinės instancijos teismas yra saistomas ne tik nagrinėjimo apeliacine tvarka ribų, bet ir bendrųjų baudžiamojo proceso principų, tokių kaip išsamaus bylos nagrinėjimo ir rungimosi principai, ir kt.

2022 metais kasacinis teismas yra priėmęs keletą sprendimų šioje srityje, pirmiausia atkreipdamas dėmesį į tai, kad apeliacinės instancijos teismo sprendimai negali būti formalūs, priimti visapusiškai neįsigilinus į baudžiamosios bylos aplinkybes.

Negalimas toks BPK 320 straipsnio 3 dalies aiškinimas, kai apeliacinės instancijos teismas, nagrinėdamas bylą pagal prokuroro skundą dėl baudmės nuteistajam ir nustatęs, kad asmuo pripažintas kaltu netinkamai pritaikius baudžiamąjį įstatymą, ir tokią teisinę

situaciją ištaisęs asmeniui palankia linkme, būtų laikomas peržengusiu bylos nagrinėjimo apeliacine tvarka ribas ir padariusiu esminį BPK 320 straipsnio 3 dalies pažeidimą.

Baudžiamoji byla Nr. [2K-93-303/2022](#) (aktyvi nuoroda)

Prokuroro kasaciniame skunde buvo teigiama, kad apeliacinės instancijos teismas peržengė BPK 320 straipsnio 3 dalyje įtvirtintas bylos nagrinėjimo apeliacine tvarka ribas, nes prokuroro apeliacinis skundas buvo paduotas tik dėl pirmosios instancijos teismo nuosprendžio dalies, susijusios su nuteistajai paskirta bausme, o apeliacinės instancijos teismas skundžiamą pirmosios instancijos teismo nuosprendį patikrino visa apimtimi.

Teisėjų kolegija pažymėjo, kad apeliacinės instancijos teismas, laikydamasis apeliacinį procesą reglamentuojančių normų reikalavimų, turi kruopščiai patikrinti pirmosios instancijos teismo apskųstų sprendimų (nuosprendžių ar nutarčių) pagrįstumą, t. y. patikrinti, ar teismo išvadas patvirtina įrodymai, išnagrinėti teisiame posėdyje, ar atsižvelgta į visas bylos aplinkybes, galinčias paveikti teismo išvadas, ar teisiame posėdyje išnagrinėtų įrodymų pakanka teismo išvadoms padaryti, ar įrodymai yra įvertinti teisingai ir pan.

Kasacinis teismas nurodė, kad BPK 320 straipsnio 3 dalyje nustatyta, jog teismas patikrina bylą tiek, kiek to prašoma apeliaciniuose skunduose, ir tik dėl tų asmenų, kurie padavė apeliacinius skundus ar dėl kurių tokie skundai buvo paduoti. Tačiau jeigu teismas, nagrinėdamas bylą, nustato esminių BPK pažeidimų, jis, nepaisydamas to, ar gautas dėl jų skundas, patikrina, ar tai turėjo neigiamos įtakos ne tik asmeniui, dėl kurio skundo nagrinėjama byla, bet ir kitiems skundų nepadavusiems nuteistiesiems. Šiame kontekste kasacinis teismas pažymėjo, kad, atsižvelgiant į Konstitucijoje įtvirtintus principus ir nuostatas, Konstitucinio Teismo jurisprudenciją, baudžiamojo proceso paskirtį ginti žmogaus ir piliečio teises bei laisves, visuomenės ir valstybės interesus, greitai, išsamiai atskleisti nusikalstamas veikas ir tinkamai pritaikyti įstatymą, kad nusikalstamą veiką padaręs asmuo būtų teisingai nubaustas ir niekas nekaltas nebūtų nuteistas (BPK 1 straipsnio 1 dalis), negalimas toks BPK 320 straipsnio 3 dalies aiškinimas, kai apeliacinės instancijos teismas, nagrinėdamas bylą pagal prokuroro skundą dėl bausmės nuteistajam ir nustatęs, kad asmuo pripažintas kaltu netinkamai pritaikius baudžiamąjį įstatymą, ir tokią teisinę situaciją ištaisęs asmeniui palankia linkme, būtų laikomas peržengusiu bylos nagrinėjimo apeliacine tvarka ribas ir padariusiu esminį BPK 320 straipsnio 3 dalies pažeidimą. Teisėjų kolegijos vertinimu, tokiu atveju apeliacinės instancijos teismas nėra saistomas apeliacinio skundo motyvais ir turi konstitucinę teisę apibrėžti baudžiamosios bylos nagrinėjimo ribas.

Atsižvelgdamas į išdėstytas aplinkybes, kasacinis teismas nusprendė, kad nėra pagrindo daryti išvadą, jog šiuo atveju apeliacinės instancijos teismas peržengė bylos nagrinėjimo apeliacine tvarka ribas ir taip iš esmės pažeidė BPK 320 straipsnio 3 dalį.

Apeliacinio proceso dalyviai teismo posėdžio metu turi teisę pateikti teismui įvairių prašymų, įskaitant ir susijusius su bylos nagrinėjimo ribomis, pateikti papildomos medžiagos, baigiamosiose kalbose pateikti naujų argumentų, kurie, atsižvelgiant į jų reikšmę ir esmingumą, gali tapti svarbiu teismo vidinį įsitikinimą formuojančiu ir priimamam sprendimui įtakos turinčiu veiksmu.

Baudžiamoji byla Nr. [2K-147-788/2022](#) (aktyvi nuoroda)

Nuteistasis kartu su gynėju kasaciniame skunde nurodė, kad apeliacinio skundo nagrinėjimo metu pasikeitė nuteistojo teisinė padėtis, todėl baigiamųjų kalbų metu buvo prašoma taikyti BK 75 straipsnio nuostatas ir paskirtos bausmės vykdymą nuteistajam atidėti, tačiau apeliacinės instancijos teismas dėl šio prašymo nepasisakė, tokį savo sprendimą grįsdamas BPK 320 straipsnio 3 dalies nuostatų laikymusi, nurodydamas, kad apeliaciniame skunde toks prašymas neišdėstytas.

Teisėjų kolegija, išnagrinėjusi baudžiamąją bylą, sutiko, kad, nagrinėdamas bylą apeliacine tvarka, teismas neturi pareigos nagrinėti visus naujus apelianto pateiktus prašymus dėl bylos baigties ir tokius prašymus pagrindžiančius argumentus, kurie nebuvo nurodyti apeliaciniame skunde, tačiau kartu pabrėžė, kad toks naujų prašymų ir argumentų vertinimas negali būti visiškai formalus ir sukliudyti teismui išsamiai ir nešališkai išnagrinėti bylą ir priimti teisingą nuosprendį ar nutartį. Kasacinis teismas pažymėjo, kad bylos nagrinėjimas laikantis rungimosi principo reiškia, jog kaltinimo ir gynybos šalys bylą nagrinėjimo teisme metu turi lygias teises teikti įrodymus, dalyvauti tiriant įrodymus, pateikti prašymus, ginčyti kitos šalies argumentus ir pareikšti savo nuomonę visais klausimais, kylančiais nagrinėjant bylą ir turinčiais reikšmės jai teisingai išspręsti (BPK 7 straipsnio 2 dalis). Apeliacinio proceso dalyviai teismo posėdžio metu taip pat turi teisę pateikti teismui įvairių prašymų, įskaitant ir susijusius su bylos nagrinėjimo ribomis, pateikti papildomos medžiagos, baigiamosiose kalbose pateikti naujų argumentų, kurie, atsižvelgiant į jų reikšmę ir esmingumą, gali tapti svarbiu teismo vidinį įsitikinimą formuojančiu ir priimamam sprendimui įtakos turinčiu veiksmu.

Apžvelgiamos bylos kontekste teisėjų kolegija atkreipė dėmesį į tai, kad net jei apeliaciniame skunde būtų suformuluotas prašymas taikyti BK 75 straipsnio nuostatas, jis būtų teisiškai nereikšmingas, nes kasatorius tuo metu atlikinėjo jam paskirtą laisvės atėmimo bausmę, kurios vykdymo atidėjimas buvo panaikintas. Pasikeitus situacijai, t. y. kasatoriui atlikus anksčiau paskirtą laisvės atėmimo bausmę, gynybai atsirado teisinė galimybė siekti naujai paskirtos bausmės vykdymo atidėjimo ir gynyba pateikė atitinkamą prašymą teismui. Teisėjų kolegijos vertinimu, tokioje situacijoje apeliacinės instancijos teismas, vadovaudamasis rungimosi ir išsamaus bylos nagrinėjimo principais, turėjo pateikti motyvuotą išvadą dėl gynėjo prašymo pagrįstumo, o ne nurodyti nuosprendyje formalų pagrindą dėl to nepasisakyti. Tokią išvadą, kaip pažymėjo teisėjų kolegija, sustiprina ir tai, kad apeliacinės instancijos teismas, tikrindamas pirmosios instancijos teismo nuosprendžio dalį dėl paskirtos subendrintos bausmės, pakeitė šį nuosprendį atsižvelgdamas būtent į pasikeitusią kasatoriaus teisinę situaciją, t. y. į tai, kad jis jau buvo atlikęs laisvės atėmimo bausmę pagal ankstesnį nuosprendį. Kartu kasacinis teismas pažymėjo, kad šiuo atveju svarbu ir tai, jog gynėjo pateiktas naujas

prašymas buvo susijęs su esminiu kaltinamojo teisei padėčiai įtakos turinčiu klausimu, t. y. atsiradusia galimybe išvengti realaus įkalinimo.

Atsižvelgdama į išdėstytas aplinkybes, teisėjų kolegija konstatavo, kad apeliacinės instancijos teismas netinkamai aiškino BPK 320 straipsnio 3 dalies nuostatas.

Nesant apeliacinės instancijos teismo motyvuotų išvadų bent dėl dalies apeliacinio skundo prašymų ar esminių argumentų, laikoma, kad apeliacinis skundas liko neišnagrinėtas, taip pažeidžiant BPK reikalavimus, ir šie pažeidimai pripažįstami esminiais, nes dėl jų apeliacinės instancijos teismo priimto nuosprendžio ar nutarties negalima laikyti teisėtais.

Baudžiamoji byla Nr. [2K-216-495/2022](#) (aktyvi nuoroda)

Šioje byloje kasacinis teismas, be kita ko, sprendė apeliacinio skundo tinkamo išnagrinėjimo klausimą. Teisėjų kolegija, pasisakydama dėl prokuroro ir nukentėjusiųjų atstovo paduotų kasacinių skundų argumentų, pirmiausia pažymėjo, kad nukentėjusiųjų apeliaciniame skunde buvo išsamiai ir argumentuotai išdėstyta, kodėl, pasak apelianų, nuteistojo nusikalstami veiksmai turėtų būti vertinami ne kaip rizikingi, bet abejingi dėl nusikalstamų padarinių, t. y. kaip tyčinis nusikaltimas. Apeliantai, ginčydami nuteistojo įvykdyto nusikaltimo kaltės formą, nesutiko su teismo išvadomis, jog nuteistasis neįtaria, kad apsvaigimo nuo alkoholio lygis (2,12 prom.) jam būtų trukdęs suvokti aplinką, kad važiuodamas nakties metu net 185 km/h greičiu gyvenvietėje, iškilus kliūčiai, jis būtų turėjęs objektyvią galimybę sustabdyti automobilį, kad pagrįstai pasikliovė savo vairavimo įgūdžiais, automobilio technine būkle, oro sąlygomis, žinomu jam kelio ruožu ir pan.

Kasacinis teismas nurodė, kad apeliacinės instancijos teismas baigiamajame akte privalo išdėstyti motyvuotas išvadas dėl apeliacinio skundo esmės (BPK 320 straipsnio 3 dalis, 331 straipsnio 1 dalis, 332 straipsnio 3, 5 dalys). Šiame kontekste teisėjų kolegija pažymėjo, kad baudžiamojame procese įstatymo reikalavimo, jog apeliacinės instancijos teismas baigiamajame akto aprašomojoje dalyje privalo išdėstyti motyvuotas išvadas dėl apeliacinio skundo esmės, nereikia suprasti kaip reikalavimo pateikti detalių atsakymą į kiekvieną argumentą, – šios apeliacinės instancijos teismo pareigos apimtis gali keistis atsižvelgiant į teismo priimamo sprendimo rūšį ir kiekvieno nagrinėjimo teisme atvejo aplinkybes. Kita vertus, nesant apeliacinės instancijos teismo motyvuotų išvadų bent dėl dalies apeliacinio skundo prašymų ar esminių argumentų, laikoma, kad apeliacinis skundas liko neišnagrinėtas, taip pažeidžiant BPK reikalavimus, ir šie pažeidimai pripažįstami esminiais, nes dėl jų apeliacinės instancijos teismo priimto nuosprendžio ar nutarties negalima laikyti teisėtais (BPK 369 straipsnio 3 dalis).

Kartu kasacinis teismas pažymėjo, kad EŽTT taip pat ne kartą yra nurodęs, jog apeliacinės instancijos teismui neatsakant (nepasisakant) dėl konkretaus argumento, kuris reikalauja aiškaus ir konkretaus atsakymo, suinteresuoti asmenys negali žinoti, ar šis teismas tiesiog neišnagrinėjo to argumento, ar jį atmetė, ir jeigu atmetė – tai dėl kokių priežasčių. Pernelyg bendro pobūdžio formuluotės (tokios kaip „šie argumentai yra nepagrįsti ir prieštarauja bylos medžiagai“), kurios

vartojamos atsakant į konkrečius bylai reikšmingus argumentus, galėtų būti įterpiamos į bet kokį sprendimą nepateikiant jokių papildomų detalių ar būtent konkrečiam sprendimui būdingų motyvų, tad tokių formuluočių išdėstymas nėra tinkamas motyvavimas. EŽTT praktikoje atkreiptas dėmesys ir į tai, kad motyvuotas sprendimas suteikia šalims apskundimo ir sprendimo peržiūrėjimo aukštesnės instancijos teisme galimybę, o žemesnės instancijos teismui nepateikiant konkrečių savo sprendimo motyvų, asmeniui atimama galimybė veiksmingai jį ginčyti.

Teisėjų kolegija, išnagrinėjusi šią baudžiamąją bylą, padarė išvadą, kad šiuo atveju nebuvo tinkamai patikrintas pirmosios instancijos teismo nuosprendžio teisėtumas ir pagrįstumas ir atsakyta į esminius nukentėjusiųjų apeliacinio skundo argumentus dėl nusikalstamos veikos kvalifikavimo. Kasacinio teismo vertinimu, apeliacinės instancijos teismas, konstatavęs, kad „teisėjų kolegija neturi pagrindo kategoriškai paneigti nuteistojo pozicijos, kad jis tikėjosi išvengti nenumatytų aplinkybių, susidūrimo su kitais eismo dalyviais, dėl kurio gali netekti gyvybės kitas eismo dalyvis, t. y. kad jis, sukeldamas eismo įvykį, veikė netiesiogine tyčia“, motyvuotų argumentų, pagrindžiančių tokią apeliacinės instancijos teismo išvadą, skundžiamoje nutartyje neišdėstė. Apeliantai skunde ginčijo, išsamiai išdėstydami argumentus dėl visų kartu ir kiekvienos atskirai pirmosios instancijos teismo nustatytų ir įvertintų aplinkybių, galinčių patvirtinti ne rizikingą, bet abejingą nuteistojo elgesį dėl galimų padarinių. Tuo tarpu apeliacinės instancijos teismas, atsakydamas į apeliacinio skundo argumentus, šių apeliaciniame skunde ginčijamų aplinkybių neįvertino ir dėl jų motyvuotų išvadų neišdėstė.

Taigi kasacinis teismas nusprendė, kad apeliacinės instancijos teismas neįvertino šioje byloje teisiškai reikšmingų aplinkybių, nesivadovavo kasacinio teismo tokio pobūdžio bylose nuosekliai formuojama taisykle, kad aplinkybių, kuriomis remdamasis kaltininkas tikisi išvengti nusikalstamų padarinių, pobūdis turi esminę reikšmę vertinant, ar veika padaryta nusikalstamai pasitikint ar netiesiogine tyčia. Šiame kontekste kasacinis teismas taip pat pažymėjo, kad tuo atveju, jei apelianto nurodomi prieštaravimai dėl pirmosios instancijos teismo nuosprendžio pagrįstumo ir teisėtumo nepagrįsti, apeliacinės instancijos teismo sprendime turi būti aiškiai nurodyta, kodėl daroma tokia išvada.

Atsižvelgdama į išdėstytus argumentus, teisėjų kolegija konstatavo, kad apeliacinės instancijos teismo sprendimo motyvavimas bendro pobūdžio teiginiais, tik deklaratyviai pritariant pirmosios instancijos teismo išvadoms dėl įrodymų vertinimo ir baudžiamojo įstatymo taikymo, konkrečiais motyvais nepaaiškinant, kodėl atmetami apeliacinio skundo argumentai dėl nuteistojo nusikalstamos veikos subjektyviosios pusės vertinimo, neišdėstant išsamių tokio sprendimo motyvų ir aiškiai neatsakius į esminius nukentėjusiųjų apeliacinio skundo argumentus, ne tik pažeidžia BPK 320 straipsnio 3 dalies nuostatas, bet kartu neatitinka ir BPK reikalavimų, keliamų teismo nuosprendžio ar nutarties turiniui (BPK 305 straipsnio 1 dalies 2 punktas, 332 straipsnio 3, 5 dalys). Dėl to kasacinis teismas apeliacinės instancijos teismo nutartį panaikino ir perdavė bylą iš naujo nagrinėti apeliacine tvarka.

SAVININKO TEISIŲ ĮGYVENDINIMO UŽTIKRINIMAS

Civilinių bylų skyriaus teisėjas Algirdas Taminskas

Pagal CK 4.37 straipsnio 1 dalyje įtvirtintą teisinį reguliavimą subjektinė nuosavybės teisė apibrėžiama kaip teisė savo nuožiūra, nepažeidžiant įstatymų ir kitų asmenų teisių ir interesų, valdyti, naudoti nuosavybės teisės objektą ir juo disponuoti. Vadinasi, nors savininkas savo nuožiūra gali pasirinkti, kaip įgyvendins nuosavybės teisės turtinį sudarančias teises (valdys, naudos nuosavybės teisės objektą, juo disponuos), jis negali pasirinkti tokio šių teisių įgyvendinimo būdo, kuriuo būtų pažeisti įstatymai ir (ar) kitų asmenų teisės ir interesai. Taigi, kadangi savininko teisių įgyvendinimą riboja įstatymai bei būtinumas paisyti (nepažeisti) kitų asmenų teisių ir interesų, įgyvendindamas nuosavybės teisės turinį sudarančias teises, savininkas privalo laikytis įstatymuose nustatytų reikalavimų, be kita ko, tų, kurie skirti viešojo intereso tenkinimui, o taip pat savo, kaip savininko, teisių įgyvendinimą derinti su kitų asmenų, be kita ko, kitų savininkų teisėmis ir interesais.

Dažni atvejai, kada suderinti viešojo intereso tenkinimą ir savininko teisių įgyvendinimą arba skirtingų savininkų teisių įgyvendinimą įmanoma vieninteliu būdu – apribojus savininko (vieno ar kelių savininkų) teises. CK 4.39 straipsnio 1 dalyje nustatyta, kad nuosavybės teisė gali būti apribota paties savininko valia, įstatymų arba teismo sprendimo. Savininko teisių apribojimai varžo galimybes pasirinkti norimus savininko teisių įgyvendinimo būdus, be kita ko, susijusius su nuosavybės teisės objekto naudojimu, kas reiškia, kad dėl tokių savininko teisių apribojimų (savaržymų) sumažėja savininko galybės pasinaudoti nuosavybės teisės objekto naudingomis savybėmis ir gauti naudą, kurią paprastai galima gauti panaudojus nuosavybės teisės objektą. Nors pagal CK 4.9 straipsnio 1 dalyje nustatytą teisinį reguliavimą daiktinės teisės (vadinasi ir nuosavybės teisės, kuri yra pagrindinė turiniu plačiausia daiktinė teisė) suvaržymais laikomi su daiktu susieti įsipareigojimai, savininko teises varžo (apriboja jų įgyvendinimo galimybes) ir kitos daiktinės teisės, kurios, kaip teisės į svetimą daiktą (pvz., servitutai), suteikia jų turėtojams teisių į svetimą daiktą (kitam asmeniui nuosavybės teise priklausantį objektą).

Atvejai, kada, siekiant suderinti viešojo intereso tenkinimą ir savininko teisių įgyvendinimą arba skirtingų savininkų teisių įgyvendinimą, būtina apriboti (savaržyti) savininko teises dažnai susiję su būtinumu užtikrinti statinių, kurie yra arba turi būti pastatyti kitam asmeniui nuosavybės teise priklausančiame žemės sklype, savininko teisių įgyvendinimą.

Iš konstitucinio nuosavybės neliečiamumo principo kylantys reikalavimai suponuoja, kad dėl savininko teisių apribojimų (savaržymų) patirti praradimai (negauta nauda) savininkui turi būti teisingai atlyginami. Ši nuostata taikoma ir tais atvejais, kai savininkas patiria praradimų dėl kitiems asmenims nustatytų daiktinių teisių (pvz., servitutų) į jo nuosavybės teisės objektą.

Tuo atveju, jei į įstatyme nurodytą teritoriją (teritoriją, kurioje taikomos specialiosios žemės naudojimo sąlygos) patenka kitas žemės sklypas ir šio sklypo savininkas neduoda sutikimo dėl specialiųjų žemės naudojimo sąlygų nulemtų ribojimų nustatymo, o įstatyme nurodytos teritorijos nustatymas nepatenka į atvejų, kai žemės savininko sutikimas nereikalingas, sąrašą, suinteresuotas asmuo (žemės sklypo savininkas) savo tinkamo naudojimosi nekilnojamuoju daiktu teises gali įgyvendinti kreipdamasis į teismą, kad jo naudai teismo sprendimu būtų nustatytas servitutas svetimam daiktui (tarnaujančiajam daiktui), remiantis servituto institutą reglamentuojančiomis teisės normomis ir jas aiškinančia kasacinio teismo praktika.

Civilinė byla Nr. [e3K-3-139-1075/2022](#) (aktyvi nuoroda)

Šioje byloje ieškovas prašė teismo įpareigoti atsakovus duoti rašytinius sutikimus, kad jų nuosavybės teise valdomame žemės sklype būtų nustatytos specialiosios žemės naudojimo sąlygos. Jis nurodė, kad ketina įsivesti vandentiekio ir nuotekų šalinimo tinklus, kurių tam tikras apsaugos zonos plotas patenka ir į atsakovams priklausančio sklypo ribas. Atsakovai sutikimus išduoti atsisakė.

Kasacinio teismo vertinimu, ieškovo pasirinktas teisių gynimo būdas ne tik nėra įtvirtintas įstatyme, bet ir šiam prieštarauja ir yra negalimas. Civilines teises gali apriboti tik įstatymai ar įstatymų pagrindu – teismas, jeigu toks apribojimas būtinas viešai tvarkai, geros moralės principams, žmonių sveikatai ir gyvybei, asmenų turtui, jų teisėms ir teisėtiems interesams apsaugoti. Pagal Lietuvos Respublikos specialiųjų žemės naudojimo sąlygų įstatymu įtvirtintą specialiųjų žemės naudojimo sąlygų reguliavimą įstatyme nurodyta teritorija gali būti nustatyta tik žemės savininko sutikimu arba nustatyti išimtiniai atvejai, kai žemės savininko sutikimas yra nereikalingas.

Kasacinis teismas konstatavo, kad nagrinėjamos bylos atvejis nepatenka į įstatyme nustatytų viešojo intereso tenkinimo atvejų sąrašą, kai žemės savininko sutikimas yra nereikalingas. Ieškovas siekia patenkinti savo privatų interesą – įsivesti į jam priklausančią žemės sklypą vandentiekio ir nuotekų tinklus. Specialiųjų žemės naudojimo sąlygų įstatymas nesuteikia teismui pagrindo sprendimu riboti žemės savininko teises įpareigojant jį duoti sutikimą. Be to, nei CK, nei Specialiųjų žemės naudojimo sąlygų įstatymas neįtvirtina atsakovų pareigos sudaryti sandorį ar susitarimą dėl specialiųjų sąlygų nustatymo ieškovo naudai. Atsakovai, neduodami sutikimo, naudojami savo subjektinėmis teisėmis ir teisės normų bei ieškovo teisių nepažeidžia. Dėl to nėra ir įstatymo nustatyto pagrindo taikyti CK 1.138 straipsnio 1 punkte įtvirtinto civilinių teisių gynimo būdo – teismo sprendimu pripažinti ieškovo teisę atlikti tam tikrus veiksmus be žemės savininkų sutikimo.

Specialiosios žemės naudojimo sąlygos savo turiniu tiek, kiek jomis yra suvaržomos žemės savininko teisės, yra panašios į vieną iš daiktinių teisių – servitutą. Tačiau, atsižvelgdamas į servituto, kaip daiktinės teisės, specifinį pobūdį bei į Specialiųjų žemės naudojimo sąlygų įstatyme įtvirtintą specialiųjų žemės naudojimo sąlygų esmę, jų prigimtį ir šių sąlygų nustatymo tvarką, kasacinis teismas padarė išvadą, jog nėra pagrindo sprendžiant ginčą dėl specialiųjų žemės naudojimo sąlygų kaip teisinį pagrindą pagal analogiją taikyti servitutui nustatytą teisinį reguliavimą.

Dėl to kasacinis teismas išaiškino, kad tuo atveju, jei į įstatyme nurodytą teritoriją (teritoriją, kurioje taikomos specialiosios žemės naudojimo sąlygos) patenka kitas žemės sklypas ir šio sklypo savininkas neduoda sutikimo dėl specialiųjų žemės naudojimo sąlygų nulemtų ribojimų nustatymo, o įstatyme nurodytos teritorijos nustatymas nepatenka į atvejų, kai žemės savininko sutikimas nereikalingas, sąrašą, suinteresuotas asmuo (žemės sklypo savininkas) savo tinkamo naudojimosi nekilnojamuoju daiktu teises gali įgyvendinti kreipdamasis į teismą, kad jo naudai teismo sprendimu būtų nustatytas servitutas svetimam daiktui (tarnaujanciam daiktui), remiantis servituto institutą reglamentuojančiomis teisės normomis ir jas aiškinančia kasacinio teismo praktika.

Ieškovės reikalavimas pripažinti jos teisę įrengti elektros energijos įrenginius privačiame atsakovės sklype ir nustatyti šio sklypo dalies apsaugos zoną gali būti tenkinamas tik suteikiant ieškovei teises į svetimą nekilnojamąjį daiktą, t. y. apribojus (suvaržius) žemės sklypo savininkės (atsakovės) teises naudotis jai priklausančiu žemės sklypu. Šios žemės sklypo savininkės teisės teismo sprendimo pagrindu galėtų būti apribotos nustatant atitinkamą servitutą.

Civilinė byla Nr. [e3K-3-245-611/2022](#) (aktyvi nuoroda)

Šioje byloje kasacinis teismas nagrinėjo ieškovės (skirstomųjų tinklų operatorės), siekiančios prijungti prie elektros tinklų naują vartotoją, prašymą pripažinti teisę įrengti kabelių liniją bei nustatyti elektros tinklų apsaugos zoną atsakovei nuosavybės teise priklausančiame žemės sklype be savininkės atsakovės sutikimo.

Bylą nagrinėję teismai nustatė, kad dėl atsakovės sklype esančios skydinės naudojimo jau nustatytas servitutas. Tačiau šis ankstesnis servitutas neapima teisės įrengti ir eksploatuoti elektros įrenginius toje atsakovės žemės sklypo dalyje, kuri nepatenka į ankstesnio servituto pagrindu sukurtą sklypo dalies apsaugos zoną. Pagal Lietuvos Respublikos elektros energetikos įstatymo 75 straipsnio 3 dalį tinklų operatoriai turi teisę tiesti skirstomuosius tinklus ar įrengti kitus elektros įrenginius tinklų operatoriui nuosavybės teise ar kitais teisėtais pagrindais nepriklausančioje žemėje ar kituose nekilnojamuosiuose daiktuose tik įstatymų nustatyta tvarka su žemės ar kito nekilnojamojo turto savininku išsprendę žemės ar kito nekilnojamojo turto naudojimo klausimą. Šis teisinis reglamentavimas suderinamas su CK 4.39 straipsnio 1 dalyje įtvirtintais trimis nuosavybės teisių apribojimo būdais: paties savininko valia, įstatymų arba teismo sprendimo pagrindu.

Vadovaujantis Specialiųjų žemės naudojimo sąlygų įstatymu, jeigu specialiąsias žemės naudojimo sąlygas siekiama nustatyti privataus (o ne viešojo) intereso tikslais, žemės savininko, valstybinės ar savivaldybės žemės patikėtinio sutikimas dėl šių sąlygų nustatymo yra būtinas. Teismas neturi kompetencijos duoti sutikimą vietoje savininko, nes tik jis pats turi teisę spręsti, ar sutikti su nuosavybės teisių suvaržymu, ar atsisakyti dalies savo teisių apsaugos. Nesant tokio teisinio pagrindo, apsaugos zona, skirta įrengti ir eksploatuoti operatoriaus elektros energijos įrenginiams kito savininko žemės sklype, nesant šio savininko raštiško sutikimo ar šiam atsisakius pateikti raštišką sutikimą ir nesant dėl to žemės sklypo nustatyto servituto ar kito sandorio, negali būti nustatoma.

Kasacinis teismas pažymėjo, jog kabeliui tiesti yra reikalingas teisinis pagrindas – žemės sklypo savininkės rašytinis sutikimas, o šio nesant – servitutas arba sandoris. Nagrinėjamu atveju teisės aktai neįtvirtina atsakovės pareigos sudaryti sandorį ar susitarimą ar pateikti sutikimą dėl specialiųjų sąlygų nustatymo ieškovės naudai. Taigi nėra teisinio pagrindo taikyti CK 1.138 straipsnio 1 punkte įtvirtinto civilinių teisių gynimo būdo – teismo sprendimu pripažinti ieškovės teisę įrengti elektros energijos įrenginius be atsakovės kaip žemės savininkės sutikimo.

Kasacinis teismas nurodė, kad ieškovės reikalavimas pripažinti jos teisę įrengti elektros energijos įrenginius privačiame atsakovės sklype ir nustatyti šio sklypo dalies apsaugos zoną gali būti tenkinamas tik suteikiant ieškovei teises į svetimą nekilnojamąjį daiktą, t. y. žemės sklypo savininkės teisės teismo sprendimo pagrindu galėtų būti apribotos nustatant atitinkamą servitutą, tačiau ieškovė nereiškė tokio reikalavimo, todėl teismai negalėjo spręsti servituto nustatymo klausimo.

Sprendžiant, ar tenkintinas reikalavimas pripažinti notarine tvarka neįformintą nekilnojamojo daikto sutartį galiojančia pagal CK 1.93 straipsnio 4 dalį, be kita ko, reikia išsiaiškinti, ar sutartis neprieštarauja imperatyviosioms įstatymo nuostatoms.

Tuo atveju, kai sandoris dėl servituto nustatymo teismo sprendimu pripažįstamas galiojančiu CK 1.93 straipsnio 4 dalies pagrindu, dėl to, jog viena iš šalių visiškai ar iš dalies įvykdė sandorį, kuriam būtinas notaro patvirtinimas, o antroji šalis vengia įforminti sandorį notarine tvarka, teisinio pagrindo spręsti servituto nustatymo klausimo teismo sprendimu nebelieka, nes tokiu atveju servituto nustatymo pagrindas yra sandoris dėl servituto nustatymo, pripažintas galiojančiu teismo sprendimu.

Žemės sklypo planas ar schema yra neatskiriama žemės sandorio dalis. Susitarimo dėl servituto, kaip daiktinės teisės į nekilnojamąjį daiktą nustatymo, viena iš esminių sąlygų yra servitutą identifikuojančio plano parengimas ir pridėjimas prie susitarimo.

Civilinė byla Nr. [e3K-7-120-701/2022](#) (aktyvi nuoroda)

Ieškovai prašė nustatyti servitutą pagal vieną iš pateiktų variantų. Jie nurodė, kad neturi galimybės naudotis žemės sklypu, nes jis be privažiuojamojo kelio. Prieš įsigydami šio sklypo dalį iš buvusios savininkės atsakovės, ieškovai ir atsakovė sudarė preliminarų susitarimą dėl šios sklypo dalies pirkimo ir pardavimo ir dėl teisės į žemės servitutą. Sudarant pirkimo–pardavimo sutartį, susitarimas dėl žemės servituto nebuvo patvirtintas notarine tvarka, nes tuo metu kelias (ir servitutas) nebuvo suprojektuotas, todėl notarė negalėjo įtraukti į pagrindinę sutartį šio susitarimo.

Kasacinis teismas nurodė, kad pirmosios ir apeliacinės instancijos teismai, pripažindami susitarimą dėl servituto pagal ginčo preliminarų sutartį galiojančiu CK 1.93 straipsnio 4 dalies pagrindu, neatsižvelgė į Lietuvos Respublikos žemės įstatymo 30 straipsnio 1 dalį, kurioje nustatyta, kad: žemės sandorių formą nustato CK ir Žemės įstatymas; prie žemės sandorių privalo būti pridėdamas žemės sklypo planas, o kai žemės sklypas nuomojamas arba perduodamas neatlygintinai naudotis iki

trejų metų – žemės sklypo planas arba schema; žemės sklypo planas ar schema yra neatskiriama žemės sandorio dalis.

Kasacinis teismas konstatavo, kad teismai, pripažindami susitarimą dėl servituto galiojančiu CK 1.93 straipsnio 4 dalies pagrindu ir nustatydami servitutą teismo sprendimu sandorio ribose, priėmė iš esmės prieštarigus sprendimus, kadangi tuo atveju, kai sandoris dėl servituto nustatymo teismo sprendimu pripažįstamas galiojančiu CK 1.93 straipsnio 4 dalies pagrindu, dėl to, jog viena iš šalių visiškai ar iš dalies įvykdė sandorį, kuriam būtinas notaro patvirtinimas, o antroji šalis vengia įforminti sandorį notarine tvarka, teisinio pagrindo spręsti servituto nustatymo klausimo teismo sprendimu nebelieka, nes tokiu atveju servituto nustatymo pagrindas yra sandoris dėl servituto nustatymo, pripažintas galiojančiu teismo sprendimu. Be to, kasacinis teismas pažymėjo, kad susitarimo dėl servituto, kaip daiktinės teisės į nekilnojamąjį daiktą nustatymo, viena iš esminių sąlygų yra servitutą identifikuojančio plano parengimas ir pridėjimas prie susitarimo. Nenustatęs, kad šalių susitarimas gali būti kvalifikuojamas kaip susitarimas dėl servituto, kasacinis teismas konstatavo, jog bylą nagrinėję teismai neteisėtai patenkino vieną iš alternatyviųjų ieškinio reikalavimų – pripažinti galiojančiu sandorį dėl servituto nustatymo, todėl teismų procesinius sprendimus panaikino, dėl šio ieškinio reikalavimo priėmė naują sprendimą – šį ieškinio reikalavimą atmetė. Konstatavęs, kad dėl to, jog neteisėtai patenkintą pirmąjį alternatyvųjį ieškinio reikalavimą, dėl kitų dviejų ieškinyje suformuluotų alternatyviųjų reikalavimų dėl servituto nustatymo teismai nepasisakė ir jų pagal CK 4.126 straipsnio įtvirtintas ir teismų praktikoje suformuluotas servituto nustatymo teismo sprendimu sąlygas neįvertino, dėl pastarųjų dviejų alternatyviųjų reikalavimų liko tinkamai neatskleista bylos esmė, todėl bylos dalį dėl šių dviejų alternatyviųjų ieškinio reikalavimų perdavė iš naujo nagrinėti pirmosios instancijos teismui.

---

ieškovės pareikšto ieškinio reikalavimas nustatyti kelio servitutą atsakovo žemės sklype laikytinas pagrindiniu, o reikalavimas priteisti iš jos atsakovui kompensaciją – išvestiniu ir neatskiriama susijusiu su pagrindiniu reikalavimu nustatyti servitutą. Kadangi išvestinis reikalavimas žyminiu mokesčiu neapmokestinamas, tai ieškovė, reikšdama reikalavimą priteisti iš jos atsakovui kompensaciją, žyminio mokesčio kaip už atskirą reikalavimą mokėti pareigos neturėjo.

Civilinė byla Nr. [e3K-3-256-611/2022](#) (aktyvi nuoroda)

Ieškovė prašė nustatyti kelio servitutą per atsakovui nuosavybės teise priklausančią žemės sklypą ir priteisti atsakovui iš ieškovės vienkartinę kompensaciją.

Kasacinis teismas nurodė, kad byloje dėl servituto nustatymo ieškinio reikalavimas nustatyti servitutą atsakovo žemės sklype yra pagrindinis neturtinio pobūdžio reikalavimas, o kitas reikalavimas – priteisti atsakovui kompensaciją už servitutą – yra turtinis ir išvestinis iš pirmojo bei neatskiriama su juo susijęs. Atsižvelgiant į tai, kad išvestinis reikalavimas žyminiu mokesčiu neapmokestinamas,

ieškovė, reikšdama reikalavimą priteisti iš jos atsakovui kompensaciją už servitutą, žyminio mokesčio kaip už atskirą reikalavimą mokėti neturėjo.

Kasacinis teismas išaiškino, kad bylose dėl servituto nustatymo, taikant viešpataujančiojo ir tarnaujančiojo daiktų savininkų interesų pusiausvyros principą, siekiant išvengti tarnaujančiojo daikto savininko teisės į nuosavybę ir servituto atlygintinumo principo paneigimo, vadovaujantis teisingumo, protingumo ir sąžiningumo principais, gali būti pagrindas nukrypti nuo „pralaimėjęs moka“ principo.

Paskirstydamas bylinėjimosi išlaidas, kasacinis teismas atkreipė dėmesį, jog nors ieškovės byloje pareikšti materialiniai reikalavimai, t. y. neturtinis reikalavimas nustatyti atsakovo žemės sklype servitutą ir išvestinis turtinis reikalavimas priteisti iš jos atsakovui kompensaciją, iš esmės patenkinti, tačiau, šiuo atveju paskirstant bylinėjimosi išlaidas pagal principą „pralaimėjęs moka“, būtų neproporcingai suvaržyta atsakovo teisė į nuosavybę ir jam ieškovės nebūtų tinkamai atlyginta už servitutą – atsakovas netektų didelės dalies jam teismo priteistos kompensacijos už ieškovės naudai nustatytą servitutą ir atitinkamai jo nuosavybės teisės suvaržymą.

NUOMOS TEISINIAI SANTYKIAI

Civilinių bylų skyriaus teisėja Alė Bukaviniene

CK 6.477 straipsnio 1 dalis reglamentuoja, kad pagal nuomos sutartį viena šalis (nuomotojas) įsipareigoja duoti nuomininkui daiktą laikinai valdyti ir naudotis juo už užmokestį, o kita šalis (nuomininkas) įsipareigoja mokėti nuomos mokesstį. CK XXVIII skyriaus antrame skirsnyje išvardytos bendrosios nuomos šalių teisės ir pareigos, tačiau sutartyje gali būti įrašomi individualūs reikalavimai, sąlygos ar teisės. Kuo išsamiau nuomos sutartyje užfiksuojami sutarties vykdymo ar nutraukimo būdai, tuo paprasčiau vėliau yra išsprendžiami kilę konfliktai. Todėl nuomos sutartis yra labai svarbi tiek nuomotojui, tiek nuomininkui.

Nors vykdydamos nuomos sutartis šalys privalo bendradarbiauti ir kooperuotis, tačiau ne visada yra pasiekiamas susitarimas ir dėl tinkamo nuomos sutarčių vykdymo kyla nemažai teisminių ginčų. Kartais nuomos sutarčių vykdymą paveikia ir ne nuo šalių valios priklausantys veiksniai.

Pasaulį sukūrę COVID-19 pandemija, turėjusi įtakos įvairioms gyvenimo sritims, paveikė ir nuomos teisinius santykius, ypač komercinės nuomos, nes, negalėdami vykdyti tiesioginės veiklos, kuriai patalpos buvo išsinuomos, ir atitinkamai negaudami pelno, nuomininkai pradėjo šias sutartis nutraukinėti. Taigi teismus pasiekė bylos dėl komercinės nuomos teisinių santykių nutraukimo, jį motyvuojant taip pat ir force majeure (nenugalimos jėgos) aplinkybėmis. Spręsdamas vieną iš tokių bylų, kasacinis teismas pažymėjo, kad nenugalima jėga negali būti naudojama kaip pretekstas nepagrįstai sustabdyti sutarties vykdymą ar būti atleistam nuo sutartinės atsakomybės, ir pateikė svarbių išaiškinimų, kai, nesant galimybės vykdyti veiklos išsinuomotose komercinėse patalpose, nukentėjusi šalis turi teisę gintis nenugalimos jėgos aplinkybėmis. Kasacinis teismas taip pat pateikė

išaiškinimą, jog pandemija ar jai suvaldyti pasitelktos priemonės pačios savaime negali būti laikomos nei nenugalimos jėgos, nei sutarties vykdymo esminio suvaržymo aplinkybėmis. Todėl pandemijos ar jos valdymo priemonių poveikį reikia vertinti individualiai kiekvienų sutartinių teisinių santykių atžvilgiu.

Kitoje, taip pat su komercinės nuomos teisiniais santykiais susijusioje byloje kasacinis teismas pateikė CK 6.494 straipsnio 3 dalies, įtvirtinančios nuomininko teisę nutraukti nuomos santykius pasikeitus nuomojamo daikto savininkui, aiškinimą ir taikymą tais atvejais, kai nuomojamo daikto savininkas yra reorganizuojamas.

Toliau plačiau apžvelgiami minėtose Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartyse pateikti išaiškinimai.

Kita šalis turi teisę nutraukti sutartį ne bet kada, o tik tada, kai sutartinių įsipareigojimų vykdymo sustabdymas dėl force majeure perauga į esminį sutarties pažeidimą CK 6.217 straipsnio 2 dalies prasme, t. y. kita sutarties šalis (kreditorius) iš esmės negauna to, ką tikėjosi gauti sudarydama sutartį. Įstatyme šaliai, besiremiančiai nenugalimos jėgos aplinkybėmis, neįtvirtinta teisė dėl to vienašališkai nutraukti sutartį. Dėl to susitarimas, nustatantis tokią šios šalies teisę, turi būti aiškus ir nedviprasmiškas.

CK 6.498 straipsnio 2 punkte įtvirtinta taisyklė suteikia teisę nuomininkui nutraukti sutartį, kai daiktas dėl aplinkybių, už kurias nuomininkas neatsako, pasidaro netinkamas naudoti. Šioje nuostatoje įtvirtinta formuluotė „kai daiktas dėl aplinkybių, už kurias nuomininkas neatsako, pasidaro netinkamas naudoti“ negali būti aiškinama kaip taikytina force majeure atvejais, nes tai reikštų, kad, esant nuomos teisiniams santykiams, nenugalima jėga besiremianti šalis visais force majeure atvejais įgautų papildomą teisę vienašališkai nutraukti sutartį. Dėl to nurodyta CK nuostata sietina su nuomotojo kalte, t. y. taikytina tada, kai daiktas pasidaro netinkamas naudoti ne dėl nuomininko, o dėl nuomotojo kaltės.

Civilinė byla Nr. [e3K-3-66-313/2022](#) (aktyvi nuoroda)

Šioje byloje ieškovė (nuomotoja) prašė priteisti iš atsakovės (nuomininkės) baudą, atsakovei neteisėtai vienašališkai nutraukus negyvenamųjų patalpų nuomos sutartį, taip pat skolą už patalpų nuomą.

Kasacinis teismas pažymėjo, kad nors ankstesnėje sutarčių teisės doktrinoje ir teismų praktikoje neįmanomumo laipsnis buvo laikomas esminiu kriterijumi, kuriuo remiantis buvo atribojami nenugalimos jėgos (pranc. force majeure) ir sutarties vykdymo iš esmės pasikeitus aplinkybėms (lot. rebus sic stantibus) institutai, tačiau, nepaisant šio kriterijaus svarbumo, jis negali būti laikomas lemiamu. Turi būti vertinamas ne tik pats sutarties vykdymo neįmanomumo laipsnis, bet ir sutarties šalių interesai, nukentėjusios šalies pasirinktas savigynos būdas.

Kasacinis teismas nurodė, kad tuo atveju, kai nenugalima jėga yra nuolatinio pobūdžio, sutartinės prievolės pasibaigia CK 6.127 straipsnio 1 dalies pagrindu. Jeigu nenugalima jėga yra laikina, tai sutartinės prievolės pačios savaime nepasibaigia, o sutarties šalis, besiginanti šiomis aplinkybėmis, atleidžiama nuo atsakomybės tik tokiam laikotarpiui, kuris yra protingas atsižvelgiant į tos aplinkybės įtaką sutarties įvykdymui (CK 6.212 straipsnio 2 dalis). Laikinojo force majeure atveju šalis, besiginanti šiomis aplinkybėmis, yra laikinai atleidžiama ne tik nuo sutartinės atsakomybės, bet ir nuo sutarties vykdymo. Taikant CK 6.204 straipsnyje įtvirtintą rebus sic stantibus, visų pirma yra siekiama inicijuoti derybas dėl sutarties pakeitimo. Tokiu atveju kita šalis turi pareigą dalyvauti derybose. Taigi, tiek esant laikinojo force majeure aplinkybėms, tiek sutarties vykdymo esminiam suvaržymui, sutartiniai santykiai nepasibaigia. Nenugalimos jėgos aplinkybių atveju automatiškai sustabdomas sutartinių įsipareigojimų vykdymas ir jomis besiginanti šalis atleidžiama nuo sutartinės atsakomybės. Tuo tarpu jeigu šalis ginasi naudodama esminio sutarties vykdymo suvaržymo savigynos būdą, tokiu atveju pradedamos privalomos šalių derybos dėl sutarties pakeitimo, kurios gali baigtis teismo intervencija į sutartinius santykius. Tačiau šio savigynos būdo naudojimas savaime nestabdo ir nesuteikia teisės nukentėjusiai šaliai sustabdyti sutarties vykdymą (CK 6.204 straipsnio 3 dalis).

Kasacinio teismo praktikoje ne kartą konstatuota, kad nenugalimos jėgos aplinkybes kvalifikuoja tokių požymių visuma: 1) aplinkybių nebuvo sudarant sutartį ir jų atsiradimo nebuvo galima protingai numatyti; 2) dėl susidariusių aplinkybių sutarties objektyviai negalima įvykdyti; 3) šalis, neįvykdžiusi sutarties, tų aplinkybių negalėjo kontroliuoti ar negalėjo užkirsti joms kelio; 4) šalis nebuvo prisiėmusi tų aplinkybių ar jų padarinių atsiradimo rizikos. Kasacinis teismas konstatavo, kad COVID-19 pandemijos kontekste antrasis nenugalimos jėgos kriterijus papildytinas aiškinimu, kad nenugalima jėga laikomi ne tik objektyvaus neįmanomumo atvejai, bet ir kitos išorinių veiksnių nulemtos neįmanomumo atmainos, kurios pripažįstamos šiuolaikinėje sutarčių teisėje, pavyzdžiui, sutarties vykdymo ekonominis (praktinis) neįmanomumas, sutarties tikslo žlugimas (frustracija).

Kasacinis teismas nurodė, kad jeigu sutarties tikslas siejamas su komercinės veiklos vykdymu, tokios komercinės veiklos laikinas apribojimas žlugdo sutarties tikslą. Laikinas sutarties tikslo žlugimas gali būti priskirtas tiek prie laikinos nenugalimos jėgos atveju, tiek prie sutarties vykdymo esminio suvaržymo. Dėl to, nesant galimybės vykdyti veiklos išsinuomotose komercinėse patalpose, nukentėjusi šalis turi teisę gintis nenugalimos jėgos aplinkybėmis, jeigu yra nustatomas jų egzistavimo sąlygų visetas. Nagrinėjamu atveju nustatęs visas nenugalimos jėgos aplinkybės egzistavimo sąlygas ir pripažinęs, kad ne tik objektyvus neįmanomumas patenka į force majeure sampratą, kasacinis teismas laikė, jog egzistavo atsakovės laikiną sutarties nevykdymą pateisinančios aplinkybės.

Kasacinis teismas atkreipė dėmesį, kad įstatyme šaliai, besiremiančiai nenugalimos jėgos aplinkybėmis, neįtvirtinta teisė dėl to vienašališkai nutraukti sutartį. Todėl susitarimas, nustatantis tokią šios šalies teisę, turi būti aiškus ir nedviprasmiškas. Vertindamas ginčo šalių sutartyje nustatytą taisyklę, pagal kurią nuomininkė turi teisę nutraukti šią sutartį prieš terminą, nesikreipdama į teismą, jei patalpos dėl aplinkybių, už kurias nuomininkė neatsako, pasidaro nebetinkamos naudoti šios nuomos tikslams, kasacinis teismas nurodė, kad ji negali būti aiškinama kaip taikytina force majeure atvejais. Minėta sutarties nuostata savo esme atitinka CK 6.498 straipsnio 2 punkte įtvirtintą bendrąją

nuomininko teisę nutraukti sutartį, o nurodyta CK nuostata sietina su nuomotojo kalte, t. y. taikytina tada, kai daiktas pasidaro netinkamas naudoti ne dėl nuomininko, o dėl nuomotojo kaltės. Nustatęs, kad šalys sutartyje neįtvirtino atsakovės teisės vienašališkai nutraukti sutartį force majeure atveju, kasacinis teismas padarė išvadą, kad atsakovės vienašalis sutarties nutraukimas dėl force majeure aplinkybių buvo neteisėtas. Dėl to kasacinis teismas nurodė, kad turi būti taikoma sutartyje nustatyta bauda, nuomininkei neteisėtai prieš terminą nutraukus sutartį.

Pagal CK 6.494 straipsnio 3 dalį nuomininkas turi teisę reikalauti nuomos sutarties pasibaigimo ir tais atvejais, kai išnuomoto daikto savininkas pasikeičia nuomotojui pasibaigus dėl reorganizavimo. Ši nuomininko teisė pagal įstatymą nėra ribojama jokiais sąlygomis, išskyrus bendro pobūdžio draudimų piktnaudžiauti teise.

CK 6.494 straipsnio 3 dalis turi būti aiškinama taip, kad pagal ją nedraudžiama komercinės negyvenamųjų patalpų nuomos sutarties šalims derybų keliu iš anksto susitarti dėl nuomininko atsisakymo naudotis teise reikalauti nuomos sutarties pasibaigimo pasikeitus išnuomoto daikto savininkui.

Civilinė byla Nr. [e3K-3-236-823/2022](#) (aktyvi nuoroda)

Nagrinėjamu atveju kasacinis teismas sprendė, ar atsakovė (nuomininkė), vadovaudamasi CK 6.494 straipsnio 3 dalimi, pagrįstai vienašališkai nutraukė negyvenamųjų patalpų nuomos sutartį dėl to, kad patalpų savininkas buvo reorganizuotas.

Kasacinis teismas nurodė, kad nuomos sutarčiai pasibaigti pagal CK 6.494 straipsnio 3 dalį reikalingos dvi sąlygos: 1) išsinuomoto daikto nuosavybė iš nuomotojo turi pereiti kitam asmeniui ir 2) nuomininkas turi išreikšti valią (pareikalauti) nebetęsti nuomos santykių su naujuoju daikto savininku. Su konkrečiu išnuomoto daikto nuosavybės perėjimo kitam asmeniui teisiniu pagrindu nuomininko teisė reikalauti nuomos sutarties pasibaigimo įstatyme nėra siejama, taigi ši nuomininko teisė gali būti įgyvendinama tiek išnuomoto daikto nuosavybei perėjus kitam asmeniui sandorio, tiek kitu įstatyme nustatytu pagrindu, svarbu, kad išnuomoto daikto savininku (nuomotoju) taptų kitas asmuo.

Byloje nustatyta, kad pradinė nuomotoja (ieškovės patronuojamoji įmonė), po reorganizavimo prijungta prie ieškovės, buvo išregistruota iš Juridinių asmenų registro, šiam juridiniam asmeniui pasibaigus, o atsakovei išnuomotų patalpų nuosavybės teisė perėjo ieškovei.

Kasacinis teismas pažymėjo, kad bylą nagrinėję teismai pagrįstai nusprendė, jog ta aplinkybė, kad ieškovė po reorganizavimo perėmė savo patronuojamosios įmonės teises ir pareigas, nereiškia, jog ieškovė nėra savarankiškas juridinis asmuo. Jokių išimčių ar papildomų privalomų sąlygų nuomininko teisei reikalauti nuomos sutarties pasibaigimo universalus nuomotojo teisių ir pareigų perėmimo atveju CK 6.494 straipsnio 3 dalyje neįtvirtinta; nuomininkas, reikalaujantis pabaigti nuomos santykius, neprivalo naujam daikto savininkui nurodyti, dėl kokių priežasčių tęsti nuomos santykių jis nepageidauja. Todėl kasacinis teismas išaiškino, kad pagal CK 6.494 straipsnio 3 dalį nuomininkas turi teisę reikalauti nuomos sutarties pasibaigimo ir tais atvejais, kai išnuomoto daikto savininkas pasikeičia

nuomotojui pasibaigus dėl reorganizavimo. Ši nuomininko teisė pagal įstatymą nėra ribojama jokiais sąlygomis, išskyrus bendro pobūdžio draudimą piktnaudžiauti teise.

Spręsdamas klausimą, ar nuomininkas gali atsisakyti CK 6.494 straipsnio 3 dalyje įtvirtintos teisės reikalauti nuomos sutarties pasibaigimo pasikeitus išnuomoto daikto savininkui, kasacinis teismas nurodė, kad ši nuomininko teisė nelaikytina gynybos ar savigynos būdu. CK 6.156 straipsnis, įtvirtinantis sutarčių laisvės principą, nedraudžia sudaryti susitarimų, kuriais sutarties šalis prisiimtų įsipareigojimą ateityje sudaryti vieną ar kitą sutartį. Taigi, nuomininkui iš anksto sutartimi savanoriškai įsipareigojus tęsti nuomos santykius (sudaryti sutartį) su nauju išnuomoto daikto savininku, sutarties laisvės principas nėra pažeidžiamas.

Kasacinis teismas taip pat atkreipė dėmesį, jog šalis siejant negyvenamųjų patalpų komerciniams nuomos santykiams nuomotojo asmuo nuomininkui paprastai neturi esminės reikšmės, todėl nuomininko valia nebetęsti nuomos santykių su naujuoju išnuomoto daikto savininku per se (savaiame) nesudaro viešojo intereso, gintino imperatyvia teisės norma. Tuo tarpu komercinės paskirties patalpų nuomotojui nuomos teisinių santykių tęstinumas gali būti labai reikšmingas, nes daro tiesioginę įtaką tokios paskirties nekilnojamojo turto paklausai bei vertei. Atsižvelgdamas į tai, kasacinis teismas suformulavo tokią teisės aiškinimo taisyklę: CK 6.494 straipsnio 3 dalis turi būti aiškinama taip, kad pagal ją nedraudžiama komercinės negyvenamųjų patalpų nuomos sutarties šalims derybų keliu iš anksto susitarti dėl nuomininko atsisakymo naudotis teise reikalauti nuomos sutarties pasibaigimo pasikeitus išnuomoto daikto savininkui.

STATYBŲ TEISĖ

Civilinių bylų skyriaus teisėjas Donatas Šernas

Statybų teisė yra kompleksinė ir plati sritis, apimanti tiek tiesiogiai patį statybų procesą, tiek ir pasiruošimą šiam procesui, į kurį gali įeiti teritorijos planavimas, projektavimas, poveikio aplinkai įvertinimas, nekilnojamojo kultūros paveldo vertybių išsaugojimas ir pan. Atitinkamai šiuos sudėtingus teisinius santykius, be CK ir Lietuvos Respublikos statybos įstatymo, reglamentuoja gausybė kitų įstatymų bei poįstatyminių teisės aktų. Situaciją komplikuoja ir tai, jog tai yra viena iš tų sričių, kurių teisinis reguliavimas keičiasi ypač dažnai. Todėl nenuostabu, kad statybos teisinių santykių dalyviams kyla nemažai iššūkių.

2022 m. Lietuvos Aukščiausiajam Teismui teko nagrinėti įvairius iš statybų teisinių santykių kilusius ginčus. Nors ši kasacinio teismo praktika yra gana išplėtotą, tačiau naujos kitaip susiklosčiusios situacijos atskleidžia aspektus, kurių reglamentavimas gan sudėtingas ir ne visada aiškus. Dėl statybos teisinių santykių kompleksiskumo kyla ne tik tinkamo įsipareigojimų vykdymo, bet ir tinkamo teisinio santykio dalyvių identifikavimo klausimai.

Vienoje iš toliau pateikiamų nutarčių, sprendamas statybos rangos klausimas, kasacinis teismas išaiškino, kaip pasiskirsto atsakomybė už atliktų statybos darbų trūkumus tarp rangovo, statinio statybos vadovo ir statybos techninio prižiūrėtojo. Šioje byloje buvo akcentuota ir visoms sutartims taikytino sutarties uždarmo principo, pagal kurį sutartis (išskyrus įstatymo nustatytas išimtis) galioja tiksliai ją pasirašiusioms šalims, svarba rangos santykiuose. Taip pat pažymėta šalių bendradarbiavimo (kooperavimosi) pareigos įtaka sprendžiant dėl atsakomybės už statybos darbų trūkumus taikymo.

Net ir individuali statyba gali paliesti visuomenei reikšmingus interesus, todėl šį procesą kontroliuoja valstybinės institucijos, tokios kaip, pvz., Valstybinė teritorijų planavimo ir statybos inspekcija prie Aplinkos ministerijos. Kasacinis teismas sprendė klausimus, susijusius ir su minėtos institucijos surašytų privalomųjų nurodymų pašalinti savavališkos statybos padarinius galiojimu bei įvykdymo termino skaičiavimu.

Taip pat kasacinis teismas toliau plėtojo nekilnojamojo turto vystytojo sąvoką ir atskleidė jam būdingus požymius, kartu pateikdamas išaiškinimą ir dėl jo pareigos garantuoti statinio kokybę statinio garantiniu terminu.

Toliau apžvelgiamos šios minėtos Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartys.

Sprendžiant statybos rangos sutarties šalių tarpusavio ginčą dėl sutarties vykdymo tinkamumo, statybos techninio prižiūrėtojo ir (ar) statybos vadovo veiksmai ar neveikimas turi būti vertinami atitinkamai kaip atlikti užsakovo ar rangovo ir nekeičia statybos rangos sutarties šalių prievolių ir atsakomybės, įtvirtintų sutartyje ar įstatyme.

CK 6.697 straipsnio 3 dalis nenustato savarankiško ir pakankamo joje nurodytų subjektų civilinės atsakomybės pagrindo; kiekvienu atveju turi būti nustatomos konkrečių statybos dalyvių atsakomybės prievolei kilti būtinos sąlygos.

Civilinė byla Nr. [e3K-7-184-421/2022](#) (aktyvi nuoroda)

Šioje byloje kasacinis teismas sprendė dėl atsakomybės už atliktų statybos darbų trūkumus paskirstymo. Nustatyta, kad užsakovas (fizinis asmuo) sudarė rangos sutartį su ieškove (kuri veikė kaip generalinė rangovė), o pastaroji dėl kai kurių darbų sudarė rangos sutartį su atsakove (subrangove).

Pagal CK 6.650 straipsnio 4 dalį, jeigu ko kita nenustato įstatymai ar sutartis, užsakovas ir subrangovas neturi teisės reikšti vienas kitam piniginių reikalavimų, susijusių su sutarčių, kiekvieno iš jų sudarytų su generaliniu rangovu, pažeidimu. Subrangos santykiams taikomos tos pačios taisyklės kaip ir rangos santykiams, nes subrangovas iš esmės turi tas pačias pareigas kaip ir rangovas, tik skiriasi šių pareigų apimtis. Sudarydamas subrangos sutartis, rangovas tampa užsakovu. Todėl kasacinis teismas konstatavo, kad ieškovė šioje byloje kvalifikuotina kaip užsakovė, atsakovė – kaip rangovė.

Remdamasis teisiniu reglamentavimu, kasacinis teismas pažymėjo, jog statybos rangos sutartiniuose santykiuose statybos techninis prižiūrėtojas veikia kaip užsakovo atstovas, o statybos vadovas – kaip rangovo atstovas (darbuotojas). Dėl to, sprendžiant statybos rangos sutarties šalių

tarpusavio ginčą dėl sutarties vykdymo tinkamumo, statybos techninio prižiūrėtojo ir (ar) statybos vadovo veiksmai ar neveikimas turi būti vertinami atitinkamai kaip atlikti užsakovo ar rangovo ir nekeičia statybos rangos sutarties šalių prievolių ir atsakomybės, įtvirtintų sutartyje ar įstatyme. Sutarties uždarumo principas lemia, kad tik sutarties šalys gali reikšti reikalavimus dėl jos netinkamo vykdymo; sutartinės civilinės atsakomybės tikslas ir teikiamos apsaugos ribos – sutartį sudariusių asmenų interesų, susijusių su tinkamu sutarties įvykdymu, apsauga.

Kadangi statybos techninis prižiūrėtojas, paskirtas (pasamdytas) statytojo (užsakovo), veikia jo interesais, todėl neteisėto neveikimo atveju jis, vadovaujantis CK 6.697 straipsnio 3 dalimi, atsako statytojui, o ne rangovui ar subrangovui. Dėl to kasacinis teismas konstatavo, kad atsakovė (subrangovė) nagrinėjamoje byloje neturi teisinio pagrindo kelti klausimo dėl statybos techninio prižiūrėtojo atsakomybės už sutartinės prievolės netinkamą įvykdymą ir remtis statytojo sutartimi pasitelkto statybos techninio prižiūrėtojo veiksmais ar neveikimu, siekdama jai tenkančios atsakomybės už netinkamą sutarties įvykdymą sumažinimo.

Atsižvelgdamas į tai, kasacinis teismas išaiškino, kad CK 6.697 straipsnio 3 dalis, reglamentuojanti statybos dalyvių atsakomybę už per garantinį terminą nustatomus statybos darbų defektus, nenustato savarankiško ir pakankamo joje nurodytų subjektų civilinės atsakomybės pagrindo; kiekvienu atveju turi būti nustatomos konkrečių statybos dalyvių atsakomybės prievolei kilti būtinos sąlygos.

Byloje taip pat buvo keliamas klausimas dėl ieškovės paskirto statinio statybos vadovo veiksmų (neveikimo) įtakos nustatytai žalai ir atitinkamai – proporcingam atsakovės atsakomybės mažinimui. Kasacinis teismas konstatavo, kad, nustačius neteisėtus statinio statybos vadovo, kuris šias pareigas ėjo ieškovės paskirtas, veiksmus, buvo pagrindas mažinti skolininkės (atsakovės) atsakomybę dėl kreditorės (ieškovės) kaltės (CK 6.259 straipsnio 1 dalis), pažeidus CK 6.691 straipsnyje įtvirtintą rangos sutarties šalių bendradarbiavimo pareigą.

Sprenddamas dėl ieškovei priteistino žalos atlyginimo mažinimo, kasacinis teismas atsižvelgė ir į tai, kad atsakovė, kaip rangovė, ieškovės nurodymu atliko darbus, žinodama, kad juos atliekant yra pažeidžiama darbų technologija, tačiau nepasinaudojo teise atsisakyti sutarties.

Lietuvos Respublikos teritorijų planavimo ir statybos valstybinės priežiūros įstatymo 14 straipsnio nuostatos turi būti aiškinamos taip, jog privalomąjį nurodymą dėl savavališkos statybos padarinių šalinimo apskundus teismui jo galiojimas ir taikymas savaimė nėra sustabdomas; bylą nagrinėjantis teismas turi teisę sustabdyti apskūsto privalomojo nurodymo galiojimą, taikydamas CPK laikinųjų apsaugos priemonių institutą. Jeigu teismas sustabdo privalomojo nurodymo galiojimą, sustabdomas ir jame nurodyto įvykdymo termino skaičiavimas; įsiteisėjus teismo sprendimui nepanaikinti privalomojo nurodymo, jo įvykdymo termino skaičiavimas tęsiamas toliau. Jeigu privalomojo nurodymo galiojimas nesustabdomas taikant laikinąsias apsaugos priemones, jo savanoriško vykdymo terminas laikomas pasibaigusiu po teismo sprendimo nepanaikinti privalomojo nurodymo įsiteisėjimo arba kai sueina teismo nustatyti papildomi

privalomojo nurodymo įvykdymo terminai ar įsiteisėja teismo sprendimas nepratęsti privalomojo nurodymo termino.

Civilinė byla Nr. [e3K-7-114-469/2022](#) (aktyvi nuoroda)

Šioje byloje buvo sprendžiama dėl kasacinio teismo ir Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo formuojamos praktikos suvienodinimo dėl termino, per kurį turi būti įvykdytas Valstybinės teritorijų planavimo ir statybos inspekcijos privalomasis nurodymas pašalinti savavališkos statybos padarinius, kurio teisėtumas buvo skundžiamas, skaičiavimo.

Kasacinis teismas konstatavo, kad Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2021 m. sausio 6 d. nutartyje civilinėje byloje Nr. 3K-3-168-695/2021 pateiktas Teritorijų planavimo ir statybos valstybinės priežiūros įstatymo 14 straipsnio nuostatų dėl privalomojo nurodymo taikymo jį apskundus teismui aiškinimas neatitinka susiformavusios administracinių teismų praktikos tuo pačiu klausimu, šis išsiskyrimas teismų praktikoje nėra objektyviai pagrįstas, neatitinka konstitucinės maksimos, kad tokios pačios bylos turi būti sprendžiamos analogiškai, todėl keistinas pradėtas formuoti bendrosios kompetencijos teismų precedentas.

Dėl to kasacinis teismas išaiškino, kad Teritorijų planavimo ir statybos valstybinės priežiūros įstatymo 14 straipsnio nuostatos turi būti aiškinamos taip, jog privalomąjį nurodymą dėl savavališkos statybos padarinių šalinimo apskundus teismui jo galiojimas ir taikymas savaime nėra sustabdomas; bylą nagrinėjantis teismas turi teisę sustabdyti apskūsto privalomojo nurodymo galiojimą, taikdamas Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso (toliau – CPK) laikinųjų apsaugos priemonių institutą. Jeigu teismas sustabdo privalomojo nurodymo galiojimą, sustabdomas ir jame nurodyto įvykdymo termino skaičiavimas; įsiteisėjus teismo sprendimui nepanaikinti privalomojo nurodymo, jo įvykdymo termino skaičiavimas tęsiamas toliau. Jeigu privalomojo nurodymo galiojimas nesustabdomas taikant laikinasias apsaugos priemones, jo savanoriško vykdymo terminas laikomas pasibaigusiu po teismo sprendimo nepanaikinti privalomojo nurodymo įsiteisėjimo arba kai sueina teismo nustatyti papildomi privalomojo nurodymo įvykdymo terminai ar įsiteisėja teismo sprendimas nepratęsti privalomojo nurodymo termino.

Įsiteisėjusio teismo nuosprendžio, priimto baudžiamojoje byloje, bei įsiteisėjusio teismo nutarimo, priimto administracinio nusižengimo byloje, atžvilgiu taikoma CPK 182 straipsnio 3 punkte įtvirtinta prejudicinių faktų taisyklė, ir atitinkamai prejudicinių faktų taisyklė, įtvirtinta CPK 182 straipsnio 2 punkte, netaikoma.

Civilinė byla Nr. [e3K-3-7-1075/2022](#) (aktyvi nuoroda)

Dar vienoje byloje, ginčydama Valstybinės teritorijų planavimo ir statybos inspekcijos privalomąjį nurodymą pašalinti savavališkos statybos padarinius, ieškovė rėmėsi tuo, kad administracinio nusižengimo byloje teismai jau buvo konstatavę, jog statytojo veiksmai nelaikytini naujo statinio (gatvės) statyba.

Kasacinis teismas išaiškino, kad įsiteisėjusio teismo nuosprendžio, priimto baudžiamojoje byloje, bei įsiteisėjusio teismo nutarimo, priimto administracinio nusižengimo byloje, atžvilgiu taikoma CPK 182 straipsnio 3 punkte įtvirtinta prejudicinių faktų taisyklė, ir atitinkamai prejudicinių faktų taisyklė, įtvirtinta CPK 182 straipsnio 2 punkte, netaikoma. Dėl to nagrinėjamoje byloje iškilęs teismo nutarimu, priimtu administracinio nusižengimo byloje, nustatytų aplinkybių prejudicialumo nagrinėjamoje civilinėje byloje klausimas turi būti sprendžiamas remiantis CPK 182 straipsnio 3 punktu. Kasacinis teismas CPK 182 straipsnio 3 punkte įtvirtintą prejudicialumo taisyklę daugiausiai yra išplėtojęs dėl padarinių, nustatytų įsiteisėjusio teismo nuosprendžiu, prejudicialumo civilinėje byloje. Tačiau ši kasacinio teismo praktika aktuali ir ja turi būti vadovaujamosi taip pat ir aiškinant prejudicialumo taisyklę padarinių, nustatytų įsiteisėjusio teismo nutarimu, priimtu administracinio nusižengimo byloje, atžvilgiu.

Nagrinėjamoje byloje kasacinis teismas konstatavo, jog įsiteisėjusia teismo nutartimi, priimta administracinio nusižengimo byloje, nustatyta aplinkybė, kad ieškovė, atlikdama ginčo gatvės statybos darbus, nevykdė naujo statinio statybos, yra aplinkybė, kuria remdamasis teismas sprendė dėl administracinio nusižengimo (ne)buvimo, tačiau ši aplinkybė nėra administracinio nusižengimo padarinys. Todėl nebuvo pagrindo tokią aplinkybę pripažinti prejudiciniu faktu nagrinėjamoje civilinėje byloje. Nurodytas įsiteisėjęs teismo nutarimas administracinio nusižengimo byloje ir juo nustatytos aplinkybės nagrinėjamoje civilinėje byloje vertinti kaip rašytiniai įrodymai pagal bendrąsias įrodymų vertinimo taisykles.

Nustatęs aplinkybę, jog dar iki statybos darbų, kurie valstybinę priežiūrą atliekančios institucijos konstatuoti kaip savavališka statyba, gatvei faktiškai egzistavus kaip pastatytam (sukurtam) turiniam vienetui, ir nesant įrodymų, kad šis turto vienetas yra neteisėtas, kasacinis teismas konstatavo, kad nėra pagrindo ieškovės atliktus statybos darbus vertinti kaip naujo statinio statybą, taigi ir kaip savavališką statybą.

Kasacinis teismas taip pat pažymėjo, kad nors savavališkos statybos aktas nėra individualus teisės aktas, kuris galėtų būti ginčijamas administracine tvarka, vis dėlto reikalavimas panaikinti savavališkos statybos aktą gali būti savarankišku civilinės bylos dalyku. Kita vertus, civilinėje byloje pareiškus reikalavimą dėl privalomojo nurodymo panaikinimo, savavališkos statybos faktas kaip pagrindas pripažinti privalomąjį nurodymą neteisėtu gali būti ginčijamas byloje nepriklausomai nuo to, kad toje pačioje ar kitoje byloje nėra pareikštas reikalavimas panaikinti savavališkos statybos aktą ir jis nėra pripažintas neteisėtu ar negaliojančiu. Atsižvelgdamas į tai, kasacinis teismas padarė išvadą, kad aplinkybė, jog savavališkos statybos aktas nėra pripažintas neteisėtu ar negaliojančiu, nepagrindžia privalomojo nurodymo teisėtumo. Byloje nustačius faktą, kad nėra statinio statybos savavališkumo, dėl tokio statinio surašytas savavališkos statybos aktas praranda savo teisinę reikšmę, nes juo negali kilti savavališkos statybos šalinimo padarinių, kurie yra įforminti nepagrįstai priimtu privalomuoju nurodymu. Taigi byloje paneigus savavališkos statybos aktu nustatytą savavališkos statybos faktą, kartu paneigiamas ir to akto pagrindu priimto privalomojo nurodymo pagrįstumas ir teisėtumas.

Nekilnojamojo turto vystytojas atsako statinio (jo dalies) įgijėjui už garantinio laikotarpio rangovo prievolių neįvykdymą ar netinkamą įvykdymą. Užtikrinamas šį reikalavimą, nekilnojamojo turto vystytojas turi pateikti statinio (jo dalies) (išskyrus nesudėtingąjį statinį (jo dalį) įgijėjui dokumentą, kuriuo užtikrinamas garantinio laikotarpio prievolių įvykdymas pagal pasirašytą rangos sutartį.

Civilinė byla Nr. [e3K-3-141-943/2022](#) (aktyvi nuoroda)

Ieškovai prašė teismo įpareigoti atsakovę nekilnojamojo turto vystytoją pateikti jiems garantinio laikotarpio prievolių įvykdymo užtikrinimą, nes atsakovės pastatyta daugiabutyje, kuriame ieškovai įsigijo butus ir kitas patalpas, buvo nustatyti pastato defektai.

Kasacinis teismas nurodė, kad nors nekilnojamojo turto vystytojas nėra priskirtas prie statybos dalyvių, vis dėlto jis, kaip ir rangovas, atsako statinio įgijėjui už garantinio laikotarpio rangovo prievolių neįvykdymą ar netinkamą įvykdymą (Statybos įstatymo 41 straipsnio 3 dalis). Taigi, nekilnojamojo turto vystytojo statuso specifiškumas ir įvairiapusiškumas lemia tai, kad nekilnojamojo turto vystytojui, kaip ir rangovui, nustatyta pareiga garantuoti statinio kokybę statinio garantiniu terminu.

Nors atsakovė teigė, kad ji nepriskirtina prie nekilnojamojo turto vystytojų kategorijos, nes ji nėra rangovė, tačiau kasacinio teismo praktikoje jau buvo išaiškinta, kad vertinant, ar subjekto veikla priskirtina nekilnojamojo turto vystytojo veiklai, nėra reikšminga, ar toks subjektas pats fiziškai vykdo statybos darbus, pakanka, kad jis organizuoja statybos procesą ir juo rūpinasi. Todėl ir šiuo atveju nereikšminga, kad statybos darbams atlikti atsakovė samdė rangovę ir kad neturėjo tokius darbus galinčių atlikti darbuotojų. Kasacinis teismas taip pat pažymėjo, jog tam, kad statytojas būtų priskiriamas nekilnojamojo turto vystytojo kategorijai, nėra būtinas šios veiklos tęstinumo požymis. Lemiamą reikšmę vertinant tokios veiklos priskyrimą nekilnojamojo turto vystymui turi šios veiklos paskirtis – investavimas į nekilnojamojo turto projektą, nekilnojamojo turto sukūrimas statybos būdu ir taip sukurto turto pardavimas. Be to, Statybos įstatymo nuostatos subjekto veiklos priskyrimo nekilnojamojo turto vystytojo veiklai nesieja su tokios veiklos išviešimu. Dėl to kasacinis teismas nusprendė, kad atsakovė atitinka nekilnojamojo turto vystytojo sąvoką, vystytojui būdingus požymius.

Galiojantis teisinis reglamentavimas įtvirtina rangovo pareigą pateikti statytojui (užsakovui) dokumentą, kuriuo užtikrinamas garantinio laikotarpio prievolių pagal rangos sutartį įvykdymas (Statybos įstatymo 41 straipsnio 2, 3 dalys). Tokią pačią pareigą pateikti nurodytą dokumentą turi nekilnojamojo turto vystytojas statinio (jo dalies) (išskyrus nesudėtingąjį statinį (jo dalį) įgijėjams. Šios pareigos yra įtvirtintos įstatyme, jų vykdyti negalima atsisakyti, o jų vykdymo apimtis šalių susitarimu gali būti keičiama ribotai. Kasacinis teismas pažymėjo, kad rangovo ir vystytojo prievolės užtikrinantys dokumentai negali būti prilyginami dvigubam draudimui, nes skiriasi draudžiamasis įvykis ir draudimo rizikos.

Taigi kasacinis teismas konstatavo, kad ieškovai turi teisę gauti prievolių užtikrinimo dokumentą proporcingai jiems priklausančioms bendrosios dalinės nuosavybės dalims, kuri yra lygi jiems

nuosavybės teise priklausančių patalpų naudingojo ploto ir gyvenamojo namo naudingojo ploto santykiui.

ATSAKOMYBĖS TAIKYMAS NUTRŪKUS IKISUTARTINIAMS SANTYKIAMS

Civilinių bylų skyriaus teisėjas Artūras Driukas

Sutarties laisvės principas lemia, kad šalys turi teisę laisvai pradėti derybas bei derėtis ir neatsako už tai, jog nepasiekiamas šalių susitarimas. Tai reiškia, kad šalys negali būti verčiamos sudaryti sutartį, tačiau ši teisė koegzistuoja kartu su svarbia šalių pareiga – elgtis sąžiningai ikisutartiniuose santykiuose. Ši pareiga įtvirtinta CK 6.163 straipsnio 1 dalyje.

Civilinis kodeksas konkrečiai neapibrėžia sąžiningumo sąvokos, tik nurodo, jog laikoma, kad derybos pradedamos ar deramasi nesąžiningai, kai derybų šalis neturi tikslo sudaryti sutartį, taip pat atlieka kitus sąžiningumo kriterijų neatitinkančius veiksmus (CK 6.163 straipsnio 3 dalis). Taigi nesąžiningumo turinys gali priklausyti nuo konkrečių sutarties šalių, sutarties sudarymo aplinkybių, ikisutartinių santykių pobūdžio ar jų pažangos etapo.

CK 6.163 straipsnio 3 dalyje įtvirtinta ir nuostata, pagal kurią šalis, kuri pradeda derybas dėl sutarties sudarymo ar derasi nesąžiningai, privalo atlyginti kitai šaliai padarytus nuostolius. Būtent šalies nesąžiningas elgesys yra vertinamas kaip neteisėti veiksmai sprendžiant dėl ikisutartinės civilinės atsakomybės, kai šalis atsisako sudaryti sutartį. Kasacinio teismo praktikoje yra pažymėta, kad šaliai draudžiama vesti derybas, jeigu ji apskritai neketina sudaryti sutarties; be to, nors ir nėra šalių pareigos sudaryti sutartį, tačiau sąžiningumas reikalauja, kad toli pažengusios derybos nebūtų nutrauktos be pakankamos priežasties. Dėl to jau ikisutartinių santykių etape šalys turi vykdyti tam tikrus įsipareigojimus, kurių nevykdant gali atsirasti civilinė atsakomybė. Tai užtikrina civilinių teisinių santykių dalyvių teisių ir teisėtų interesų apsaugą.

Ikisutartinių santykių stadijoje sudaryta preliminarioji sutartis sukuria tvirtesnę teisinę santykį negu tik derybos. Pagal CK 6.165 straipsnio 4 dalį, jeigu preliminarįją sutartį sudariusi šalis nepagrįstai vengia ar atsisako sudaryti pagrindinę sutartį, ji privalo atlyginti kitai šaliai padarytus nuostolius. Kasacinio teismo praktikoje, sprendžiant dėl preliminariosios sutarties nevykdymo pasekmių, pripažįstama nukentėjusios šalies teisė ginti tikrumo interesą ir reikalauti iš nesąžiningos šalies dalyvavimo ikisutartiniuose santykiuose ir pasirengimui sudaryti pagrindinę sutartį realiai patirtų išlaidų, kitaip tariant, derybų išlaidų atlyginimo. Taip pat kasacinis teismas yra pažymėjęs, jog tam tikrais ikisutartinių prievolių pažeidimo atvejais gali būti pagrindas spręsti ne tik dėl tiesioginių išlaidų nukentėjusiai sąžiningai ikisutartinių santykių šaliai atlyginimo, bet ir dėl prarastos galimybės pinigines vertės, kurios realumą ši šalis sugebėtų pagrįsti, kompensavimo.

2022 m. Lietuvos Aukščiausiasis Teismas toliau plėtojo civilinės atsakomybės taikymą, nepagrįstai atsisakius sudaryti pagrindinę sutartį, ir priėmė reikšmingų nutarčių dėl patirtų nuostolių apskaičiavimo būdų bei atlyginimo apimties. Toliau apžvelgiamos šios nutartys.

Jeigu ikisutartiniai santykiai buvo pasiekę aukščiausią derybų pažangos laipsnį ir dėl to tarp šalių yra atsiradęs pagrįstas šalių tarpusavio pasitikėjimas, kuris iš esmės yra artimas tam lūkesčio interesui, kurį šalys įgyja sudariusios pagrindinę sutartį, o nesąžininga šalis sužlugdė šį pagrįstą tarpusavio pasitikėjimą, taikant nesąžiningos šalies ikisutartinę civilinę atsakomybę galimas ir pagrindinės sutarties tinkamo įvykdymo lūkesčio intereso gynimas.

CK 6.249 straipsnio 2 dalyje įtvirtinta restitucinių nuostolių, kai taikant civilinę atsakomybę priteisiami atlyginti nuostoliai, kurie apskaičiuojami pagal šalies gautą naudą, taisyklė tam tikrais atvejais gali būti taikoma kaip lūkesčio intereso pažeidimu sukeltų nuostolių apskaičiavimo metodas. Tokiu atveju priteisinti nuostoliai neturi peržengti kompensacinės sutartinės atsakomybės ginamos ribos.

Civilinė byla Nr. [e3K-3-188-1075/2022](#) (aktyvi nuoroda)

Nagrinėjamoje byloje kasacinis teismas sprendė dėl nuostolių atlyginimo apimties atsakovei nepagrįstai atsisakius sudaryti preliminarinį patalpų pirkimo–pardavimo sutartį ir ieškovui ketintas parduoti patalpas pardavus trečiajam asmeniui keliskart brangiau. Ieškovas prašė ginti nesudarytos pagrindinės sutarties tinkamo įvykdymo lūkesčio interesą jam priteisiant kainų skirtumą tarp jo nesudarytos pagrindinės sutarties kainos (7000 Eur) ir atsakovės sudarytos sutarties su trečiuoju asmeniu kainos (30 000 Eur).

Kasacinis teismas nurodė, kad teisinės apsaugos apimtį ikisutartinuose santykiuose lemia pati šių civilinių teisinių santykių prigimtis ir tai, kad tam tikrame derybų etape yra sukuriamas šalių tarpusavio pagrįstas pasitikėjimas, todėl, nesąžiningai šaliai atsisakius sudaryti pagrindinę sutartį, nukentėjusiai sutarties šaliai turi būti atlyginami nuostoliai už šalių tarpusavio pagrįsto pasitikėjimo, kuris gali prilygti tinkamą sutarties įvykdymą saugančiam lūkesčio interesui, sužlugdymą. Todėl jeigu ikisutartiniai santykiai buvo pasiekę aukščiausią derybų pažangos laipsnį ir tarp šalių atsirado pagrįstas tarpusavio pasitikėjimas, kuris iš esmės yra artimas tam lūkesčio interesui, kurį šalys įgyja sudariusios pagrindinę sutartį, o nesąžininga šalis sužlugdė šį pagrįstą tarpusavio pasitikėjimą, taikant nesąžiningos šalies ikisutartinę civilinę atsakomybę galimas ir pagrindinės sutarties tinkamo įvykdymo lūkesčio intereso gynimas. Šioje byloje įvertinęs tai, jog šalių derybos dėl pagrindinės sutarties buvo baigtos ir pasiekusios aukščiausią derybų pažangos laipsnį bei pagrįstą šalių tarpusavio pasitikėjimą, o atsakovas elgėsi nesąžiningai, kasacinis teismas pripažino ieškovo teisę į pagrindinės sutarties įvykdymo saugomo lūkesčio intereso gynimą.

CK 6.249 straipsnio 2 dalyje nustatyta, kad jeigu atsakingas asmuo iš savo neteisėtų veiksmų gavo naudos, tai gauta nauda kreditoriaus reikalavimu gali būti pripažinta nuostoliais. Ši nuostata turinio

prasmė įtvirtina lyginamojoje sutarčių teisėje žinomus vadinamuosius restitucinius nuostolius. Tai yra taikant civilinę atsakomybę priteisiami atlyginti nuostoliai, kurie apskaičiuojami pagal šalies gautą naudą. Restituciniais jie vadinami todėl, kad juos priteisiant neteisėtai nesąžiningos šalies gauta nauda perduodama nukentėjusiai šaliai. Ši restitucinių nuostolių taisyklė pripažįstama kaip galimas nuostolių apskaičiavimo metodas ir ikisutartinės atsakomybės taikymo atveju. Kasacinis teismas pažymėjo, kad CK 6.249 straipsnio 2 dalyje įtvirtinta restitucinių nuostolių taisyklė tam tikrais atvejais gali būti taikoma kaip lūkesčio intereso pažeidimu sukeltų nuostolių apskaičiavimo metodas. Tik tokiu atveju priteistini nuostoliai neturi peržengti kompensacinės sutartinės atsakomybės ginamos ribos.

Ieškovas savo nesudarytos pagrindinės sutarties lūkestį vertino kaip kainų skirtumą tarp atsakovės gautos naudos sudarant sutartį su trečiuoju asmeniu ir nesudarytos tarp ieškovo ir atsakovės sutarties kainos. Kasacinis teismas nusprendė, kad nagrinėjamoje situacijoje restituciniai nuostoliai kaip nukentėjusios šalies nuostolių apskaičiavimo būdas yra galimi, jeigu jie neperžengia saugomo lūkesčio intereso ribos. Kadangi ieškovas už patalpas būtų sumokėjęs preliminariojoje sutartyje nustatytą kainą, tai jo reikalaujami atlyginti nuostoliai laikytini pagrįstai tikėtinai. Atsakovei nesudarius sutarties su ieškovu, pastarasis neteko galimybės įgyti turtą bent jau tokios vertės, už kurią jis buvo parduotas trečiajam asmeniui. Saugomo lūkesčio intereso riba būtų peržengta, jei byloje būtų nustatyta, kad patalpų rinkos vertė preliminariosios sutarties pažeidimo metu būtų mažesnė nei patalpų pardavimo trečiajam asmeniui kaina. Taigi nagrinėjamu atveju buvo pripažinta, kad ieškovo nuostolių apskaičiavimas naudojant restitucinių nuostolių metodą, įtvirtintą CK 6.249 straipsnio 2 dalyje, laikytinas pagrįstu, t. y. pagrindžiančiu ieškovo praradimus.

Abstraktus nuostolių apskaičiavimo metodas taikytinas tais atvejais, kai nukentėjusi sutarties šalis nebesudaro naujos pirkimo–pardavimo sutarties, todėl nuostoliai apskaičiuojami nustatant skirtumą tarp nutrauktoje sutartyje šalių suldytos kainos ir sutarties nutraukimo momentu buvusios objekto rinkos vertės. Tam tikrais atvejais, esant šalių sudarytai preliminarajai sutarčiai, kuri teikia pagrindą pripažinti šalių derybas pasiekusiomis aukščiausią pažangos laipsnį, abstraktaus (objektyvaus) nuostolių apskaičiavimo metodo (kaip skirtumo tarp preliminariojoje sutartyje nurodytos kainos ir turėjusios būti sudarytos pagrindinės sutarties objekto rinkos vertės, buvusios preliminariosios sutarties pasibaigimo momentu) taikymas galimas ir ikisutartinės civilinės atsakomybės atveju.

Civilinė byla Nr. [e3K-3-241-381/2022](#) (aktyvi nuoroda)

Šioje byloje kasacinis teismas sprendė, ar, dėl ieškovės (pirkėjos) kaltės nesudarius pagrindinės turto pirkimo–pardavimo sutarties, atsakovės (pardavėjos) reikalaujamas atlyginti kainų skirtumas tarp preliminariojoje sutartyje nurodytos kainos ir sumažėjusios turto rinkos vertės, nustatytos vertinimo metu besibaigiant ikisutartiniais santykiams, gali būti kvalifikuojamas kaip atsakovės prarasta galimybė ir dėl to patirti nuostoliai ar taikomas kaip kitas būdas atsakovės patirtų nuostolių dydžiui apskaičiuoti.

Kasacinis teismas pažymėjo, kad preliminariosios sutarties nevykdymo atveju nukentėjusiai sąžiningai šios sutarties šaliai gali būti kompensuojamos tiesioginės derybų išlaidos ir, atsižvelgiant į visas faktines aplinkybes, prarastos galimybės piniginė vertė. Pastaroji kaip nuostolių rūšis, taikoma ikisutartiniuose santykiuose, priskirtina už pasitikėjimo intereso sužlugdymą atlyginamų nuostolių kategorijai ir apibrėžiama kaip kompensacija už prarastą galimybę sudaryti alternatyvų sandorį su trečiaja šalimi. Vienas iš būdų, kuriuo gali remtis nukentėjusi šalis, siekdama įrodyti prarastos galimybės piniginės vertės nuostolius, yra kainų skirtumo metodas. Prarastos galimybės piniginė vertė dėl preliminariosios sutarties nevykdymo gali būti atlyginama remiantis kainų skirtumo principu tik tais atvejais, kai nustatomos visos šios aplinkybės: 1) kaltoji šalis nepagrįstai atsisakė (vengė) sudaryti pagrindinę sutartį; 2) yra priežastinis ryšys tarp neteisėtų kaltosios šalies veiksmų (nepagrįsto atsisakymo ar vengimo sudaryti sutartį) ir nukentėjusios šalies nuostolių; 3) dėl pasitikėjimo nesąžininga šalimi nukentėjusi šalis atsisakė realios galimybės sudaryti sutartį su trečiuoju asmeniu; 4) dėl nesąžiningos šalies kaltės nutrūkus deryboms per protingą terminą buvo sudaryta pakeičiančioji pagrindinė sutartis. Būtina kainų skirtumo principo taikymo sąlyga yra ir tai, kad iki sudarydama preliminarįją sutartį su kaltąja šalimi sąžininga šalis turėjo realią, o ne hipotetinę galimybę sudaryti sandorį su konkrečiu trečiuoju asmeniu palankesnėmis sąlygomis.

Kasacinis teismas atkreipė dėmesį, jog atsakovė turto kainų skirtumą, kaip patirtų nuostolių apskaičiavimo būdą, grindė CK 6.258 straipsnio 5 dalies nuostatomis, tačiau šioje normoje kalbama apie nukentėjusios šalies nutrauktą sutartį pakeitusią sutartį. Tuo tarpu atsakovė, nors ir yra sudariusi tokią sutartį su kitu pirkėju, tačiau nagrinėjamoje byloje šia aplinkybe nesirėmė, o savo prarastos galimybės piniginės vertės atlyginimui pagal kainų skirtumo metodą apskaičiuoti pasirinko turto kainą, šalių sutartą preliminariojoje sutartyje, ir per laikotarpį (nuo 2007 m. rugsėjo 7 d. iki 2015 m. birželio 30 d.), kurį šalis saistė derybos dėl ginčo buto pirkimo–pardavimo ateityje, pakitusią (šiuo atveju – sumažėjusią) šio turto rinkos vertę, nustatytą 2014 m. balandžio 15 d. turto vertinimo metu.

Kaip minėta, prarastos galimybės piniginė vertė gali būti apskaičiuojama remiantis kainų skirtumo principu tik tada, kai įrodoma: 1) kad derybų metu sąžininga šalis turėjo realią, o ne hipotetinę galimybę sudaryti sandorį su konkrečiu trečiuoju asmeniu palankesnėmis sąlygomis ir 2) kad po nesąžiningo derybų nutraukimo nukentėjusi šalis per protingą terminą sudarė pradinę (nesudarytą pagrindinę) sutartį pakeitusią sutartį blogesnėmis (nei siūlė trečiasis asmuo) sąlygomis. Tačiau atsakovė neįrodinėjo, kad ji turėjo realų alternatyvų pasiūlymą iš trečiojo asmens, kuris būtų norėjęs įsigyti ginčo butą už konkrečią kainą, kurią būtų galima palyginti su kaina, už kurią vėliau atsakovė sudarė pakeičiančiąją pagrindinę sutartį, ar kad dėl derybų su ieškove ji turėjo sudaryti pakeičiančiąją pagrindinę sutartį su kitu pirkėju blogesnėmis sąlygomis. Dėl to kasacinis teismas konstatavo, jog šis metodas nagrinėjamoje byloje atsakovės prašomam nuostolių atlyginimui apskaičiuoti objektyviai negali būti taikomas. Be to, atsakovės prašomas taikyti kainų skirtumas neatitinka kainų skirtumo metodo taikymo taisyklių, kuriomis remiamasi apskaičiuojant prarastos galimybės piniginės vertės atlyginimą ikisutartinių pareigų pažeidimo atvejais.

Taigi, nors kasacinis teismas padarė išvadą, jog atsakovės negauta nauda (jos grindžiami nuostoliai dėl negautų pajamų kaip skirtumas tarp preliminariosios sutarties kainos ir, pasibaigus šiai

sutarčiai, buvusios (sumažėjusios) ginčo turto rinkos vertės) negali būti laikoma jos prarasta galimybė, tačiau pripažino, kad toks atsakovės, kaip sąžiningos preliminariosios sutarties šalies, pasirinktas patirtų nuostolių apskaičiavimo ir įrodinėjimo būdas gali būti taikomas šiuo atveju dėl dviejų priežasčių.

Pirma, atsakovė iš tiesų faktiškai siekia, kad jai priteistinas nuostolių atlyginimas būtų apskaičiuotas remiantis ne konkrečiu metodu, kaip prarastos galimybės pinigine verte, o kaip negauta nauda (negautos pajamos) remiantis sutartinės atsakomybės atveju taikomu objektyviu (abstrakčiu) nuostolių apskaičiavimo metodu. Šis metodas taikytinas tais atvejais, kai nukentėjusi sutarties šalis nebesudaro naujos pirkimo–pardavimo sutarties, todėl nuostoliai apskaičiuojami nustatant skirtumą tarp nutrauktoje sutartyje šalių sulygtos kainos ir sutarties nutraukimo momentu buvusios objekto rinkos vertės. Toks nuostolių apskaičiavimo metodas, kaip ginantis lūkesčio (sutarties tinkamo įvykdymo) interesą, yra taikomas sutartinės civilinės atsakomybės atveju ir nėra taikomas ikisutartinių pareigų nevykdymo (pažeidus pasitikėjimo interesą) situacijoje. Tačiau kasacinis teismas padarė išvadą, kad tam tikrais atvejais, esant šalių sudarytai tokiai savo turiniu preliminarajai sutarčiai, kuri teikia pagrindą pripažinti šalių derybas pasiekusiomis aukščiausių pažangos laipsnį, abstraktaus (objektyvaus) nuostolių apskaičiavimo metodo (kaip skirtumo tarp preliminariojoje sutartyje nurodytos kainos ir turėjusios būti sudarytos pagrindinės sutarties objekto rinkos vertės, buvusios preliminariosios sutarties pasibaigimo momentu) taikymas galimas ir ikisutartinės civilinės atsakomybės atveju.

Antra, ginčo šalys, preliminariojoje sutartyje konkrečiai susitarusios ir dėl negautų pajamų atlyginimo esant ikisutartiniams santykiams, savo susitarimu ikisutartinės atsakomybės ribas praplėtė iki lūkesčio (tinkamo sutarties įvykdymo) intereso gynimo. Dėl to atsakovė, kaip nukentėjusi šalis, pagal ginčo preliminariosios sutarties nuostatas turi teisę reikalauti nuostolių (įskaitant negautas pajamas), viršijusių sulygtą netesybų sumą ir skaičiuojamų taikant objektyvų (abstraktų) nuostolių apskaičiavimo metodą, t. y. kaip skirtumo tarp preliminariojoje sutartyje nurodytos kainos ir turėjusios būti sudarytos pagrindinės sutarties objekto rinkos vertės, buvusios preliminariosios sutarties pasibaigimo momentu, atlyginimo priteisimo iš ieškovės. Nagrinėjamu atveju antroji kaina, su kuria, atsižvelgiant į atsakovės pasirinktą jos nuostolių apskaičiavimo metodą, lygintina preliminariojoje sutartyje nurodyta kaina, turėtų būti preliminariosios sutarties pasibaigimo momentu, t. y. 2015 m. birželio 30 d., buvusi ginčo buto rinkos vertė (o ne buto rinkos vertė, nustatyta 2014 m. balandžio 15 d. vertinimo metu).

CIVILINĖ ATSAKOMYBĖ

Civilinių bylų skyriaus teisėja Jūratė Varanauskaitė

Kiekvienas turi laikytis bendrosios rūpestingumo pareigos ir elgtis taip, kad nepadarytų žalos kitam asmeniui. Tačiau gyvenime aplinkybės susiklosto įvairiai ir dėl to tenka spręsti civilinės atsakomybės, o kartu ir žalos atlyginimo klausimus. Taigi pagrindinis civilinės atsakomybės tikslas yra nuostolių atlyginimas. CK 6.245 straipsnio 1 dalyje ji apibrėžiama kaip turtinė prievolė, kurios viena šalis

turi teisę reikalauti atlyginti nuostolius (žalą) ar sumokėti netesybas (baudą, delspinigius), o kita šalis privalo atlyginti padarytus nuostolius (žalą) ar sumokėti netesybas (baudą, delspinigius).

Civilinė atsakomybė yra dviejų rūšių: sutartinė ir deliktinė (CK 6.245 straipsnio 2 dalis). Nors teismuose yra sprendžiama daugybė bylų tiek dėl sutartinės, tiek dėl deliktinės civilinės atsakomybės taikymo, šiame skyrelyje aptariamos kelios 2022 m. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo išnagrinėtos bylos, kuriose buvo pateikti išaiškinimai būtent dėl deliktinės civilinės atsakomybės taikymo.

Pagal CK 6.245 straipsnio 4 dalį deliktinė civilinė atsakomybė yra turtinė prievolė, atsirandanti dėl žalos, kuri nesusijusi su sutartiniais santykiais, išskyrus atvejus, kai įstatymai nustato, kad deliktinė atsakomybė atsiranda ir dėl žalos, susijusios su sutartiniais santykiais. Deliktinė civilinė atsakomybė kyla tik tuomet, kai nustatomos visos civilinės atsakomybės sąlygos: neteisėti veiksmai, žala, priežastinis ryšys ir kaltė, išskyrus atvejus, kai įstatyme nustatyta atsakomybė be kaltės (CK 6.246–6.250 straipsniai). Toks atvejis, pavyzdžiui, yra reglamentuotas CK 6.270 straipsnio 1 dalyje, kuriame nustatytas griežtosios atsakomybės taikymas už didesnio pavojaus šaltinio (be kita ko, transporto priemonės) padarytą žalą. Tokiais atvejais atsakomybė atsiranda už žalos padarymo faktą, nesiejant jo su teisinių pareigų pažeidimu ir didesnio pavojaus šaltinio valdytojo kalte. Vienoje iš toliau nurodytų bylų kasacinis teismas sprendė dėl vandens motociklų (didesnio pavojaus šaltinių) valdytojų atsakomybės, tačiau, nustatęs, kad žala buvo padaryta tik šioms įvykyje dalyvavusioms priemonėms, pažymėjo, kad CK 6.270 straipsnio 1 dalyje įtvirtinta taisyklė netaikoma, todėl turi būti nustatyta ir kaltė kaip civilinės atsakomybės sąlyga.

Paprastai asmuo pats atsako už savo veiksmus, tačiau CK nurodyti atvejai, kai žalą privalo atlyginti asmuo, kuris yra atsakingas už žalą padariusio asmens veiksmus (netiesioginė civilinė atsakomybė). Vienas iš tokių atvejų yra atsakomybė už nepilnamečių iki keturiolikos metų padarytą žalą (CK 6.275 straipsnis). Kasacinis teismas pateikė reikšmingų išaiškinimų tiek dėl tėvų (globėjų), tiek ir dėl mokymo, auklėjimo, sveikatos priežiūros ar globos (rūpybos) institucijų, kurios tuo metu rūpinasi vaiku, atsakomybės apimties.

Kasacinis teismas taip pat sprendė ir dėl žalos, kuriai įtaką padarė oro sąlygos, kai kilo klausimas, ar asmuo gali būti atleidžiamas nuo civilinės atsakomybės remiantis nenugalimos jėgos aplinkybėmis, kai kaimyninio pastato stogo nuolaužos sugadina kitą pastatą.

Toliau pateikiamos minėtos Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartys.

Tokios aplinkybės, kaip didesnio pavojaus šaltinio valdymas nesulaukus įstatymo reikalaujamo amžiaus, neturint reikiamos laivavedžio kvalifikacijos, savaimė nesuponuoja deliktinės atsakomybės taikymo vienam iš faktinių transporto priemonės valdytojų. Tai teisinė prielaida spręsti dėl atsakingų asmenų atsakomybės už viešosios teisės normų pažeidimą. Deliktinei civilinei atsakomybei taikyti transporto priemonių sąveikos atveju turi būti nustatytas kaltas asmuo, atlikęs konkrečius neteisėtus veiksmus, dėl kurių techniniu požiūriu įvyko susidūrimas ir atsirado žala kaip šių veiksmų pasekmė.

Civilinė byla Nr. [e3K-3-179-469/2022](#) (aktyvi nuoroda)

Šioje byloje buvo sprendžiamas ieškovės reikalavimas priteisti solidariai iš atsakovų žalą atlyginimą už ieškovei priklausančio vandens motociklo sugadinimą. Byloje buvo nustatyta, kad vandens telkinyje susidūrė du vandens motociklai – priklausantis ieškovei, vairuojamas leidimą vairuoti turinčio ieškovės darbuotojo, ir priklausantis vienai iš atsakovų, vairuojamas atsakovės, kuri neturėjo teisės vairuoti vandens transporto priemonę.

Kasacinis teismas nurodė, kad CK 6.270 straipsnio 1 dalyje įtvirtintas griežtosios deliktinės civilinės atsakomybės taikymas už didesnio pavojaus šaltinio (be kita ko, transporto priemonės) padarytą žalą netaikomas, kai sąveikauja keli didesnio pavojaus šaltiniai. Tais atvejais, kai žala dėl dviejų ar daugiau transporto priemonių sąveikos padaroma patiems transporto priemonės valdytojams, jiems vienas kito atžvilgiu kyla atsakomybė su kalte (CK 6.270 straipsnio 5 dalis). Tad tokiu atveju turi būti nustatytos visos deliktinės atsakomybės sąlygos – neteisėti veiksmai, žala, priežastinis ryšys ir kaltė. Kaltė turi būti nustatyta ir pagal Lietuvos Respublikos vidaus vandenų transporto kodekso 64 straipsnio 1 dalies nuostatas, įtvirtinančias, jog, susidūrus laivams, žalą, padarytą laivams ar kitam turtui, atlygina laivo valdytojas, dėl kurio kaltės įvyko susidūrimas.

Nors vandens transporto priemonės turi teisę valdyti tik reikiamą kvalifikaciją turintys laivavedžiai, kasacinis teismas pažymėjo, kad ieškovės nurodytos aplinkybės (didesnio pavojaus šaltinio valdymas nesulaukus įstatymo reikalaujamo amžiaus, neturint reikiamos laivavedžio kvalifikacijos) savaime nesuponuoja deliktinės atsakomybės taikymo vienam iš faktinių transporto priemonės valdytojų; tai teisinė prielaida spręsti dėl atsakingų asmenų atsakomybės už viešosios teisės normų pažeidimą. Deliktinei civilinei atsakomybei taikyti transporto priemonių sąveikos atveju turi būti nustatytas kaltas asmuo, atlikęs konkrečius neteisėtus veiksmus, dėl kurių techniniu požiūriu įvyko susidūrimas ir atsirado žala kaip šių veiksmų pasekmė.

Teismams konstatavus, kad vandens motociklų susidūrimas įvyko ir žala buvo padaryta būtent dėl trečiojo asmens (ieškovės darbuotojo) neteisėtų veiksmų, ir nenustačius visų būtinųjų atsakovės, vairavusios transporto priemonę, deliktinės civilinės atsakomybės sąlygų, kasacinis teismas pripažino, jog nebuvo pagrindo spręsti dėl kitų atsakovų atsakomybės už ieškovės patirtą žalą. Atsižvelgiant į tai, jog dėl įvykio nebuvo nustatyta priežastiniu ryšiu su kilusiomis pasekmėmis (ieškovės turto sugadinimu) susijusi vandens motociklą vairavusios atsakovės neteisėta veika, bendraatsakoviams deliktinė civilinė atsakomybė taip pat nekilo.

Vertinant, ar tėvai tinkamai įgyvendino jiems tenkančias pareigas faktinėje situacijoje, turėtų būti nustatytas situacijos, kurioje buvo padaryta žala, pavojingumas, vertinama, dėl kokių priežasčių tas pavojingumas kilo, kokią įtaką tam padarė ar galėjo padaryti tretieji asmenys. Nuo to gali priklausyti ir vaiko tėvų atsakomybės laipsnis. Skirtingai vertintinos situacijos, kai vaikams yra sudarytos galimybės žaisti pavojingais daiktais (virvėmis, strėlėmis, aštriais, pjaunančiais daiktais ir pan.), ir tais atvejais, kai vaikai žaidžia jų amžių ir išsivystymo lygį atitinkančiais žaislais ar naudojami kitomis priemonėmis. Taip pat svarbu įvertinti vaiko amžių, kuris tiesiogiai yra susijęs su tėvų priežiūros intensyvumu, ir vaiko asmenybės bruožus (paklusnumą ir pan.).

Sprendžiant dėl tėvų pareigos atlyginti nepilnamečio iki keturiolikos metų padarytą žalą, turėtų būti nustatytas ne tik priežastinis ryšys tarp nepilnamečio veikimo ar neveikimo ir atsiradusios žalos, bet ir priežastinis ryšys tarp tėvų valdžios netinkamo įgyvendinimo (netinkamo auklėjimo ar nepakankamos priežiūros) ir žalos.

Civilinė byla Nr. [e3K-3-60-943/2022](#) (aktyvi nuoroda)

Ieškovai ieškiniu prašė priteisti solidariai iš atsakovų (nepilnamečio tėvų) neturtinės žalos atlyginimą dėl to, kad atsakovų sūnus pieštuku sužalojo ieškovų dukteriai, viešėjusiai pas atsakovus, akį.

Pagal CK 6.275 straipsnio 1 dalį už nepilnamečio iki keturiolikos metų padarytą žalą atsako jo tėvai ar globėjai, jeigu neįrodo, kad žala atsirado ne dėl jų kaltės. Įstatymų leidėjas, nustatydamas atsakomybę už nepilnamečių iki keturiolikos metų padarytą žalą, nenustatė minimalios žalą padariusio nepilnamečio amžiaus ribos, tačiau, kasacinio teismo vertinimu, vaiko amžius yra reikšmingas vertinant, ar jo tėvai tinkamai vykdė savo pareigas vaikui.

Tėvų civilinė atsakomybė už nepilnamečių iki keturiolikos metų padarytą žalą atsiranda esant jų kaltei. Tėvų kaltė, skirtingai nei kitos civilinės atsakomybės sąlygos, yra preziumuojama (CK 6.248 straipsnio 1 dalis). Ši įstatyme įtvirtinta prezumpcija lemia ir įrodinėjimo naštos paskirstymo ypatumus, todėl tai, kad nėra jų kaltės, nagrinėjamu atveju privalo įrodyti atsakovai (nepilnamečio vaiko iki keturiolikos metų tėvai). Tėvų atsakomybės pagrindas yra kalta jų pačių veikla (veikimas ar neveikimas), pasireiškianti neveikimu ar netinkamu, nepakankamu veikimu, t. y. netinkama ir (ar) nepakankama vaiko priežiūra, neatsakingas požiūris į jo auklėjimą, tėvų valdžios nepanaudojimas ar neefektyvus jos panaudojimas, sudaręs sąlygas neteisėtam, žalą sukėlusiam vaiko elgesiui. Todėl tokiose situacijose turėtų būti nustatyta, ar tėvai, kurių nepilnametis vaikas iki keturiolikos metų padarė žalą, netinkamai įgyvendino jiems tenkančias tėvų teises ir pareigas. Sprendžiant dėl netinkamo tėvų pareigų vykdymo turėtų būti vertinama, kokia vaiko priežiūra yra būtina ir kokios priežiūros buvo galima tikėtis individualioje faktinėje situacijoje. Pripažinimas, kad vaiko priežiūra buvo įgyvendinta tinkamai, yra pakankamas tėvų kaltės prezumpcijai pagal CK 6.275 straipsnio 1 dalį paneigti.

Vertinant, ar tėvai tinkamai įgyvendino jiems tenkančias pareigas faktinėje situacijoje, turėtų būti nustatytas situacijos, kurioje buvo padaryta žala, pavojingumas, vertinama, dėl kokių priežasčių tas pavojingumas kilo, kokią įtaką tam padarė ar galėjo padaryti tretieji asmenys. Nuo to gali priklausyti ir vaiko tėvų atsakomybės laipsnis. Skirtingai vertintinos situacijos, kai vaikams yra sudarytos galimybės žaisti pavojingais daiktais (virvėmis, strėlėmis, aštriais, pjaunančiais daiktais ir pan.), ir tais atvejais, kai vaikai žaidžia jų amžių ir išsivystymo lygį atitinkančiais žaislais ar naudojami kitomis priemonėmis. Taip pat svarbu įvertinti vaiko amžių, kuris tiesiogiai yra susijęs su tėvų priežiūros intensyvumu, ir vaiko asmenybės bruožus (paklusnumą ir pan.).

Įvertinęs aplinkybes, kad visi vaikai buvo saugioje aplinkoje, tiesioginėje atsakovės priežiūroje, atsakovė buvo šalia savo mažamečio sūnaus ir, jį prižiūradama, buvo atidi, rūpestinga ir dėmesinga,

kiek tai buvo objektyviai įmanoma, kasacinis teismas konstatavo, kad atsakovai tėvų valdžią sūnaus atžvilgiu įgyvendino tinkamai.

Sprendžiant dėl tėvų pareigos atlyginti nepilnamečio iki keturiolikos metų padarytą žalą turėtų būti nustatytas ne tik priežastinis ryšys tarp nepilnamečio veikimo ar neveikimo ir atsiradusios žalos, bet ir priežastinis ryšys tarp tėvų valdžios netinkamo įgyvendinimo (netinkamo auklėjimo ar nepakankamos priežiūros) ir žalos. Teisiškai reikšmingas priežastinis ryšys tarp neteisėtų atsakovų veiksmų ir žalos nėra tiesioginis, nes jį įsiterpia ir nepilnamečio netinkami veiksmai, kurie traktuotini kaip priežastinio ryšio dalis. Kasacinio teismo vertinimu, nagrinėjamoje byloje priežastinis ryšys tarp atsakovų tėvų pareigų netinkamo įgyvendinimo ir jų vaiko padarytos žalos ieškovų dukteriai nenustatytas.

CK 6.275 straipsnio 2 dalis, kurioje nustatyta, kad jeigu nepilnametis iki keturiolikos metų padaro žalą tuo metu, kai jis yra mokymo, auklėjimo, sveikatos priežiūros ar globos (rūpybos) institucijos prižiūrimas, už tą žalą atsako ši institucija, jeigu neįrodo, kad žala atsirado ne dėl jos kaltės, negali būti aiškinama kaip savaimė šalinanti tėvų ar globėjų atsakomybę. Tėvai ar globėjai gali būti atsakingi už nepilnamečio iki keturiolikos metų padarytą žalą tuo metu, kai jis yra mokymo, auklėjimo, sveikatos priežiūros ar globos (rūpybos) institucijos prižiūrimas, jeigu nustatomas jų deliktinės atsakomybės prievolės sąlygų visetas, be kita ko, jie nepaneigia, kad žala padaryta dėl netinkamo auklėjimo pareigos vykdymo.

Civilinė byla Nr. [e3K-3-278-469/2022](#) (aktyvi nuoroda)

Šioje byloje ieškovė prašė priteisti turtinės ir neturtinės žalos atlyginimą iš atsakovių – žalą padariusio nepilnamečio motinos ir mokymo įstaigos dėl to, kad mokykloje per pertrauką mesdamas suledėjusią sniego gniūžtę nepilnametis atsakovės sūnus sužeidė ieškovės sūnui dešinę akį.

Kasacinis teismas išaiškino, jog CK 6.275 straipsnio 2 dalis, kurioje nustatyta, kad jeigu nepilnametis iki keturiolikos metų padaro žalą tuo metu, kai jis yra mokymo, auklėjimo, sveikatos priežiūros ar globos (rūpybos) institucijos prižiūrimas, už tą žalą atsako ši institucija, jeigu neįrodo, kad žala atsirado ne dėl jos kaltės, negali būti aiškinama kaip savaimė šalinanti tėvų ar globėjų atsakomybę. Tėvai ar globėjai gali būti atsakingi už nepilnamečio iki keturiolikos metų padarytą žalą tuo metu, kai jis yra mokymo, auklėjimo, sveikatos priežiūros ar globos (rūpybos) institucijos prižiūrimas, jeigu nustatomas jų deliktinės atsakomybės prievolės sąlygų visetas, be kita ko, jie nepaneigia, kad žala padaryta dėl netinkamo auklėjimo pareigos vykdymo.

Kasacinis teismas konstatavo, kad teismų praktikoje aptarti tėvų vaiko priežiūros pareigos tinkamo vykdymo kriterijai mutatis mutandis (su būtiniais (atitinkamais) pakeitimais) taikytini ir už nepilnametį atsakingoms mokymo, auklėjimo, sveikatos priežiūros ar globos (rūpybos) institucijoms, kurių priežiūroje jis yra žalos padarymo metu.

Taigi, viena vertus, nepilnametis tėvų, globėjų, mokyklos ar kitos institucijos turi būti prižiūrimas, kad tyčia ar dėl didelio neatsargumo nesužalotų kito asmens. Kita vertus, tėvų auklėjimo pareiga apima ir pareigą įdiegti vaikui supratimą, kad žaloti kitą žmogų ar sukelti jam skausmą yra nedora, neleistina ir neteisėta. Šioje byloje kasacinis teismas įvertino, jog atsakovės sūnus pagal savo amžių (virš trylika metų) turėjo suprasti, kad, mesdamas suledėjusią sniego gniūžtę, gali sužaloti kitą žmogų, sukelti jam skausmą, kad aptariamoje situacijoje elgėsi neleistinai, dėl to sutiko su bylą nagrinėjusių teismų išvada, jog atsakovė žalą padariusio nepilnamečio motina šiuo aspektu netinkamai vykdė auklėjimo pareigą ir nepaneigė savo kaltės dėl sūnaus padarytos žalos.

Sprendžiant, ar atsakovės statinio dalies stogą nuplėšęs vėjas gali būti laikomas nenugalima jėga, reikšmės turi aplinkybė, ar tai buvo ypač neįprasto stiprumo vėjas konkrečioje vietovėje, ar atsakovė galėjo tokio stiprumo vėjo tikėtis ir imtis priemonių nuo jo apsisaugoti, ir pan.

Tiek ieškovė, tiek atsakovė atliko joms priklausančių statinio dalių stogo remonto darbus jau galiojant aktualiai Lietuvos Respublikos aplinkos ministro 2003 m. gegužės 15 d. įsakymu Nr. 233 patvirtintai statybos techninio reglamento Nr. 2.05.04:2003 „Poveikiai ir apkrovos“ redakcijai, todėl stogo remonto darbai turėjo būti atliekami laikantis minėtame reglamente nustatytų stogui keliamų reikalavimų, įskaitant ir reikalavimus dėl vėjo apkrovų.

Civilinė byla Nr. [e3K-3-211-781-2022](#) (aktyvi nuoroda)

Ieškovė prašė priteisti iš atsakovės turtinės žalos atlyginimą dėl to, kad, naktį praūžus audrai, ant ieškovei priklausančio gamybinio pastato stogo užgriuvo ir jį pažeidė atsakovei priklausančio gretimo pastato stogo nuolaužos. Bylą nagrinėję teismai ieškinį atmetė, konstatavę, kad atsakovė atleistina nuo civilinės atsakomybės taikymo dėl nenugalimos jėgos aplinkybių.

Kasacinio teismo praktikoje išaiškinta, kad vėjas negali būti laikomas nenugalima jėga savaime, nes jo faktą galima protingai numatyti ir tam pasiruošti; pastatai projektuojami ir statybą reglamentuojančiuose teisės aktuose jiems nustatomi reikalavimai, atsižvelgiant į būtiną pastatų atsparumą tam tikro Lietuvoje įprasto stiprumo vėjui. Vėjas nenugalima jėga gali būti pripažįstamas tik tada, kai jo kilimas, stiprumas ar mastas toks neįprastai didelis bei nebūdingas atitinkamai geografinėi vietai, kad vidutinis protingai apdairus ir rūpestingas asmuo tokio vėjo atitinkamomis sąlygomis negalėtų numatyti ir tikėtis. Remdamasis nurodyta praktika, kasacinis teismas pažymėjo, kad sprendžiant, ar atsakovės statinio dalies stogą nuplėšęs vėjas gali būti laikomas nenugalima jėga, reikšmės turi aplinkybė, ar tai buvo ypač neįprasto stiprumo vėjas konkrečioje vietovėje, ar atsakovė galėjo tokio stiprumo vėjo tikėtis ir imtis priemonių nuo jo apsisaugoti, ir pan.

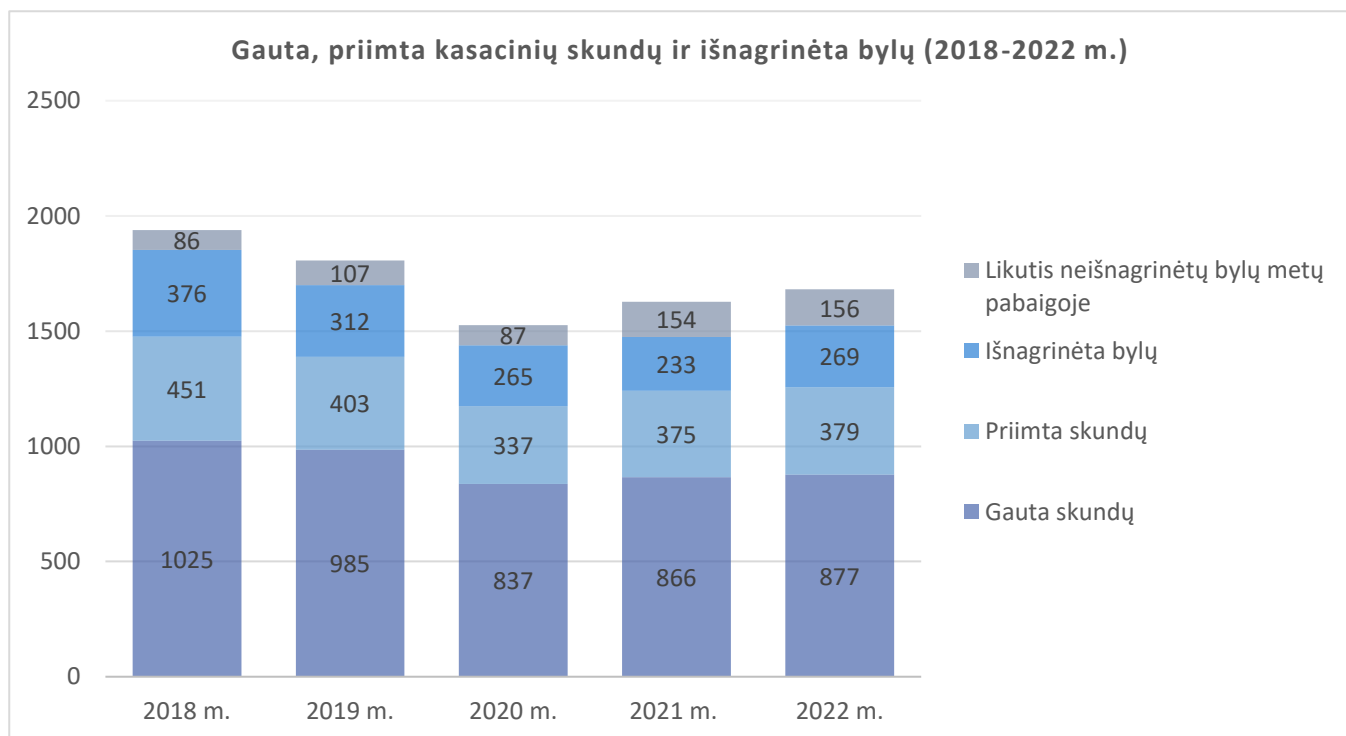
Bylą nagrinėję teismai, remdamiesi į bylą pateiktomis Lietuvos hidrometeorologijos tarnybos prie Aplinkos ministerijos Stebėjimų departamento pažymomis, padarė išvadą, kad įvykio dieną didžiausias vėjo greitis buvo 21 m/s. Tačiau kasacinis teismas pažymėjo, kad teismai rėmėsi kito rajono, negu įvyko

ginčo įvykis, hidrometeorologijos tarnybos pažyma. Tuo tarpu ginčo įvykio savivaldybėje buvo užfiksuotas gerokai mažesnis vėjo greitis, todėl įrodymų, patvirtinančių, kad ginčo įvykio dieną vėjo greitis siekė 21 m/s, byloje nėra.

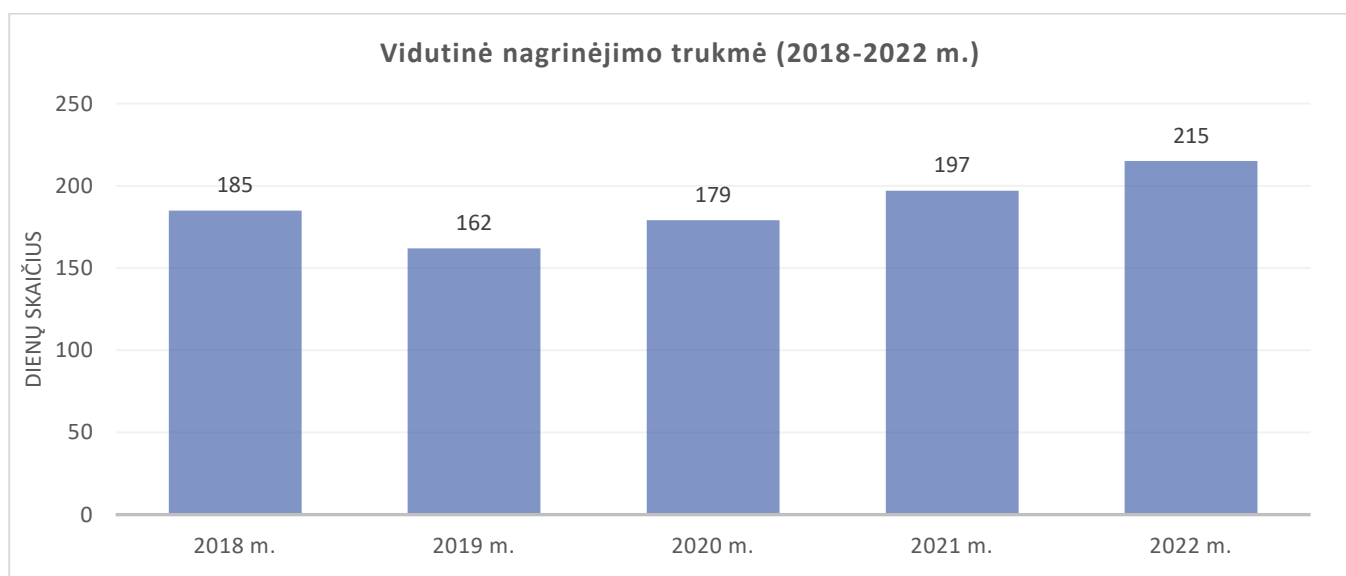
Kasacinis teismas taip pat pabrėžė, jog pagal Lietuvos Respublikos aplinkos ministro 2003 m. gegužės 15 d. įsakymu Nr. 233 patvirtintą statybos techninį reglamentą Nr. 2.05.04:2003 „Poveikiai ir apkrovos“ (redakcija, galiojanti nuo 2006 m. vasario 12 d.) teritorija, kurioje yra ieškovei ir atsakovei priklausantis statinys, priskiriama I vėjo greičio rajonui, kuriame vėjo greičio atskaitinė reikšmė yra 24 m/s. Kadangi šalys atliko joms priklausančių statinio dalių stogo remonto darbus jau galiojant minėtai statybos techninio reglamento redakcijai, stogo remonto darbai turėjo būti atliekami laikantis jame nustatytų stogui keliamų reikalavimų, įskaitant ir reikalavimus dėl vėjo apkrovų. Todėl net ir teismų nustatytas 21 m/s vėjo greitis nesudarytų pagrindo tokį vėją pripažinti nenugalimos jėgos aplinkybe, atleidžiančia nuo civilinės atsakomybės taikymo. Dėl to kasacinis teismas konstatavo, kad teismai nepagrįstai atsakovės pastato dalies stogą nuplėšusį vėją pripažino nenugalimos jėgos aplinkybe.

STATISTIKA

BAUDŽIAMŪJŲ BYLŲ STATISTIKA

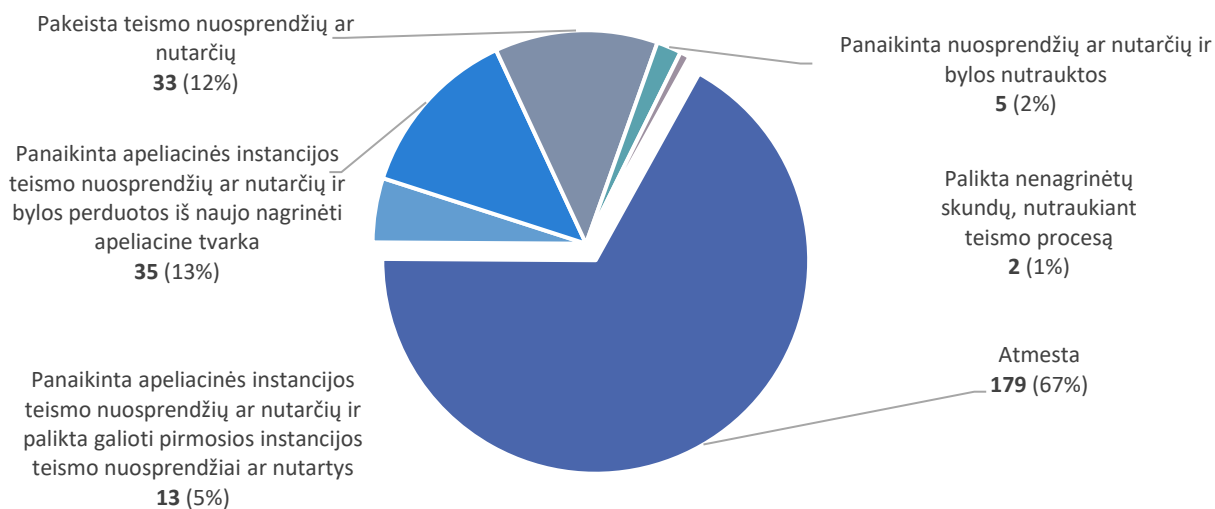
1 pav.

PASTABA. Baudžiamosios bylos vidutinė nagrinėjimo trukmė nurodyta skaičiuojant nuo kasacinio skundo gavimo iki bylos išnagrinėjimo dienos.

2 pav.

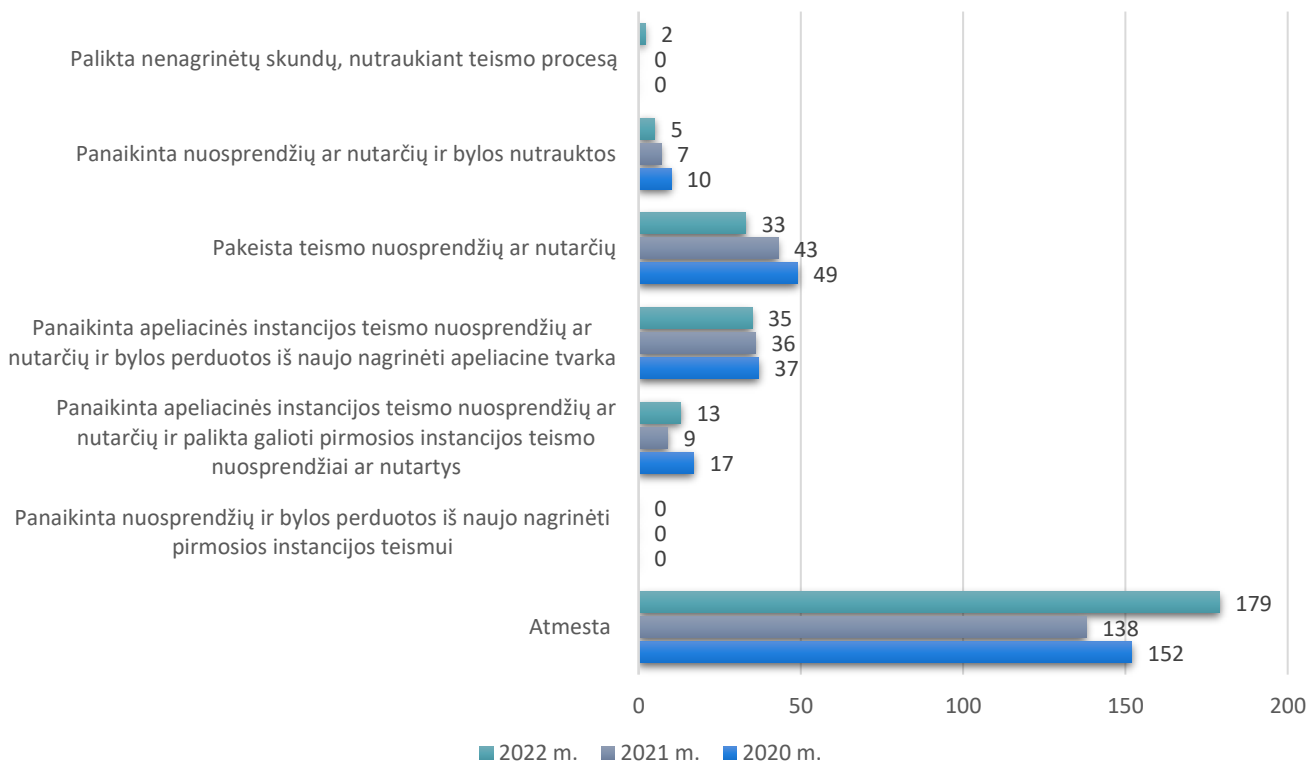
Kasacine tvarka išnagrinėtų baudžiamųjų bylų rezultatai (2022 m.)

Panaikinta nuosprendžių ir bylos perduotos iš naujo nagrinėti pirmosios instancijos teismui – 0 (nėra).

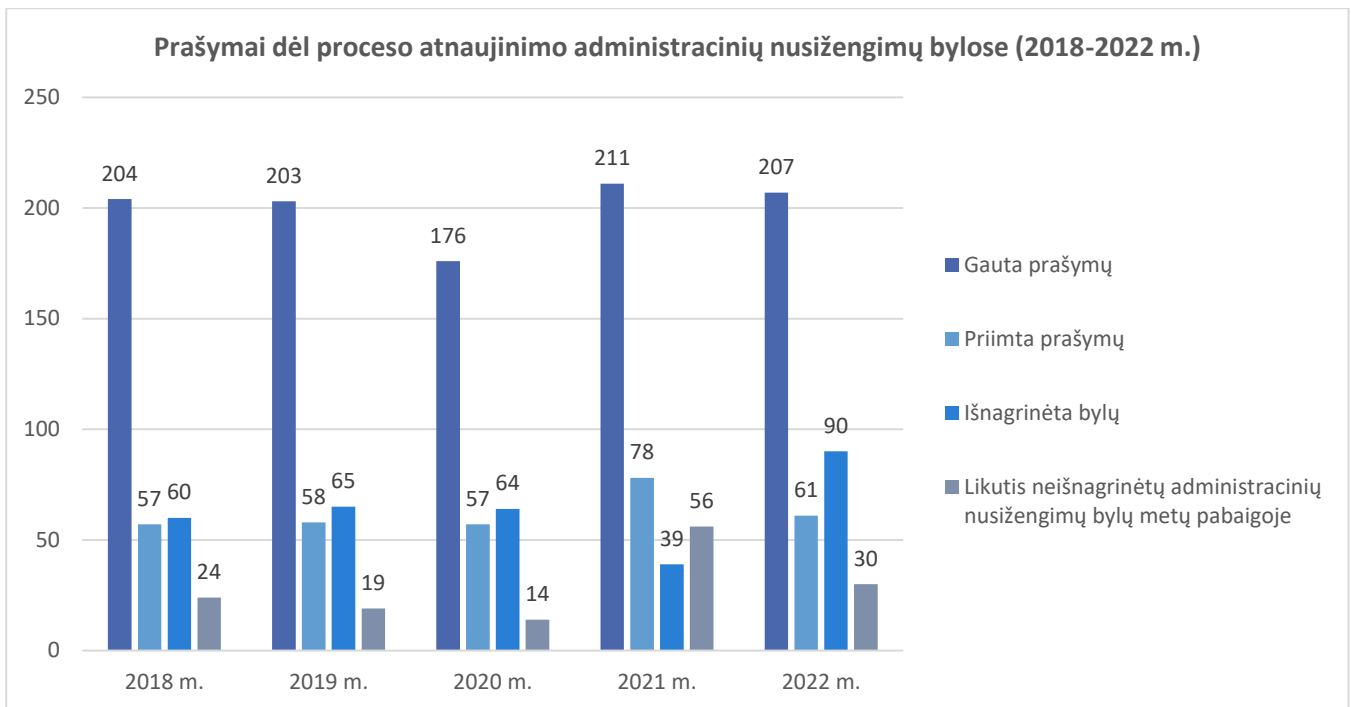
3 pav.

Kasacine tvarka išnagrinėtų bylų rezultatai (2020-2022 m.)

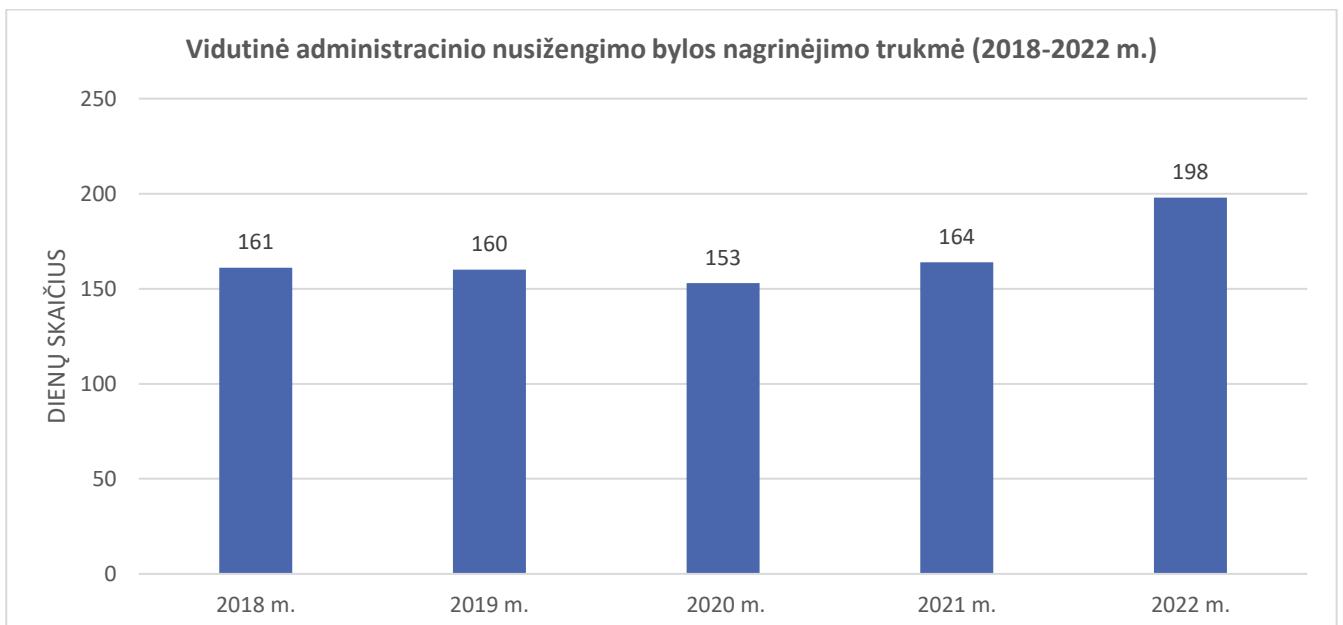

4 pav.

ADMINISTRACINIŲ NUSIŽENGIMŲ BYLŲ STATISTIKA

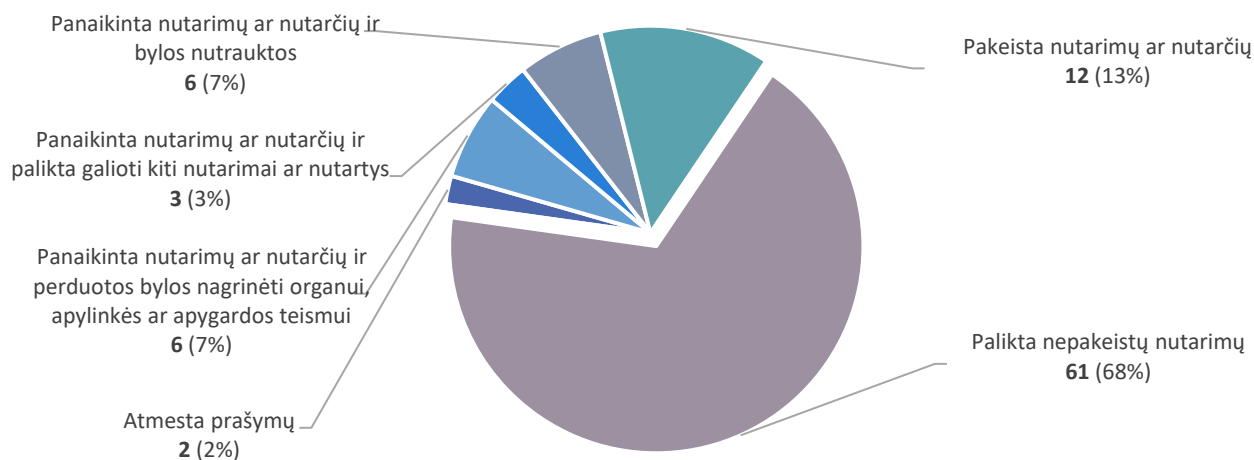
5 pav.

PASTABA. Administracinio nusižengimo bylos vidutinė nagrinėjimo trukmė nurodyta skaičiuojant nuo prašymo gavimo dienos iki bylos išnagrinėjimo dienos.

6 pav.

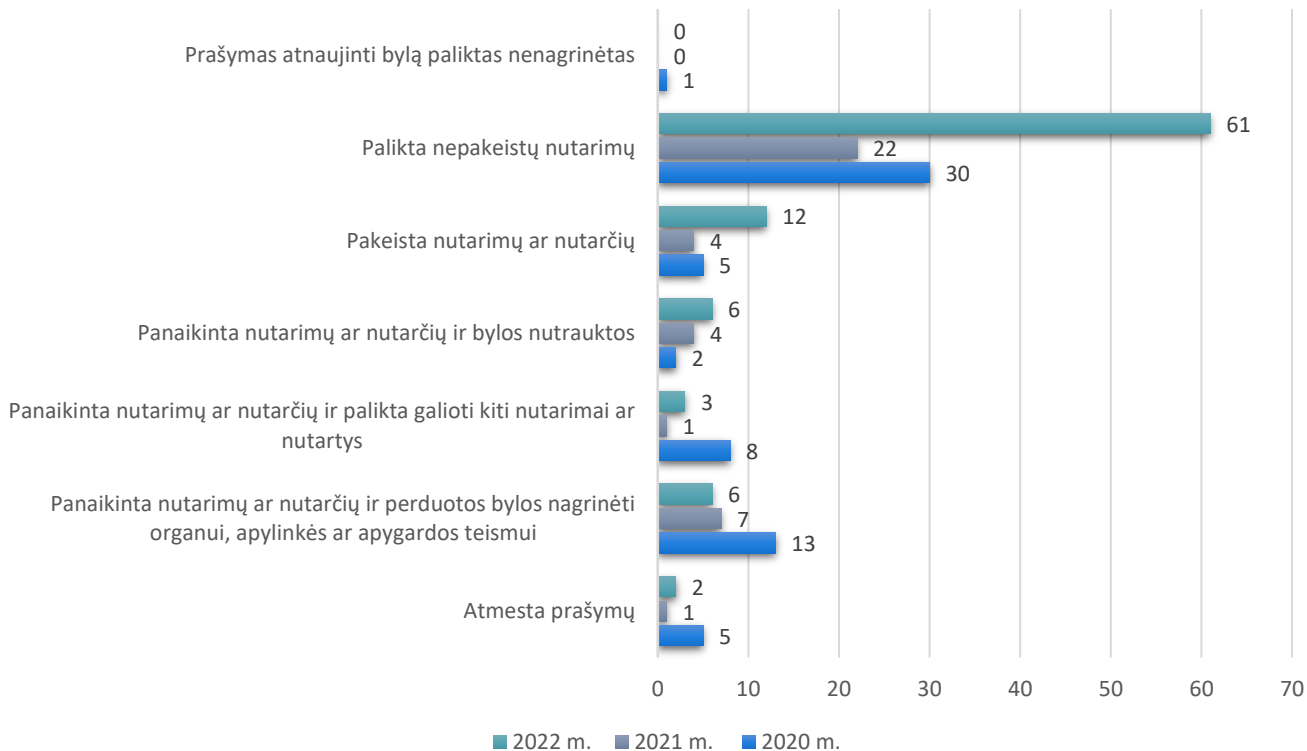
**Proceso atnaujinimo tvarka išnagrinėtų administracinių nusižengimų bylų rezultatai
(2022 m.)**

Prašymas atnaujinti bylą paliktas nenagrinėtas - 0 (nėra).

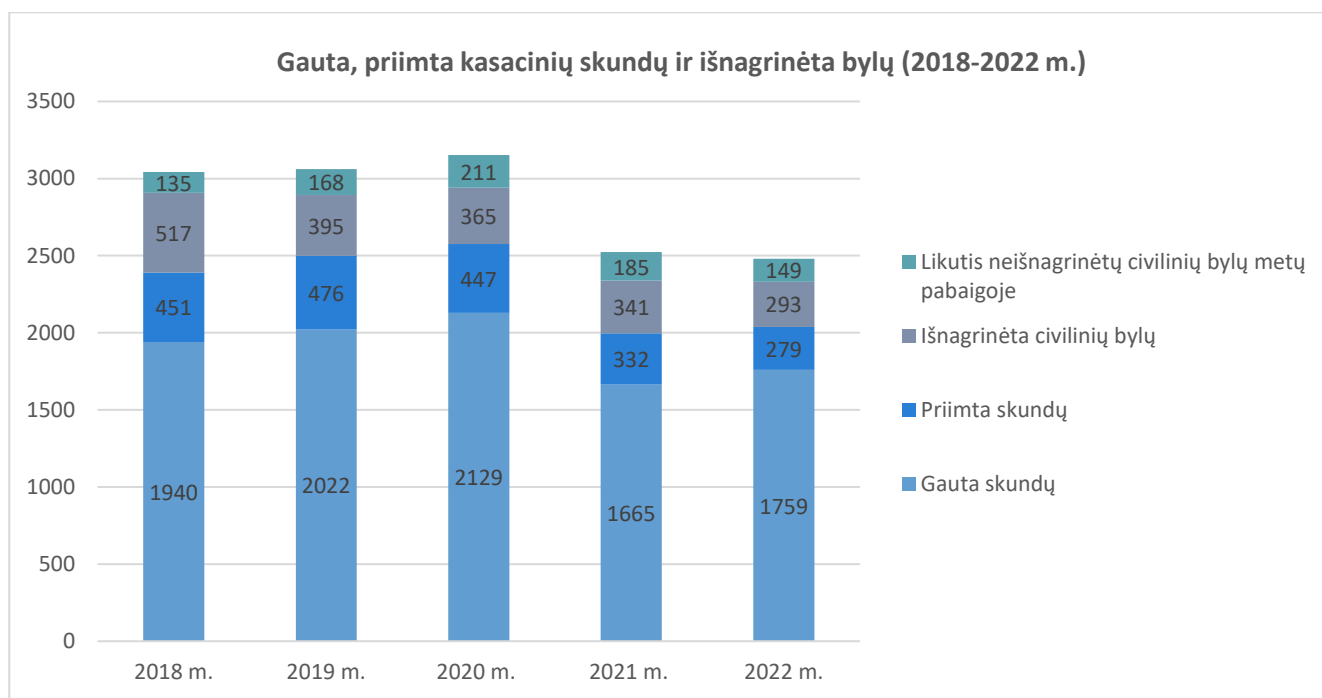
7 pav.

**Proceso atnaujinimo tvarka išnagrinėtų administracinių nusižengimų bylų rezultatai
(2020-2022 m.)**

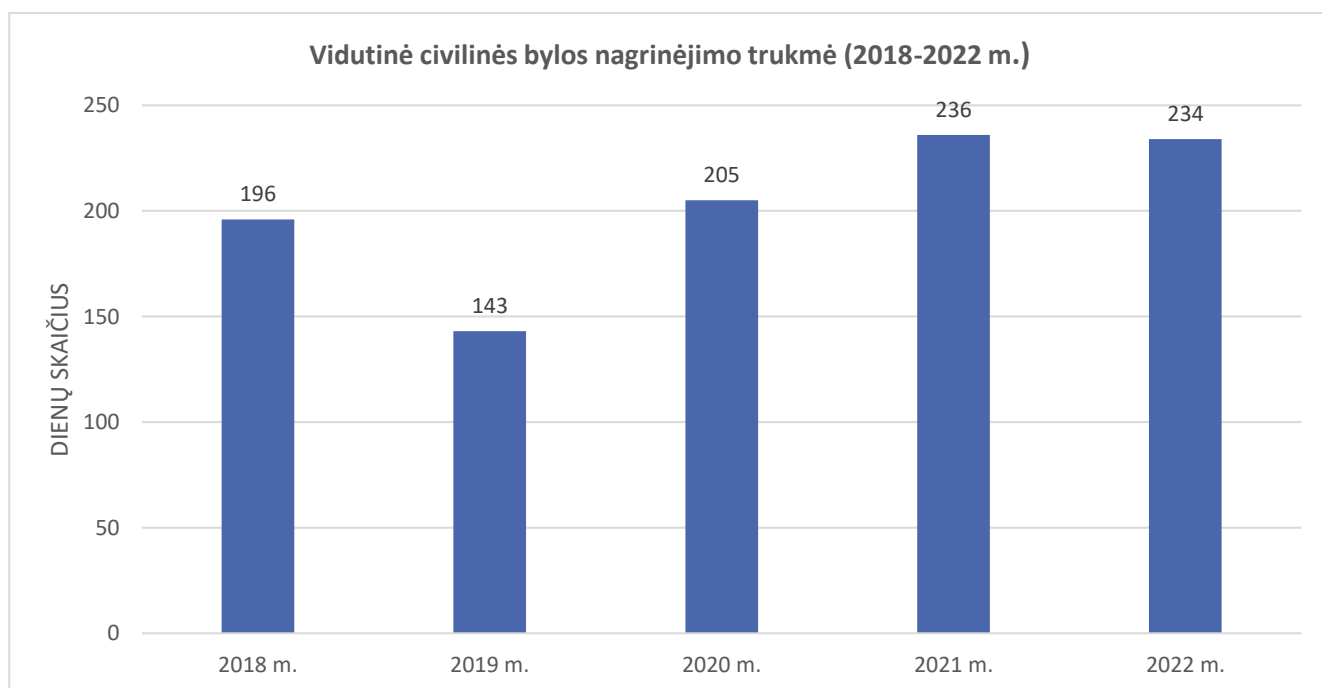

8 pav.

CIVILINIŲ BYLŲ STATISTIKA

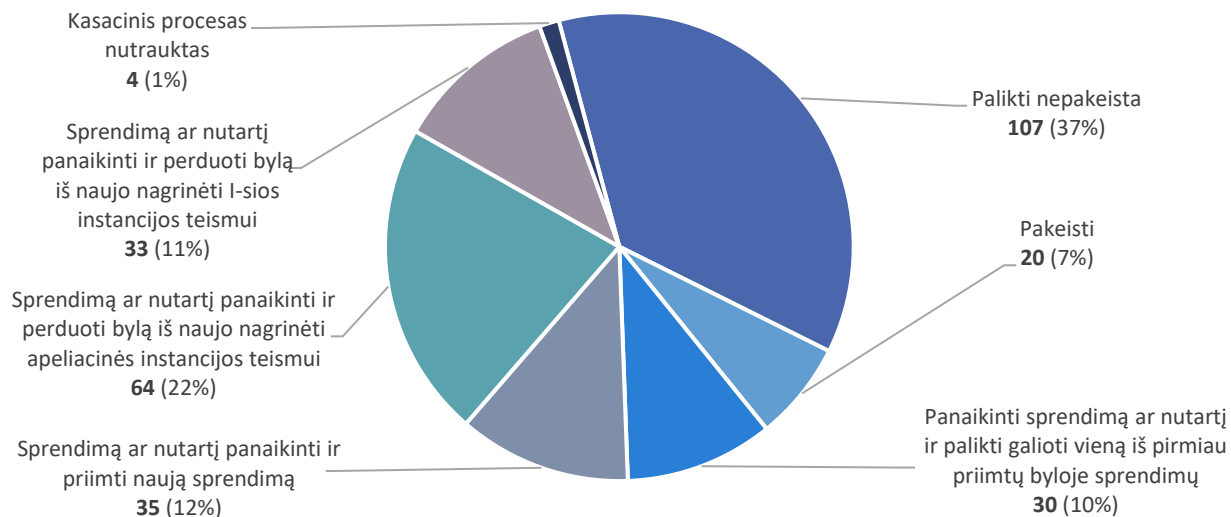
9 pav.

PASTABA. Civilinės bylos vidutinė nagrinėjimo trukmė nurodyta skaičiuojant nuo kasacinio skundo gavimo iki bylos išnagrinėjimo dienos.

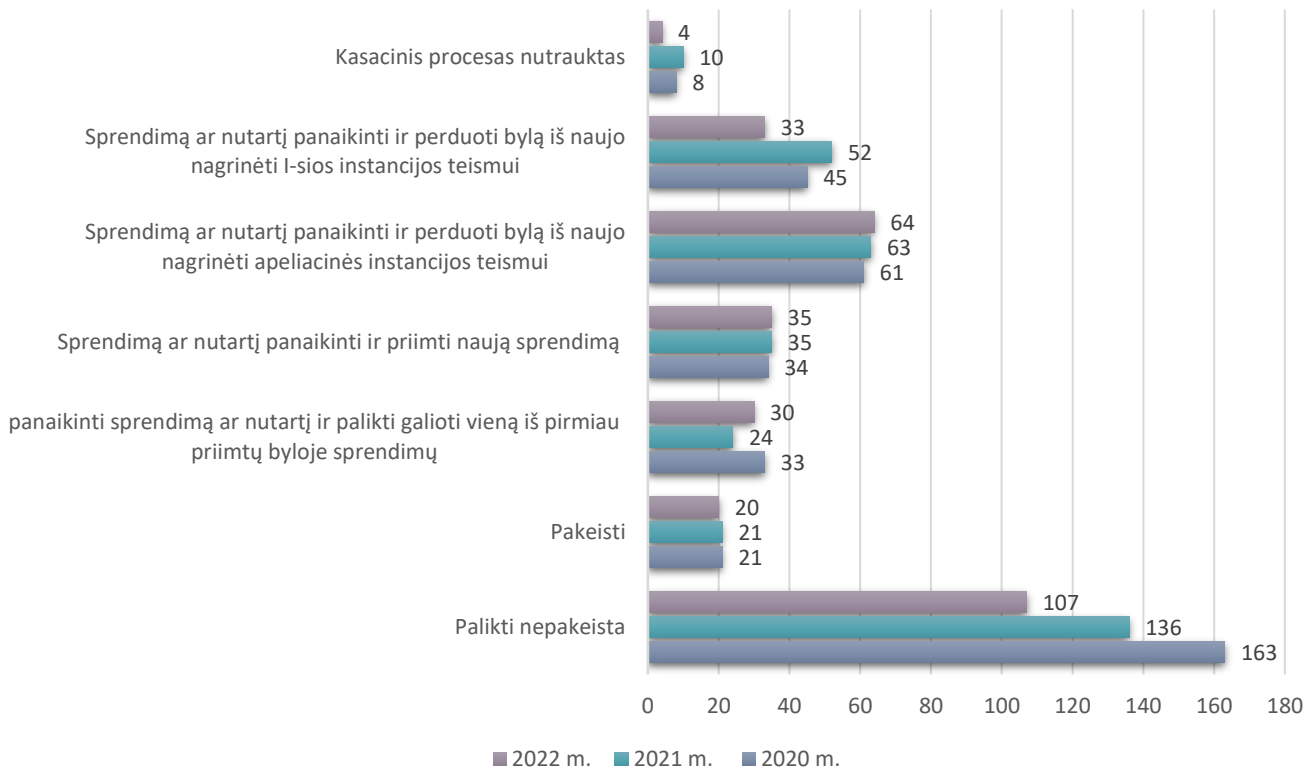
10 pav.

Kasacine tvarka išnagrinėtų civilinių bylų rezultatai (2022 m.)

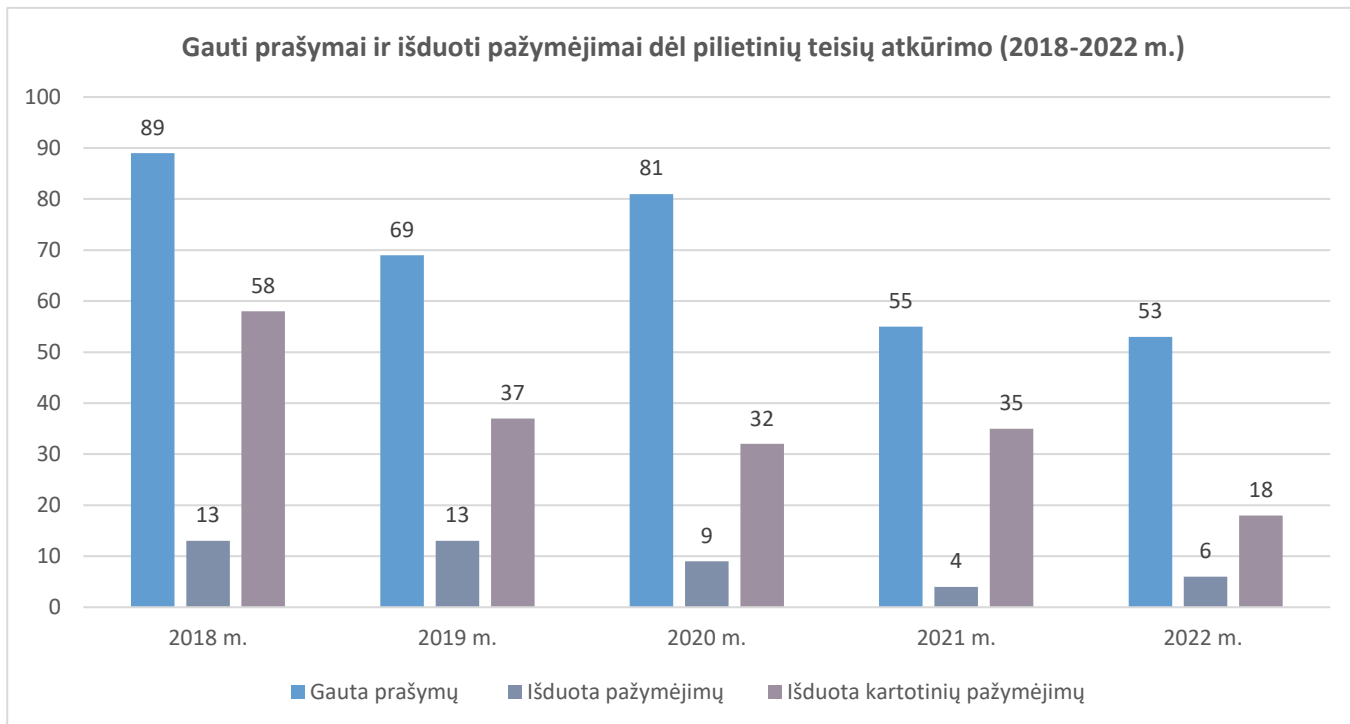
11 pav.

Kasacine tvarka išnagrinėtų civilinių bylų rezultatai (2018-2022 m.)

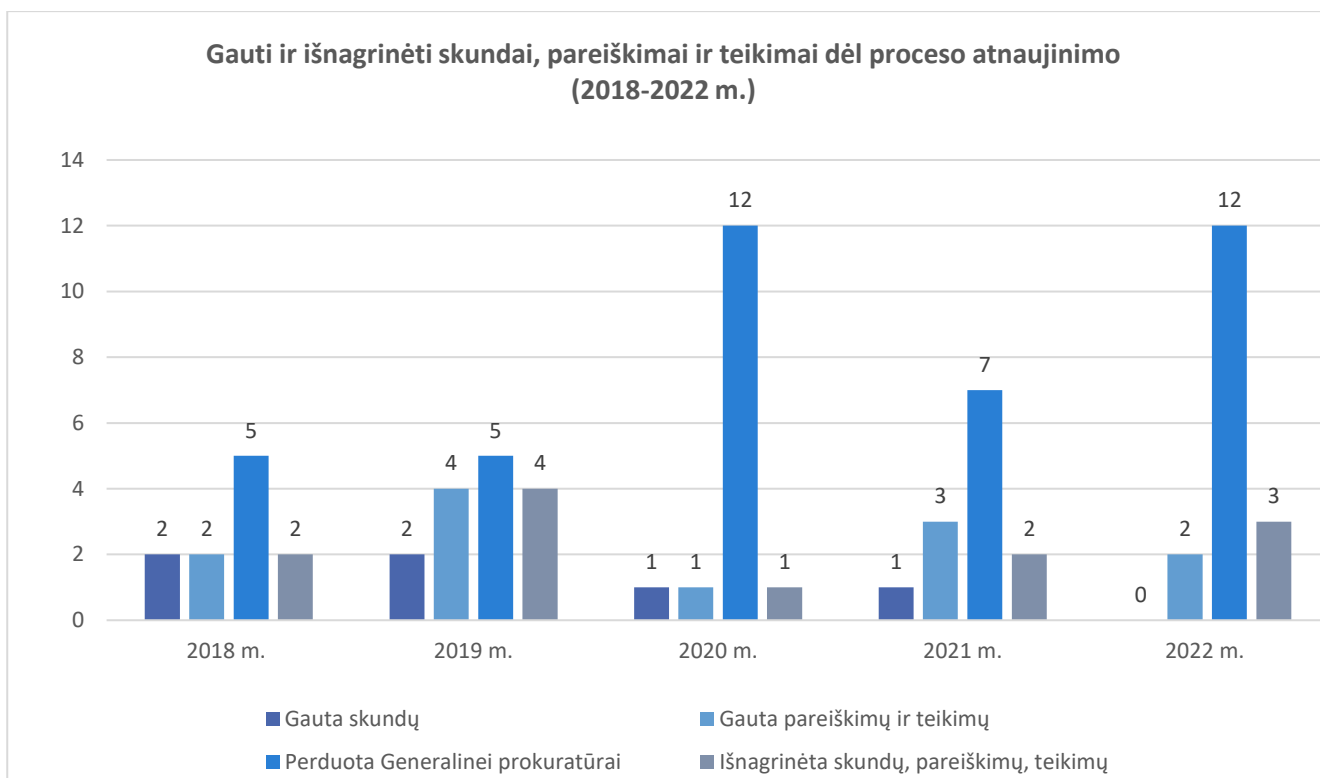

12 pav.

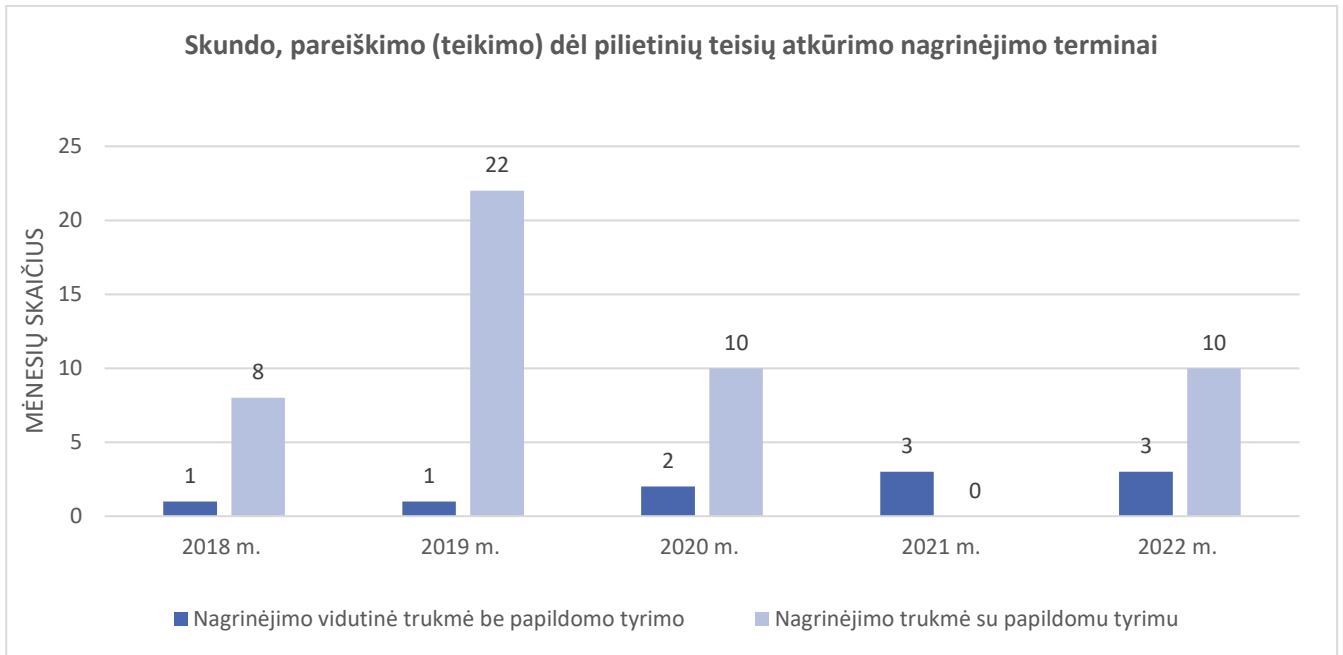
PILIETINIŲ TEISIŲ ATKŪRIMO KLAUSIMŲ STATISTIKA

13 pav.

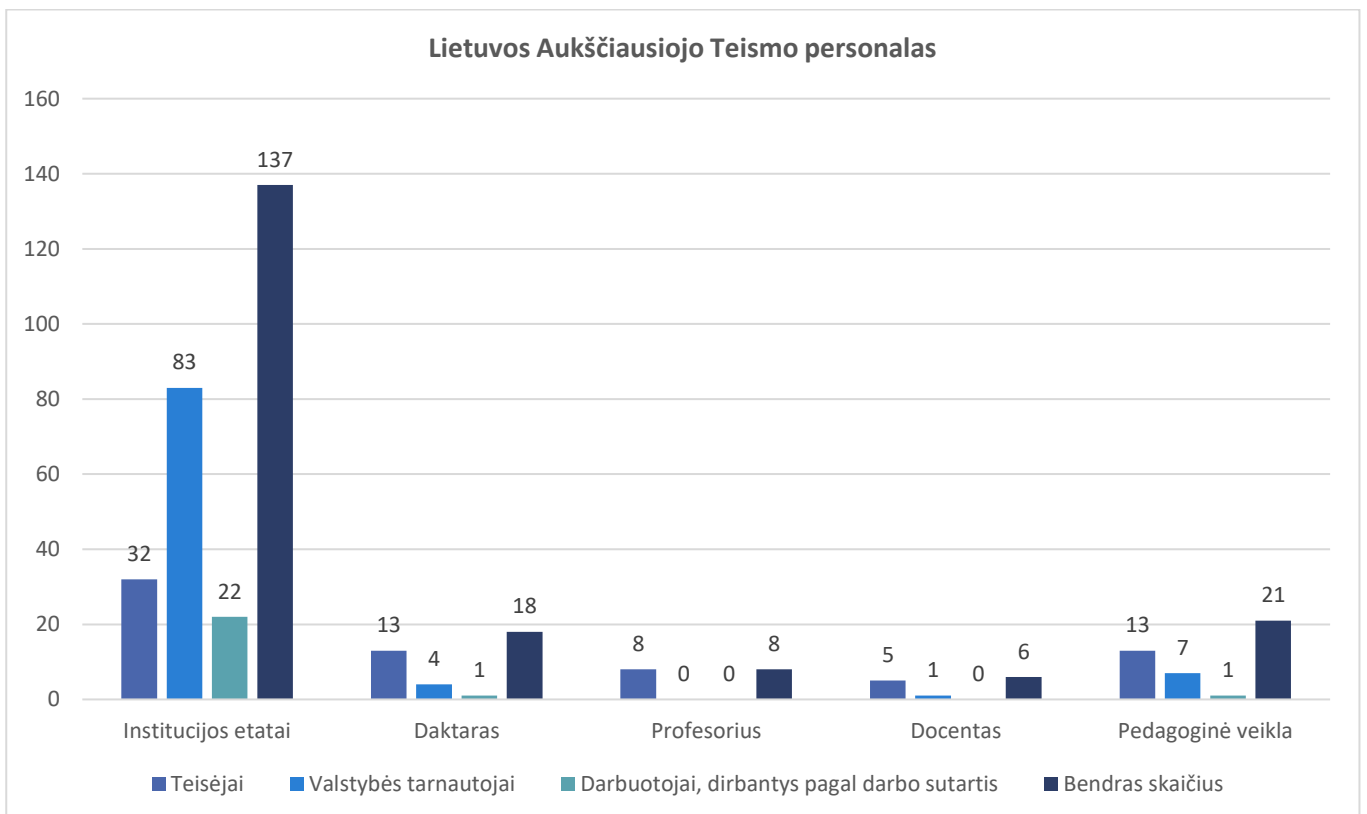

14 pav.

15 pav.

KITA STATISTIKA

16 pav.

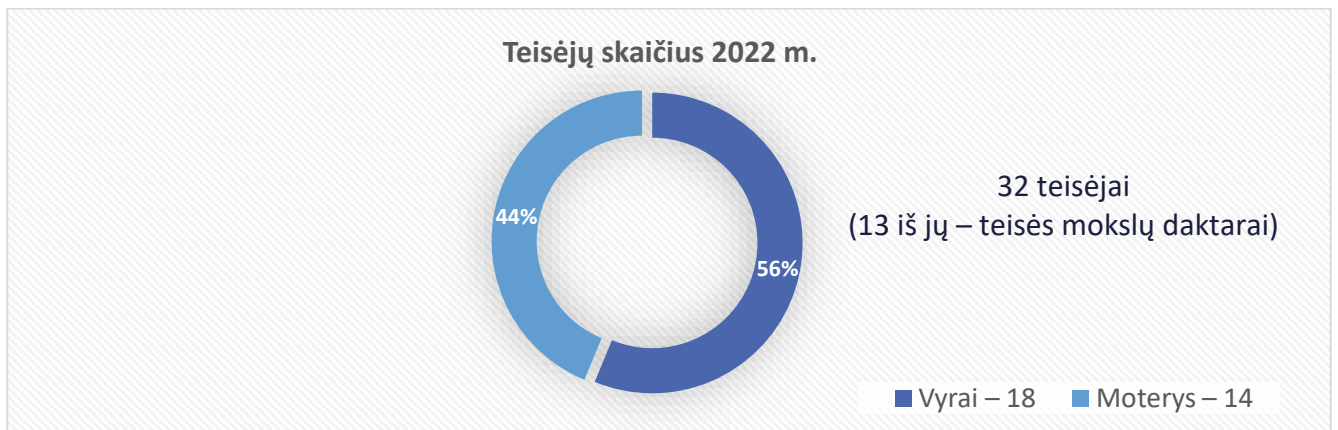
LIETUVOS AUKŠČIAUSIOJO TEISMO SUDĖTIS IR VEIKLA

Nuo 2020 m. birželio 1 d. Lietuvos Respublikos Seimo nutarimu Nr. XIII-2682 nustatytas 32 Lietuvos Aukščiausiojo Teismo teisėjų skaičius.

17 pav.

Nuo 2019 m. pirmą kartą 2022 m. pabaigoje Aukščiausiasis Teismas dirbo būdamas visos teisėjų sudėties (16 – Baudžiamųjų bylų skyriuje, 16 – Civilinių bylų skyriuje). Atkreiptinas dėmesys, kad jau antrus metus iš eilės Aukščiausiasis Teismas dirbo nebūdamas visos teisėjų sudėties ir neturėdamas nuolatinio Teismo pirmininko.

18 pav.

Aukščiausiasis Teismas yra vienintelis kasacinis teismas valstybėje. Aukščiausiajame Teisme yra nagrinėjami tik tie kasaciniai skundai ir prašymai atnaujinti administracinio nusižengimo bylą, kuriuos kaip atitinkančius įstatymo reikalavimus atrinko speciali Baudžiamųjų arba Civilinių bylų skyriaus trijų teisėjų kolegija. Atrankos metu atitinkama byla nėra sprendžiama iš esmės – tik patikrinama, ar kasacinis skundas arba prašymas atitinka įstatyme nurodytas priėmimo nagrinėti sąlygas ir pagrindus. Tokiu būdu Lietuvoje yra įtvirtintas leidimų kasacijai modelis. Juo siekiama užtikrinti, kad į Aukščiausiąjį Teismą patektų ne bet kokios, o tik iš tiesų reikšmingos vienodo teisės taikymo ir aiškinimo požiūriu bylos, kartu sudarant prielaidas tokioms svarbiausioms byloms skirti daugiau laiko ir dėmesio, užtikrinti jose teismo proceso operatyvumą.

Pagrindinė Aukščiausiojo Teismo paskirtis ir funkcijos yra:

- formuoti vienodą bendrosios kompetencijos teismų praktiką aiškinant ir taikant įstatymus, plėtoti teisę (viešoji kasacijos funkcija);

- užtikrinti, kad konkrečioje byloje asmens, visuomenės teisės ir teisėti interesai būtų realiai ir veiksmingai apginti ir būtų įvykdytas teisingumas pagal teisę (privati kasacijos funkcija);

- nagrinėti prašymus atnaujinti civilinę, baudžiamąją ar administracinio nusižengimo bylą, jei Europos Žmogaus Teisių Teismas pripažįsta, kad Lietuvos Respublikos teismų sprendimai prieštarauja Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijai (baudžiamosiose ir administraciniuose nusižengimų bylose – ir tuo atveju, jei Jungtinių Tautų Žmogaus teisių komitetas pripažįsta, kad sprendimas patraukti asmenį atsakomybėn yra priimtas pažeidžiant Tarptautinį pilietinių ir politinių teisių paktą);

- nagrinėti pareiškimus atnaujinti baudžiamąją bylą dėl aiškiai netinkamo baudžiamosio įstatymo pritaikymo ar dėl naujai paaiškėjusių esminių aplinkybių.

Bylas Aukščiausiajame Teisme paprastai nagrinėja atitinkamai Civilinių arba Baudžiamųjų bylų skyriaus trijų teisėjų kolegija. Sudėtingoms byloms gali būti sudaryta išplėstinė septynių teisėjų kolegija arba byla nagrinėjama atitinkamo teismo skyriaus ar viso teismo plenarinėje sesijoje. Išplėstinė teisėjų kolegija paprastai sudaroma ir tais atvejais, kai kyla poreikis nukrypti nuo ankstesnės Aukščiausiojo Teismo praktikos arba ją reikšmingai išplėtoti. Civilinei ar baudžiamajai bylai nagrinėti gali būti sudaryta mišri Baudžiamųjų bylų skyriaus ir Civilinių bylų skyriaus trijų ar išplėstinė septynių teisėjų kolegija.

Nagrinėdamas bylą Aukščiausiasis Teismas iš principo yra saistomas pirmosios ir apeliacinės instancijos teismų nustatytų faktinių aplinkybių. Apskųstus teismų sprendimus Aukščiausiasis Teismas tikrina tik teisės taikymo aspektu, paprastai neperžengdamas kasacinio skundo ar prašymo ribų. Sprendimai priimami balsų dauguma. Teisėjas, turintis kitą nuomonę dėl sprendimo, turi teisę raštu išdėstyti atskirąją nuomonę. Teisėjo atskiroji nuomonė skelbiant sprendimą neskaitoma, bet pridedama prie bylos.

Kasacinio teismo nutartyje išdėstyti išaiškinimai (civilinėse bylose) ir nurodymai (baudžiamosiose bylose) yra privalomi teismui, iš naujo nagrinėjančiam bylą, jei Aukščiausiasis Teismas perduoda bylą nagrinėti žemesnės instancijos teismui.

Be bylų nagrinėjimo, Aukščiausiasis Teismas taip pat:

- plėtodamas ir užtikrindamas vienodą teisės aiškinimą ir taikymą bendrosios kompetencijos teismuose, analizuoja nacionalinių, Europos Sąjungos ir tarptautinių teismų praktiką, kitus teisės šaltinius, rengia praktikos apibendrinimus, apžvalgas, viešina informaciją apie savo veiklą:

- 2022 metais Baudžiamųjų bylų skyrius parengė [Teismų praktikos bylose dėl nusikalstamų veikų valstybės tarnybai ir viešiesiems interesams \(BK XXXIII skyrius\) apžvalgą \(II dalis\) \(aktyvi nuoroda\)](#);

- kiekvieną mėnesį parengia ir viešai paskelbia savo tinklalapyje naujienlaiškį, kuriame pateikiamos aktualiausių nutarčių, priimtų atnaujintų administracinių nusižengimų bylose, baudžiamosiose ir civilinėse bylose, apžvalgos;

- 2022 m. Aukščiausiajame Teisme ir toliau buvo nuosekliai plėtojamas ir visiems Lietuvos bendrosios kompetencijos teismams prieinamas Aukščiausiojo Teismo sukurtas elektroninis įrankis, skirtas Teismo praktikoje suformuluotų teisės taikymo ir aiškinimo taisyklių paieškai.

- leidžia biuletinį „Teismų praktika“, jame skelbiamos Aukščiausiojo Teismo nutartys, teismų praktikos apibendrinimai ir apžvalgos, kurių skelbimui pritarė Baudžiamųjų arba Civilinių bylų skyrius. Taip pat gali būti skelbiama ir kita informacija apie Teismo veiklą, medžiaga, reikšminga vienodam teisės aiškinimui ir taikymui užtikrinti. Nuo 2020 m. Aukščiausiasis Teismas rengia elektroninę, nemokamą, plačiai ir patogiau prieinamą šio leidinio versiją;

- dalyvauja sprendžiant klausimus dėl bylų teisingumo, kurių kyla tarp administracinių ir bendrosios kompetencijos civilines bylas nagrinėjančių teismų;

- dalyvauja asmenų, represuotų už pasipriešinimą okupaciniams režimams, pilietinių teisių atkūrimo (reabilitavimo) procese: specialiojo įstatymo įtvirtintais pagrindais ir tvarka išduoda teisių atkūrimo pažymėjimus, nagrinėja skundus (teikimus) dėl sprendimo išduoti pažymėjimą arba atsisakymo jį išduoti, pareiškimus dėl pilietinių teisių atkūrimo bylos atnaujinimo;

- nagrinėja skundus dėl Teisėjų garbės teismo sprendimų;

- nagrinėja skundus dėl esminių procedūrinių pažeidimų, galėjusių turėti įtakos objektyviam atrankoje dalyvavusių pretendentų į teisėjų vietas įvertinimui (2022 m. buvo išnagrinėta viena tokia byla – Nr. GT1-11/2021);

- atskirais atvejais teikia pastabas ir pasiūlymus dėl įstatymų projektų.

Įstatymų leidėjas 2010 m. gruodžio 31 d. įsigaliojusiais Lietuvos Respublikos teismų įstatymo pakeitimais Aukščiausiajam Teismui patikėjo teismų administracinės veiklos priežiūros funkcijas. Aukščiausiojo Teismo pirmininkui pavesta atlikti Lietuvos apeliacinio teismo administracinės veiklos priežiūrą. Tokia priežiūra reiškia organizacinės veiklos kontrolę, tačiau negali pažeisti teisėjų nepriklausomumo principo.

2022 metais vykdydamas Lietuvos apeliacinio teismo (LapT) administracinės veiklos priežiūrą, Lietuvos Aukščiausiasis Teismas įgyvendino ir tęsia šias planines priemones:

- buvo įvykdytas kompleksinis LApT veiklos patikrinimas, vadovaujantis esminiais kriterijais 2021–2022 metų planiniams kompleksiniams patikrinimams atlikti (patvirtinti Teisėjų tarybos 2020 m. gruodžio 18 d. nutarimu Nr. 13P-138-(7.1.2));
- rengė Lietuvos apeliacinio teismo administracinės veiklos aptarimus.

LIETUVOS AUKŠČIAUSIOJO TEISMO KREIPIMAI Į EUROPOS SĄJUNGOS TEISINGUMO TEISMĄ

Lietuva nuo 2004 metų kuria savo ateitį bendroje Europos erdvėje kartu su kitomis Europos Sąjungos valstybėmis. Vienintelis turintis kompetenciją aiškinti Europos Sąjungos teisės normas priimdamas visoms valstybėms privalomus sprendimus yra Europos Sąjungos Teisingumo Teismas (toliau – ir Teisingumo Teismas, ESTT). Kilus neaiškumui, kaip aiškinti ar taikyti konkrečią nagrinėjamoje byloje taikytiną ES teisės nuostatą, į Teisingumo Teismą turi teisę kreiptis bet kuris valstybės narės teismas, o tie teismai, kurių sprendimai konkrečiose bylose yra galutiniai ir neskundžiami, turi ne tik tokią teisę, bet ir pareigą. Pažymėtina, kad Teisingumo Teismas nesprenžia konkretaus nacionalinio teismo nagrinėjamo ginčo, o tik priima prejudicinius sprendimus, kuriais atsako į nacionalinio teismo pateiktus klausimus dėl ES teisės normų aiškinimo ar ES teisės akto galiojimo. Taigi ši procedūra yra bendradarbiavimo tarp Teisingumo Teismo ir nacionalinių teismų priemonė, kurią įgyvendindamas Teisingumo Teismas pateikia nacionaliniams teismams ES teisės aiškinimą, kurio jiems reikia bylai išspręsti. Nacionalinis teismas, gavęs Teisingumo Teismo prejudicinį sprendimą, vadovaudamasis jame pateiktu išaiškinimu, išsprenžia konkretų nagrinėjamą ginčą.

2022 metais Lietuvos Aukščiausiasis Teismas trijose civilinėse bylose kreipėsi į Teisingumo Teismą dėl prejudicinio sprendimo priėmimo ir tris bylas kasacine tvarka atnaujino bei išnagrinėjo po to, kai gavo Teisingumo Teismo sprendimą.

Lietuvos Aukščiausiasis Teismas į Europos Sąjungos Teisingumo Teismą 2022 metais kreipėsi šiose bylose:

---

1. Dėl tarptautinio pervežimo sutarties nuostatų, reglamentuojančių šalių ginčus spręšančio teismo kompetenciją, reikšmės

---

Civilinė byla Nr. e3K-3-14-1075/2022

Lietuvos Aukščiausiasis Teismas 2022 m. vasario 10 d. nutartimi civilinėje byloje Nr. e3K-3-14-1075-2022 kreipėsi į Europos Sąjungos Teisingumo Teismą dėl 2012 m. gruodžio 12 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamento (EB) Nr. 1215/2012 dėl jurisdikcijos ir teismo sprendimų civilinėse ir komercinėse bylose pripažinimo ir vykdymo (Reglamentas 1215/2012) nuostatų aiškinimo atsižvelgiant į 1956 m. Tarptautinio krovinių vežimo keliais sutarties konvencija (CMR konvencija) įtvirtintą reglamentavimą civilinėje byloje pagal ieškovės ADB „Gjensidige“ kasacinį skundą dėl Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2021 m. vasario 25 d. nutarties peržiūrėjimo.

Byloje nustatyta, kad atsakovė (vežėja) transportavimo paslaugų sutarties pagrindu susitarė su užsakove dėl krovinių pervežimo iš Nyderlandų Karalystės į Lietuvą. Krovinį gabenančio vilkiko vairuotojui sustojus nesaugomoje aikštelėje Vokietijos Federacinėje Respublikoje, dalis krovinių buvo pavogta. Draudimo bendrovė, išmokėjusi užsakovei draudimo išmoką dėl krovinių vagystės ir

subrogacijos pagrindu perėmusi užsakovės reikalavimo teisę į vežėją, kreipėsi į Lietuvos Respublikos teismą dėl žalos atlyginimo pagal transportavimo sutartį. Transportavimo sutartyje buvo įtvirtintas jurisdikcinis susitarimas, pagal kurį teismas, nagrinėsiantis iš šios sutarties kilusius ginčus, nustatomas pagal užsakovės buveinės vietą, t. y. transportavimo sutarties šalys susitarė dėl Lietuvos Respublikos teismų jurisdikcijos.

Vežėja (atsakovė) kreipėsi į Nyderlandų Karalystės teismą su negatyviu ieškiniu, kad būtų nustatytos jos civilinės atsakomybės ribos dėl minėtos krovinio vagystės. Nyderlandų Karalystės teismas 2019 m. rugsėjo 25 d. sprendimu pripažino, kad vežėjos atsakomybė yra ribota ir negali viršyti CMR konvencijos 23 straipsnio 3 dalyje nustatyto kompensacijos dydžio.

Lietuvos Aukščiausiajam Teismui nagrinėjant civilinę bylą pagal draudikės ieškinį vežėjai dėl žalos atlyginimo kasacine tvarka, teisėjų kolegijai kilo abejonių dėl tarptautinės privatinės teisės normų, reglamentuojančių tarptautinių pervežimų sutarties šalių sudaryto jurisdikcinio susitarimo reikšmę, nustatant teismo, nagrinėjančio iš šios sutarties kilusį ginčą, jurisdikciją, ir lis pendens taisyklių pažeidimo teisinius padarinius.

Kasacinio teismo vertinimu, atsižvelgiant į Reglamento 1215/2012 29 straipsnio 1 dalyje ir 31 straipsnio 2 bei 3 dalyse įtvirtintą reglamentavimą, yra pagrindas manyti, kad CMR konvencijos 31 straipsnis, kiek juo nustatomi neišimtiniai jurisdikciniai susitarimai, taip pat leidžiama kreiptis į kitus, nei nurodytus jurisdikciniame susitarime, teismus, gali prieštarauti ES teisei, kaip nustatantis mažiau palankias tinkamam vidaus rinkos veikimui įgyvendinti pasekmes. Be to, kasacinis teismas, atsižvelgdamas į tai, kad Reglamento 1215/2012 tekste nėra tiesiogiai aptariamos teisinės pasekmės, kai teismas, į kurį kreipiamasi pirmiausia, remiantis minėto reglamento 31 straipsnyje įtvirtintomis lis pendens taisyklėmis, nesivadovauja šalių sudarytu jurisdikciniu susitarimu, nukreipiančiu į antrąjį teismą, ir prisiima jurisdikciją dėl jam pareikšto ieškinio, siekia išsiaiškinti: 1) ar Reglamente 1215/2012 vartojama sąvoka „viešoji tvarka“ gali būti aiškinama kaip apimanti pagrindą spręsti dėl kitos valstybės narės teismo sprendimo nepripažinimo šio reglamento 45 straipsnio 1 dalies a punkte įtvirtintu pagrindu; 2) ar Reglamento 1215/2012 45 straipsnio 1 dalies e punkto ii papunktyje įtvirtintas teismo sprendimo nepripažinimo pagrindas gali būti aiškinamas plečiamai, kaip apimantis šio reglamento II skyriaus 7 skirsnyje įtvirtintų susitarimų dėl jurisdikcijos reglamentuojančių taisyklių pažeidimą.

Lietuvos Aukščiausiasis Teismas nusprendė sustabdyti civilinę bylą ir kreiptis į Teisingumo Teismą su prašymu priimti prejudicinį sprendimą šiais klausimais:

1. Ar Reglamento 1215/2012 71 straipsnis, atsižvelgiant į jo 25, 29 ir 31 straipsnius bei 21 ir 22 konstatuojamąsias dalis, gali būti aiškinamas kaip leidžiantis taikyti CMR konvencijos 31 straipsnį ir tais atvejais, kai dėl ginčo, patenkančio į abiejų minėtų teisės aktų taikymo sritį, yra sudarytas jurisdikcinis susitarimas?

2. Ar, atsižvelgiant į teisės aktų leidėjo siekį sustiprinti jurisdikcinių susitarimų apsaugą Europos Sąjungoje, Reglamento 1215/2012 45 straipsnio 1 dalies e punkto ii papunktis gali būti interpretuojamas plačiau, kaip apimantis ne tik aptariamo reglamento II skyriaus 6 skirsnį, bet ir jo 7 skirsnį?

3. Ar, įvertinus konkrečios situacijos ypatybes ir kylančias teises pasekmes, Reglamente 1215/2012 vartojama sąvoka „viešoji tvarka“ gali būti aiškinama kaip apimanti pagrindą spręsti dėl kitos valstybės narės teismo sprendimo nepripažinimo tuo atveju, kai taikant specialiąją konvenciją, kaip antai CMR konvenciją, susidaro teisinė situacija, kai toje pačioje byloje nesilaikoma ir jurisdikcinio susitarimo, ir susitarimo dėl taikytinos teisės?

---

2. Dėl „neišvengiamų ir nepaprastų aplinkybių“ sąvokos

Civilinė byla Nr. e3K-3-108-1075/2022

Lietuvos Aukščiausiasis Teismas 2022 m. gegužės 4 d. nutartimi civilinėje byloje Nr. e3K-3-108-1075/2022 kreipėsi į Europos Sąjungos Teisingumo Teismą dėl 2015 m. lapkričio 25 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos (ES) 2015/2302 dėl kelionės paslaugų paketų ir susijusių kelionės paslaugų rinkinių, kuria iš dalies keičiami Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (EB) Nr. 2006/2004 ir Direktyva 2011/83/ES bei panaikinama Tarybos direktyva 90/314/EEB (Direktyva 2015/2302), nuostatų aiškinimo civilinėje byloje pagal ieškovo kasacinį skundą dėl Vilniaus apygardos teismo 2021 m. birželio 22 d. nutarties peržiūrėjimo civilinėje byloje pagal ieškovo ieškinį atsakovei dėl turizmo ir rekreacinių paslaugų sutarties nutraukimo ir pinigų už kelionę grąžinimo.

Byloje nustatyta, kad ieškovas ir atsakovė 2020 m. vasario 10 d. sudarė organizuotos turistinės kelionės sutartį; ja atsakovė, be kita ko, įsipareigojo užtikrinti ieškovui ir jo šeimos nariams poilsinę kelionę į Jungtinius Arabų Emyratus laikotarpiu nuo 2020 m. kovo 1 d. iki 2020 m. kovo 8 d. ir suteikti kitas su šios kelionės vykdymu susijusias paslaugas.

Ieškovas 2020 m. vasario 27 d. kreipėsi į atsakovę su prašymu nutraukti turistinės kelionės sutartį, prašyme nuroydamas, kad prašo leisti už kelionę sumokėtus pinigus panaudoti kitai kelionei, kuri galėtų įvykti, kai Pasaulio sveikatos organizacija (PSO) paskelbs, jog COVID-19 rizika yra sumažėjusi. Atsakovė šį ieškovo prašymą atsisakė tenkinti.

Ieškovas kreipėsi į teismą, prašydamas pripažinti, kad jo ir atsakovės sudaryta sutartis buvo nutraukta dėl to, kad kelionės tikslo vietoje ar visiškai greta atsiranda nenugalimos jėgos aplinkybių, dėl kurių gali tapti neįmanoma vykdyti kelionę ar nuvežti turistus į kelionės tikslo vietą, ir priteisti pagal šią sutartį sumokėtus pinigus.

Bylą nagrinėdamas kasacine tvarka, Lietuvos Aukščiausiasis Teismas, atsižvelgdamas į tai, kad Teisingumo Teismo praktikoje nėra išaiškinta Direktyvos 2015/2302 12 straipsnio 2 dalis, šioje dalyje nurodytų neišvengiamų ir nepaprastų aplinkybių sąvoka, jos turinys, sprendžiant dėl keliautojo teisės nutraukti kelionės paslaugų paketo sutartį iki paketo pradžios nemokant jokio sutarties nutraukimo mokesčio, taip pat Teisingumo Teismas dar nėra paaškinęs kriterijų, kurie turi būti taikomi sprendžiant, ar aplinkybės yra neišvengiamos ir nepaprastos, kaip jos suprantamos pagal Direktyvos 2015/2302 12 straipsnio 2 dalį, pasaulinės pandemijos atveju, konstatavo poreikį kreiptis į ESTT dėl prejudicinio sprendimo priėmimo.

Kasacinis teismas pažymėjo, kad Direktyvoje 2015/2302 įtvirtinta neišvengiamų ir nepaprastų aplinkybių apibrėžtis į Lietuvos teisę (CK 6.750 straipsnio 4 dalies 3 punktą) buvo perkelta naudojant nenugalimos jėgos apibrėžtį. Vis dėlto, kasacinio teismo vertinimu, neišvengiamų ar nepaprastų aplinkybių apibrėžtis yra platesnė nei nenugalimos jėgos institutas. Pagrindą taip manyti sudaro keliautojo teisių apsaugos prioriteto principas, kuriuo remiantis galimybė keliautojui gintis negali būti pernelyg susiaurinta. Be to, atsižvelgiant į Teisingumo Teismo praktiką dėl ypatingų aplinkybių sąvokos aiškinimo, Direktyva 2015/2302 siekiamas keliautojo apsaugos tikslas sudaro prielaidas manyti, kad neišvengiamų ar nepaprastų aplinkybių apibrėžtis apima ne tik objektyvųjį neįmanomumą, t. y. turi būti suprantama ne tik kaip apimanti atvejus, kai kelionės paketo sutarties vykdymas tampa nei fiziškai, nei teisiškai neįmanomas, bet ir atvejus, kai teoriškai sutarties vykdymas yra įmanomas, tačiau praktinis jo įgyvendinimas tampa sudėtingas, ekonomiškai neefektyvus, ar keliautojas praranda galimybę mėgautis atostogomis (angl. loss of enjoyment of the holidays).

Lietuvos Aukščiausiasis Teismas nusprendė sustabdyti civilinę bylą ir kreiptis į Teisingumo Teismą su prašymu priimti prejudicinį sprendimą šiais klausimais:

1. Ar tam, kad būtų laikoma, jog kelionės tikslo vietoje arba visiškai greta susiklostė neišvengiamos ir nepaprastos aplinkybės, kaip tai suprantama pagal Direktyvos (ES) 2015/2302 12 straipsnio 2 dalies pirmą sakinį, būtinas oficialus išvykimo ir (ar) atvykimo valstybės institucijų įspėjimas susilaikyti nuo nebūtinų kelionių ir (ar) kelionės tikslo šalies (o galbūt ir išvykimo šalies) priskyrimas rizikos zonai?

2. Ar, vertinant, ar kelionės paslaugų paketo sutarties nutraukimo momentu kelionės tikslo vietoje arba visiškai greta egzistuoja neišvengiamos ir nepaprastos aplinkybės ir ar jos daro didelį poveikį paketo vykdymui: i) atsižvelgtina tik į objektyvias aplinkybes, t. y. ar didelis poveikis paketo vykdymui sietinas tik su objektyviu neįmanomumu ir turi būti aiškinamas tik kaip apimantis atvejus, kai sutarties vykdymas tampa nei fiziškai, nei teisiškai neįmanomas, ar vis dėlto apima ir atvejus, kai sutarties vykdymas nėra neįmanomas, tačiau (šiuo atveju – dėl pagrįstos baimės užsikrėsti COVID-19 infekcija) tampa sudėtingas ir (ar) ekonomiškai neefektyvus (keliautojų saugumo, rizikos jų sveikatai ir (ar) gyvybei, galimybės įgyvendinti poilsinės kelionės tikslus prasme); ii) svarbūs yra subjektyvūs veiksniai, tokie kaip kartu keliaujantys mažamečiai vaikai ar priklausymas didesnės rizikos grupei dėl keliautojo amžiaus, sveikatos būklės, ir pan. Ar keliautojas turi teisę nutraukti kelionės paslaugų paketo sutartį tuo atveju, jeigu dėl pandemijos ir su ja susijusių aplinkybių, vidutinio keliautojo vertinimu, nuvykimas į kelionės tikslo vietą ir grįžimas iš jos tampa nesaugus, sukelia keliautojui nepatogumų ar pagrįstą baimę dėl pavojaus sveikatai ar užsikrėtimo pavojingu virusu rizikos?

3. Ar teisė nutraukti sutartį nemokant jos nutraukimo mokesčio kaip nors (pvz., nesuteikiant tokios teisės; taikant griežtesnius neigiamo poveikio paketo vykdymui pagrįstumo vertinimo kriterijus, kt.) sietina su faktu, kad aplinkybės, kuriomis remiasi keliautojas, jau buvo susiklosčiusios ar bent jau numanomos / tikėtinos užsakant kelionę? Ar taikant protingo numatomumo kriterijų pandemijos kontekste turėtų būti atsižvelgiama į aplinkybę, kad nors sudarant kelionės paslaugų paketo sutartį PSO jau buvo paskelbusi informaciją apie viruso plitimą, tačiau pandemijos eiga ir pasekmės buvo sunkiai nuspėjamos, nebuvo jokių aiškių infekcijos suvaldymo ir kontrolės priemonių, pakankamai duomenų

apie pačią infekciją, o užsikrėtimų dinamikos didėjimas nuo kelionės užsakymo momento iki jos nutraukimo buvo akivaizdus?

4. Ar, vertinant, ar kelionės paslaugų paketo sutarties nutraukimo momentu kelionės tikslo vietoje arba visiškai greta egzistuoja neišvengiamos ir nepaprastos aplinkybės ir ar jos daro didelį poveikį paketo vykdymui, sąvoka „kelionės tikslo vieta ar visiškai greta“ apima tik atvykimo valstybę ar, atsižvelgiant į neišvengiamos ir nepaprastos aplinkybės pobūdį – užkrečiamą virusinę infekciją, ir išvykimo valstybę, taip pat su vykimu į kelionę ir grįžimu iš jos susijusius taškus (persėdimo vietas, tam tikras transporto priemones, kt.)?

---

3. Dėl atskirų kreditavimo sutarčių sąlygų pripažinimo nesąžiningomis pasekmių, vartotojams byloje pareiškus reikalavimą išsaugoti sutartis pakeičiant nesąžiningomis pripažintas šių sutarčių sąlygas

---

Civilinė byla Nr. e3K-3-134-969/2022

Lietuvos Aukščiausiasis Teismas 2022 m. spalio 12 d. nutartimi civilinėje byloje Nr. e3K-3-134-969-2022 kreipėsi į Europos Sąjungos Teisingumo Teismą dėl 1993 m. balandžio 5 d. Tarybos direktyvos 93/13/EEB dėl nesąžiningų sąlygų sutartyse su vartotojais (Direktyva 93/13/EEB) nuostatų aiškinimo civilinės bylos dalyje pagal ieškovų (vartotojų) ir atsakovo „Luminor Bank AS“, veikiančio per „Luminor Bank AS“ Lietuvos skyrių, kasacinius skundus dėl Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2021 m. rugsėjo 2 d. sprendimo peržiūrėjimo.

Byloje nustatyta, kad ieškovai vartotojai 2008 m. sudarė kreditavimo sutartis su atsakovu dėl paskolų Šveicarijos frankais ir pagal jas pasiskolino iš atsakovo Šveicarijos franko valiuta arba konvertavo turėtas paskolas eurais ir litais, arba refinansavo paskolas, turėtas kituose bankuose, ne Šveicarijos franko valiuta. Ginčo sutartyse buvo nustatyta, kad ieškovai Šveicarijos frankais išduotą paskolą turi grąžinti būtent šia valiuta. Tačiau dėl didelio nacionalinės valiutos – lito nuvertėjimo Šveicarijos franko atžvilgiu (Šveicarijos franko kurso kilimo) grąžintina suma per kelerius metus po sutarčių sudarymo ieškovams beveik padvigubėjo. Ieškovai teigė, kad atsakovas juos apgavo, nes neatskleidė valiutos kurso kitimo rizikos laipsnio, ir teismo prašė modifikuoti su atsakovu sudarytas kreditavimo sutartis, t. y. nuo jų sudarymo dienos: valiutą iš Šveicarijos frankų (CHF) pakeisti į eurus (Eur) paskolos išdavimo dienos kursu, bazinę palūkanų normą pakeisti iš LIBOR CHF į LIBOR Eur; visas įmokas (kiekvieną įmoką), kurias ieškovai atliko Šveicarijos frankų valiuta kreditui grąžinti (skolai ir palūkanoms mokėti), perskaičiuoti į Eur kiekvienos tokios įmokos mokėjimo dienos kursu.

Lietuvos apeliacinis teismas 2021 m. rugsėjo 2 d. sprendimu pripažino, kad pagrindinės kreditavimo sutarčių sąlygos yra nesąžiningos, todėl pakeitė sutartis nuo jų sudarymo dienos, pakeisdamas paskolų valiutą iš Šveicarijos frankų į eurus paskolos išdavimo dienos kursu, o bazinę palūkanų normą pakeitė iš LIBOR CHF į EURIBOR.

Lietuvos Aukščiausiasis Teismas 2022 m. rugpjūčio 25 d. daline nutartimi paliko nepakeistą Lietuvos apeliacinio teismo 2021 m. rugsėjo 2 d. sprendimo dalį, kuria kreditavimo sutarčių sąlygos

pripažintos nesąžiningomis. Kartu teismas atnaujino bylos dėl apeliacinės instancijos teismo sprendimo dalies, kuria išspręstas ieškovų reikalavimas, susijęs su ginčo kreditavimo sutarčių modifikavimu, nagrinėjimą.

Kasaciniam teismui nagrinėjant civilinės bylos dalį pagal ieškovų reikalavimą modifikuoti kreditavimo sutartis kilo klausimas dėl atskirų ginčo sutarčių sąlygų pripažinimo nesąžiningomis pasekmėmis.

Teisėjų kolegija atkreipė dėmesį į Teisingumo Teismo išaiškinimus, kad jei nesąžiningą sąlygą nacionalinis teismas pripažįsta negaliojančia, Direktyvos 93/13/EEB 6 straipsnio 1 dalis draudžia nacionaliniam teismui papildyti šią sutartį, pakeičiant tos sąlygos turinį. Kita vertus, Teisingumo Teismas yra nurodęs, kad, taikant šios taisyklės išimtį, nedraudžiama nacionaliniam teismui nesąžiningą sąlygą pakeisti dispozityviaja arba atitinkamos sutarties šalių bendru sutarimu taikoma vidaus teisės nuostata, tačiau šis pakeitimas vis dėlto galimas tik tuo atveju, jei dėl nesąžiningos sąlygos panaikinimo teismas turėtų visą sutartį pripažinti negaliojančia, o tai vartotojui sukeltų ypač žalingų pasekmių, todėl jam tai būtų labai nepalanku.

Nagrinėjamoje byloje teisėjų kolegijai kilo klausimas, ar apeliacinės instancijos teismas galėjo spręsti kreditavimo sutarčių pakeitimo klausimą, prieš tai neįvertinęs nurodytos išimties taikymo galimybės, t. y. nenustatęs, ar visų ginčo sutarčių pripažinimas negaliojančiomis vartotojams sukeltų ypač žalingų pasekmių. Teisėjų kolegijos vertinimu, atsakymas į šį klausimą priklauso nuo to, kokią reikšmę teismo teisei pakeisti nesąžiningą sąlygą dispozityviaja arba atitinkamos sutarties šalių bendru sutarimu taikoma nacionalinės teisės nuostata turi nagrinėjamoje byloje ieškovų (vartotojų) pareikštas reikalavimas išsaugoti sutartis pakeičiant nesąžiningas šių sutarčių sąlygas.

Teisėjų kolegija taip pat kėlė klausimą, ar pripažinus, kad sutartis negali toliau galioti po nesąžininga pripažintos sąlygos panaikinimo, ir vartotojui išreiškus valią išsaugoti sutartį pakeičiant nesąžiningą sąlygą, teismo teisė spręsti nesąžiningos sąlygos pakeitimo klausimą, neįvertinus visos sutarties panaikinimo galimybės, priklauso nuo to, ar nacionalinėje teisėje egzistuoja atitinkama dispozityvioji nuostata, kuria galėtų būti pakeičiamos nesąžiningomis pripažintos sutarčių sąlygos, arba šalys pasiekia bendrą sutarimą dėl taikomos nacionalinės teisės nuostatos.

Teisėjų kolegijos vertinimu, tik esant galimybei nesąžiningą sutarties sąlygą pakeisti dispozityviaja arba atitinkamos sutarties šalių bendru sutarimu taikoma nacionalinės teisės nuostata ir esant vartotojo reikalavimui išsaugoti sutartį pakeičiant nesąžiningą jos sąlygą, nacionalinis teismas gali spręsti nesąžiningos sąlygos pakeitimo klausimą, prieš tai nesprenddamas dėl galimybės panaikinti visą sutartį.

Lietuvos Aukščiausiasis Teismas nusprendė sustabdyti civilinės bylos dalį ir kreiptis į Teisingumo Teismą su prašymu priimti prejudicinį sprendimą šiais klausimais:

1. Ar Direktyvos 93/13/EEB 6 straipsnio 1 dalį ir 7 straipsnio 1 dalį galima aiškinti taip, kad tais atvejais, kai vartotojas išreiškia valią išsaugoti sutartį pakeičiant nesąžiningą jos sąlygą, teismas, pripažinęs, kad sutartis negali toliau galioti po nesąžininga pripažintos sąlygos panaikinimo, gali spręsti nesąžiningos sąlygos pakeitimo klausimą, prieš tai neįvertinęs visos sutarties panaikinimo galimybės?

2. Ar atsakymas į pirmąjį klausimą priklauso nuo to, ar nacionalinis teismas turi galimybę nesąžiningą sutarties sąlygą pakeisti dispozityviaja arba atitinkamos sutarties šalių bendru sutarimu taikoma vidaus teisės nuostata?

Lietuvos Aukščiausiasis Teismas 2022 m. išnagrinėjo tris bylas, kurių nagrinėjimas buvo atnaujintas gavus Europos Sąjungos Teisingumo Teismo prejudicinį sprendimą:

---

1. Dėl vienodo darbo užmokesčio laikiniams darbuotojams ir nuolatiniam laikinojo darbo naudotojo darbuotojams mokėjimo

---

Civilinė byla Nr. [e3K-3-116-684/2022](#) (aktyvi nuoroda)

Ieškovė (darbdavė) ginčijo darbo ginčų komisijos sprendimą, kuriuo iš ieškovės atsakovams buvo priteistos darbo užmokesčio nepriemokos. Ieškovės teigimu, atsakovai terminuotą laikinojo darbo sutarčių pagrindu buvo priimti dirbti ieškovės įmonėje kaip laikinieji darbuotojai, kurie savo darbo funkcijas faktiškai vykdė pas laikinojo darbo naudotoją – trečiąjį asmenį Europos lyčių lygybės institutą (EIGE), kuris ir priimdavo sprendimą dėl laikinųjų darbuotojų darbo užmokesčio. Pirmosios ir apeliacinės instancijos teismai ieškinį atmetė, konstatavę, jog atsakovams nepagrįstai buvo mokamas mažesnis darbo užmokestis, nei būtų mokamas tuo atveju, jeigu jie būtų įdarbinti tiesiogiai EIGE.

Kasacinis teismas nurodė, jog iki 2017 m. liepos 1 d. galiojusio Lietuvos Respublikos įdarbinimo per laikinojo įdarbinimo įmones įstatyme (toliau – Įstatymas) buvo gan aiškiai apibrėžti laikiniams darbuotojams mokėtino darbo užmokesčio principai. Vienas iš tokių: laikinojo darbuotojo darbo užmokestis darbas pas darbo naudotoją laikotarpiu turi būti bent toks, koks būtų taikomas, jeigu darbo naudotojas būtų jį tiesiogiai įdarbinęs toje pačioje darbo vietoje, išskyrus atvejus, kai laikiniams darbuotojams, pasirašiusiems neterminuotą laikinojo darbo sutartį, tarp siuntimų yra mokamas toks pats darbo užmokestis kaip ir siuntimų metu.

DK, įsigaliojusiam 2017 m. liepos 1 d., buvo nustatytas iš esmės analogiškas reguliavimas. DK 75 straipsnio 2 dalyje įtvirtinta, jog laikinojo įdarbinimo įmonė privalo užtikrinti, kad už darbą laikinojo darbo naudotojui laikinojo darbuotojo darbo užmokestis būtų ne mažesnis už užmokestį, koks būtų jam mokamas, jeigu laikinojo darbo naudotojas būtų laikinąjį darbuotoją įdarbinęs pagal darbo sutartį toje pačioje darbo vietoje, išskyrus atvejus, kai pagal neterminuotą laikinojo darbo sutartį dirbantys laikinieji darbuotojai tarp siuntimų gauna darbo užmokestį iš laikinojo įdarbinimo įmonės ir šio darbo užmokesčio dydis tarp siuntimų dirbti yra toks pats kaip ir siuntimų dirbti metu. Už pareigos mokėti laikinajam darbuotojui už darbą įvykdymą laikinojo darbo naudotojas atsako subsidiariai.

Byloje buvo sprendžiama, ar 2008 m. lapkričio 19 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos 2008/104/EB dėl darbo per laikinojo įdarbinimo įmones (toliau – Direktyva 2008/104/EB) 5 straipsnyje įtvirtintos ir į nacionalinę teisę perkeltos minėtos Įstatymo ir DK nuostatos yra aktualios šioje byloje susiklosčiusiai situacijai, atsižvelgiant į tai, kad laikinuoju darbu naudojosi EIGE – Europos Sąjungos agentūra. Kasacinis teismas rėmėsi Europos Sąjungos Teisingumo Teismo (toliau – ESTT) išaiškinimu,

jog Direktyvos 2008/104/EB 1 straipsnis turi būti aiškinamas taip, kad į šios direktyvos taikymo sritį patenka situacija, kai laikinojo įdarbinimo įmonė asmenis, sudariusius su ja darbo sutartį, skiria dirbti EIGE.

Pagal Direktyvos 2008/104/EB 5 straipsnio 1 dalies pirmą pastraipą laikinųjų darbuotojų pagrindinės darbo ir įdarbinimo sąlygos jų paskyrimo į įmonę laikinojo darbo naudotoją laikotarpiu yra bent tokios, kokios būtų taikomos, jei ta įmonė būtų juos tiesiogiai įdarbinusi tai pačiai darbo vietai užimti. ESTT pažymėjo, jog Direktyvos 2008/104/EB 5 straipsnio 1 dalis turi būti aiškinama taip, kad pareigos, kurias užima į EIGE paskirtas laikinasis darbuotojas, gali būti laikomos „ta pačia darbo vieta“, kaip tai suprantama pagal šią nuostatą, net jeigu visos pareigos, į kurias EIGE tiesiogiai įdarbina darbuotojus, apima užduotis, kurias gali atlikti tik asmenys, kuriems taikomi Sąjungos pareigūnų tarnybos nuostatai.

Remdamasis nurodytais argumentais, kasacinis teismas nusprendė, kad teismai pagrįstai atsakovams priteisė darbo užmokesčio nepriemokas.

---

2. Dėl renginio organizatoriaus ir bilietų platintojo atsakomybės atšaukus renginį

Civilinė byla Nr. [e3K-3-247-684/2022](#) (aktyvi nuoroda)

Ieškovas kreipėsi į teismą, prašydamas priteisti solidariai iš atsakovų (renginio organizatoriaus ir bilietų platintojo) turtinės ir neturtinės žalos atlyginimą dėl neįvykusio renginio. Bylą nagrinėję teismai ieškinį tenkino iš dalies, žalos atlyginimą priteisdami tik iš bilietų platintojo.

Remdamasis Europos Sąjungos Teisingumo Teismo 2022 m. vasario 24 d. prejudiciniu sprendimu byloje UAB „Tiketa“, C-536/20, kasacinis teismas nurodė, kad 2011 m. spalio 25 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvoje 2011/83/ES dėl vartotojų teisių, kuria iš dalies keičiamos Tarybos direktyva 93/13/EEB ir Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 1999/44/EB bei panaikinamos Tarybos direktyva 85/577/EEB ir Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 97/7/EB, (toliau – Direktyva 2011/83) nustatytas prekiautojo (nacionalinėje teisėje – verslininko) pareigas turi įgyvendinti tiek pagrindinis prekiautojas, tiek ir tarpininkas. Vartotojo atžvilgiu tam, kad būtų pasiektas paslaugos sutarties rezultatas arba įgyvendintos jo teisės nepasiekus paslaugos rezultato, tiek prekiautojo atstovas, tiek ir pats prekiautojas turėjo veikti bendrai ir įvykdyti tam tikras pareigas bei atlikti tam tikrus veiksmus: laiku ir tinkamai pateikti bilietą, suorganizuoti ir įvykdyti renginį, jam neįvykus – grąžinti už bilietą sumokėtus pinigus ir (ar) atlyginti nuostolius. Visais šių atliekamų veiksmų atvejais vartotojui turėjo būti suteikta įstatymo reikalaujama informacija.

Kasacinis teismas padarė išvadą, kad šiuo konkrečiu atveju negali būti laikoma, jog informacija vartotojui buvo pateikta aiškiai ir suprantamai, kad jis galėtų atskirti abiejų prekiautojų atsakomybių ribas ir aiškiai suprasti, į ką jis turėtų kreiptis sutarties nevykdymo ar netinkamo vykdymo atveju, pvz., jei negautų laiku ir tinkamo bilieto, renginys būtų atšauktas ir pan. Perskaičius atsakovo paslaugų teikimo taisyklės ir biliete esančią informaciją susidaro įspūdis, kad, atšaukus renginį, pinigus už įsigytą bilietą turėtų grąžinti renginio organizatorius. Tačiau kituose šių taisyklių punktuose nurodyti atvejai,

kad ir bilietų platintojas grąžina pinigus už įsigytą bilietą. Taigi, vartotojas atsidūrė tokioje padėtyje, kai nebuvo aišku, į ką turėtų kreiptis renginio atšaukimo atveju dėl pinigų grąžinimo, nes paslaugų teikimo taisyklių nuostatos ir biliete pateikiama informacija yra prieštaringa, priklausoma nuo bilietų platintojo ir renginio organizatoriaus susitarimų, kurie vartotojui nėra žinomi. Vartotojas yra silpnesnioji šalis, taip pat ir informacijos suvokimo lygmens požiūriu, ir į tai turi atsižvelgti verslininkai, vykdydami jiems priskirtą informacijos atskleidimo pareigą.

Nagrinėjamoje byloje pareiga abiem atsakovėms atlyginti ieškovo patirtą turtinę žalą kyla iš skirtingų faktinių pagrindų. Tuo atveju, kai organizuotas renginys, į kurį bilietą įsigijo asmuo, neįvyksta dėl to, kad organizatorius neužtikrino paslaugos rezultato – nesuorganizavo renginio, atsakingas už pinigų grąžinimą ir galimų nuostolių atlyginimą vartotojams išlieka renginio organizatorius, taigi, atsakovo, kaip renginio organizatoriaus, prievolė nagrinėjamu atveju kilo iš paslaugos teisinių santykių, neįvykus organizuotam renginiui dėl aktoriaus ligos. Atsakovas bilietų platintojas, kaip verslininkas, turėjo tinkamai vykdyti jam priskirtą pareigą suteikti vartotojui informaciją ir vykdyti finansines prievoles asmenims, tačiau šiuo konkrečiu atveju šios pareigos tinkamai neįvykdė, savo veiksmais sukėlė ieškovui lūkestį, kad jis yra tas subjektas, kuris turėtų grąžinti pinigus už bilietą ir atlyginti nuostolius. Šių abiejų atsakovų netinkamas veikimas lėmė ieškovo patirtus turtinius nuostolius, todėl, kasacinio teismo vertinimu, atsakovai renginio organizatorius ir bilietų platintojas laikytini solidariai atsakingais. Todėl teismų procesiniai sprendimai buvo pakeisti, turtinės ir neturtinės žalos atlyginimą priteisiant solidariai iš abiejų atsakovų.

---

3. Dėl Konkurso sąlygose nustatyto finansinio ir ekonominio pajėgumo, techninio ir profesinio pajėgumo reikalavimų tiekėjui ir dėl viešąjį pirkimą laimėjusio dalyvio (tiekėjo) pasiūlymo konfidencialių duomenų apsaugos

---

Civilinė byla Nr. e3K-3-185-916/2022 (aktyvi nuoroda)

Lietuvos Aukščiausiasis Teismas, išnagrinėjęs civilinę bylą pagal UAB Klaipėdos regiono atliekų tvarkymo centro (atsakovės, perkančiosios organizacijos) kasacinį skundą, paliko nepakeistą apeliacinės instancijos teismo sprendimą, kuriuo panaikintas pirmosios instancijos teismo sprendimas dėl viešųjų pirkimų pasiūlymų eilės sudarymo ir šalys grąžintos į pasiūlymų vertinimo stadiją. Byloje paslaugų viešasis pirkimas (Konkursas) buvo vykdomas dėl Neringos savivaldybės komunalinių atliekų surinkimo ir išvežimo į Klaipėdos regiono sąvartyno apdorojimo įrenginius.

UAB „Ecoservice Klaipėda“ (ieškovė) teismui apskundė perkančiosios organizacijos sprendimą patvirtinti pasiūlymų eilę dėl to, kad, jos vertinimu, Konkurso laimėtoja pripažinta tiekėjų grupė (Tiekėjų grupė) neatitiko Konkurso reikalavimo dėl dviejų kriterijų: tiekėjo vidutinių metinių pajamų, vykdančią veiklą, susijusią su mišrių komunalinių atliekų surinkimu ir vežimu (finansinio pajėgumo), ir reikalavimo turėti transporto priemones, atitinkančias konkrečias technines savybes (techninio pajėgumo).

Lietuvos Aukščiausiasis Teismas, kilus abejonių dėl Konkurso sąlygų dėl tiekėjų finansinio ir techninio pajėgumo aiškinimo ir taikymo, taip pat dėl galimo Tiekėjų grupės pateiktos informacijos pripažinimo melaginga, tiekėjų perkančiosioms organizacijoms teikiamos konfidencialios informacijos apsaugos, 2019 m. gruodžio 17 d. nutartimi kreipėsi į Europos Sąjungos Teisingumo Teismą su prašymu priimti prejudicinį sprendimą. Aptariama kasacinio teismo nutartis priimta gavus Teisingumo Teismo išaiškinimus nagrinėjamoje byloje.

Lietuvos Aukščiausiasis Teismas konstatavo, kad Konkurso reikalavimu dėl tiekėjo vidutinių metinių veiklos pajamų, vykdant veiklą, susijusią su mišrių komunalinių atliekų surinkimu ir vežimu, siekiama dvejopo tikslo, t. y. nustatyti ūkio subjektų ekonominį ir finansinį pajėgumą ir padėti įrodyti jų techninius ir profesinius pajėgumus. Atsižvelgiant į tokį finansinio pajėgumo turinį (pobūdį), ūkio subjektas gali remtis jungtinės veiklos pagrindu veikiančios grupės, kuriai priklausė, gautomis pajamomis tik jeigu pagal konkrečią viešojo pirkimo sutartį faktiškai prisidėjo vykdant šios grupės veiklą, analogišką tai, su kuria susijusi viešojo pirkimo sutartis. Šiuo atveju, Tiekėjų grupei procese neįrodžius, kad jos narė pati faktiškai vykdė komunalinių atliekų surinkimo ir vežimo veiklą, iš kurios gavo jos deklaruojamas pajamas, perkančioji organizacija neteisėtai įvertino Tiekėjų grupės atitiktį šiai sąlygai. Tačiau byloje nustatytų aplinkybių visuma nesudarė pagrindo Tiekėjų grupės pateiktą informaciją vertinti kaip melagingą, nes teismų pateikti teisės aiškinimai dėl finansinio pajėgumo suformuoti naujai, pačiam kasaciniam teismui kilo klausimų, kaip reikėtų taikyti šį kvalifikacijos reikalavimą.

Lietuvos Aukščiausiasis Teismas, pritardamas apeliacinės instancijos teismo išvadai, konstatavo, kad Tiekėjų grupė neatitiko ir Konkurso techninio ir profesinio pajėgumo reikalavimo turėti konkrečias technines savybes atitinkančias transporto priemones (šiukšliavežius). Lietuvos Aukščiausiasis Teismas sutiko su apeliacinės instancijos teismo vertinimu, kad įsipareigojimų pirkti transporto priemonę sutartimi, kurią kaip įrodomąją kvalifikacijos pasitelkimo priemonę pateikė Tiekėjų grupė, neįrodoma reali galimybė naudotis jos nurodomu konkrečiu šiukšliavežiu. Kasacinis teismas pažymėjo, kad šioje įsipareigojimų sutartyje nėra konkrečių nuostatų, būdingų tokioms sutartims (kainos, kitų daiktų konkretizuojančių sąlygų), be to, pati transporto priemonė nepriklausė pardavėjui (jis tik įsipareigojo parduoti), todėl ji nesukūrė rėmimosi kitam subjektui priklausančiu ištekliumi (pajėgumu) situacijos.

Pasisakydamas dėl Konkurso laimėtojos pasiūlymo konfidencialių duomenų apsaugos ir ieškovės teisės į gynybą pusiausvyros, Lietuvos Aukščiausiasis Teismas pažymėjo, kad perkančiosios organizacijos sprendimas dalyviui neišviešinti kito tiekėjo pasiūlymo yra savarankiškas, atskirai ginčijamas sprendimas, vien dėl jo gali būti inicijuota peržiūros (ginčo nagrinėjimo) procedūra. Tiekėjas, nepateikęs perkančiajai organizacijai pretenzijos dėl šios atsisakymo jį supažindinti su kito dalyvio pasiūlymu, iš esmės ribojamas vėliau procese tokį perkančiosios organizacijos sprendimą kvestionuoti.

Tačiau bylos duomenys gali būti išviešinti šalių ginčą nagrinėjančio teismo iniciatyva. Tokiu atveju tiekėjas, kuris ikiteisminėje ginčo stadijoje nekvestionavo perkančiosios organizacijos sprendimo neatskleisti atitinkamų duomenų, teismo nagrinėjimo metu yra ribojamas remtis teismo išviešintais duomenimis, jei tai lems naujų argumentų ir reikalavimų iškėlimą.

Priimtoje nutartyje taip pat akcentuota perkančiosios organizacijos pareiga tinkamai motyvuoti savo sprendimą tam tikrus duomenis laikyti konfidencialiais, taip pat siekti suderinti skirtingų interesų pusiausvyrą, t. y. vieno tiekėjo teisę į informacijos slaptumą ir jos apsaugą su kito tiekėjo interesu į veiksmingą teisių gynybą. Atitinkamai perkančioji organizacija informacijos prašančiam tiekėjui gali pateikti kito dalyvio pasiūlymo tam tikrų aspektų santrauką ir jų technines charakteristikas, kad nebūtų galima nustatyti konfidencialios informacijos turinio. Perkančioji organizacija taip pat gali paprašyti pasiūlymą pateikusių subjekto pateikti nekonfidencialią dokumentų, turinčių konfidencialios informacijos, versiją. Bet kokiame atveju informacijos prašančiam ūkio subjektui negali būti atsisakyta pateikti jokios informacijos dėl jų sudarančių duomenų konfidencialumo, nes taip būtų paneigta ir formalizuota jo teisių gynyba bei perkančiosios organizacijos pareiga motyvuoti savo sprendimus.

TEISĖJŲ KORPUSAS

2022 m. kovo 1 d. darbą pradėjo
Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjas

Alenas Piesliakas

2022 m. birželio 1 d. darbą pradėjo
Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjas

Albinas Antanaitis

2022 m. gruodžio 27 d. darbą pradėjo
Civilinių bylų skyriaus teisėja

Agnė Tikniūtė

RENGINIAI

2022 m.

Balandis

Balandžio 4 d. Teisme viešėjo teisėjai iš Moldovos Respublikos.

Kviečiame skaityti [čia](#).

Birželis

Birželio 1-3 d. Atėnuose vykusioje Europos teismų tarybų tinklo (ENCJ) Generalinėje asamblėjoje teisėja Dalia Vasarienė buvo išrinkta naująją ENCJ Prezidente.

Kviečiame skaityti [čia](#).

Birželio 17 d. Teisme vyko „Kultūros naktis“, kurios metu Teismo veikla pristatyta 132-iems ekskursijų dalyviams

Liepa

Liepos 27 d. Teisme
viešėjo ESTT atstovė
Inga Jablonskaitė-Martinaitienė.

Kviečiame skaityti [čia](#).

Rugpjūtis

Rugpjūčio 30 d. Teisme tradiciškai
vyko geriausio 2022 metų teisės
magistro darbo apdovanojimai.

Kviečiame skaityti [čia](#).

Rugsėjis

Rugsėjo 3 d. teisėjas Aurelijus Gutauskas
dalyvavo didžiausio Lietuvoje diskusijų
festivalio „Būtent“ diskusijoje
*„Dar nekaltas, bet jau kaltas: ar Lietuvoje
veikia nekaltumo prezumpcijos principas?“*

Rugsėjo 8 d. Teisme viešėjo Europos teismo mokymo tinklo mainų programos dalyviai.

Kviečiame skaityti [čia](#).

Rugsėjo 22 d. Teisme viešėjo Albanijos ir Čekijos Respublikos teismų atstovai pagal projektą „Teisėjo portretas“.

Kviečiame skaityti [čia](#).

Rugsėjo 29 d. teisėja Danguolė Bublienė patvirtinta Hagos tarptautinės privatinės teisės konferencijos Vertinimo komisijos nare.

Kviečiame skaityti [čia](#).

Lapkritis

Lapkričio 9 d. Teisme vyko iniciatyva „Diena su teisėju“.

Kviečiame skaityti [čia](#).

Lapkričio 29 d. Teisme vyko diskusija „Karo nusikaltimai: tarp moralės ir įstatymo“. Diskusiją organizavo Lietuvos gyventojų genocido ir rezistencijos tyrimo centras ir Lietuvos teismai.

Kviečiame skaityti [čia](#).

Gruodžio 14 d. Teisme lankėsi Jungtinių Tautų specialioji pranešėja dėl teisės į privatumą dr. Ana Brian Nougères.

TEISĖJŲ TARYBA

Teisėjų tarybos pirmininkė
Civilinių bylų skyriaus teisėja
Sigita Rudėnaitė

Pirmininko pavaduotoja
Civilinių bylų skyriaus teisėja
Egidija Tamošiūnienė

Teisėjų tarybos narė
Civilinių bylų skyriaus teisėja
Dalia Vasarienė

Teisėjų tarybos narys
Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjas
Artūras Ridikas

TEISĖJŲ GARBĖS TEISMAS

Teisėjų garbės teismo pirmininkas

Civilinių bylų skyriaus teisėjas

Virgilijus Grabinskas

TEISĖJŲ ETIKOS IR DRAUSMĖS KOMISIJA

*Teisėjų etikos ir drausmės komisijos
pirmininkė*

Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėja

Sigita Jokimaitė

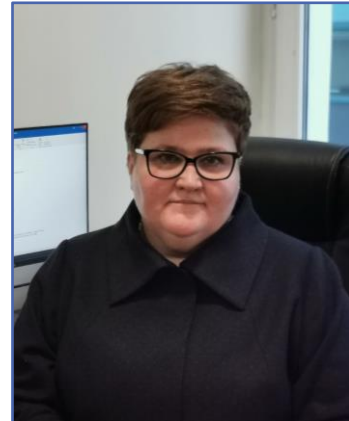

NUOLATINĖS TEISĖJŲ VEIKLOS VERTINIMO KOMISIJA

*Nuolatinės teisėjų veiklos vertinimo
komisijos pirmininkė*
Baudžiamųjų bylų skyriaus pirmininkė
Gabrielė Juodkaitė-Granskienė

*Nuolatinės teisėjų veiklos vertinimo
komisijos narė*
Civilinių bylų skyriaus teisėja
Jūratė Varanauskaitė

PRETENDENTŲ Į TEISĖJUS EGZAMINO KOMISIJA

*Pretendentų į teisėjus egzamino
komisijos pirmininkė*
Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėja
Rima Ažubalytė

*Pretendentų į teisėjus egzamino
komisijos narė*
Civilinių bylų skyriaus teisėja
Goda Ambrasaitė-Balynienė

TEISMINĖS MEDIACIJOS KOMISIJA

*Teisminės mediacijos komisijos
pirmininkas*

Civilinių bylų skyriaus teisėjas

Artūras Driukas

TEISĖJŲ ASOCIACIJA

Teisėjų asociacijos pirmininkas

Civilinių bylų skyriaus teisėjas

Gediminas Sagatys

